

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Pavel Zuska

Náhrada nákladů řízení v bagatelních sporech

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Pohl

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 5. 11. 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. listopadu 2014

.....
Pavel Zuska

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Tomáši Pohlovi za jeho ochotu, vstřícnost, cenné rady a odbornou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování této práce.

Obsah

OBSAH.....	4
1. ÚVOD.....	6
2. INSTITUT NÁKLADŮ ŘÍZENÍ OBECNĚ.....	8
2.1. Druhy nákladů řízení.....	9
2.1.1. Hotové výdaje a ušlý výdělek.....	9
2.1.2. Soudní poplatek.....	12
2.1.3. Náklady důkazů a tlumočné.....	13
2.1.4. Odměna za zastupování.....	13
2.1.5. Odměna mediátora.....	14
2.1.6. Náhrada za daň z přidané hodnoty.....	15
2.2. Základní zásady rozhodování o náhradě nákladů řízení.....	16
2.2.1. Zásada úspěchu ve věci.....	17
2.2.2. Zásada zavinění.....	18
2.3. Opravné prostředky proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení.....	19
2.3.1. Odvolání.....	19
2.3.2. Dovolání.....	24
2.3.3. Žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost.....	28
2.4. Náklady vykonávacího řízení.....	28
2.4.1. Náklady výkonu rozhodnutí dle občanského soudního řádu.....	29
2.4.2. Náklady exekučního řízení.....	31
3. VÝVOJ PROBLEMATIKY NÁHRADY NÁKLADŮ ŘÍZENÍ V BAGATELNÍCH SPORECH.....	36
3.1. Nárůst množství bagatelních sporů a jeho příčiny.....	36
3.2. Obrat v rozhodování a usnesení Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 2777/11.....	39
3.3. Novelizace vyhlášky č. 484/2000 Sb. a nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 aneb „tahanice“ o výši odměny advokáta?.....	41
3.4. Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 988/12 – další redukce náhrady nákladů řízení.....	45
3.5. Zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb. nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 a jeho důsledky.....	48

3.5.1. Důvody pro navrhované zrušení vyhlášky.....	48
3.5.2. Vyjádření Ministerstva spravedlnosti a reakce navrhovatele	51
3.5.3. Vlastní hodnocení Ústavního soudu a disent soudce Kůrky.....	54
3.5.4. Důsledky zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb.	60
3.6. Recentní vývoj	65
3.6.1. Návrh novely občanského soudního řádu a připravované revize advokátního tarifu	65
3.6.2. Novelizace advokátního tarifu vyhláškou č. 120/2014 Sb.....	71
4. ÚSTAVNĚPRÁVNÍ ASPEKTY URČOVÁNÍ NÁHRADY NÁKLADŮ ŘÍZENÍ V BAGATELNÍCH SPORECH	78
4.1. Právo na spravedlivý proces a právo na právní pomoc.....	78
4.2. Otázka legitimního očekávání.....	81
4.3. Vztah práva na konstantní judikaturu soudů k legitimnímu očekávání	87
4.4. Zasahuje výše náhrady nákladů řízení do základních práv žalovaného?	89
4.5. Princip proporcionality jako řešení kolize základních práv a svobod účastníků	92
5. PODÚSTAVNÍ HLEDISKA A PRAKTICKÉ ARGUMENTY	98
5.1. Účelnost zastoupení advokátem.....	98
5.2. Výše náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech	106
6. ZÁVĚR	111
7. SEZNAM ZKRATEK	113
8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	114
8.1. Monografie.....	114
8.2. Články	115
8.3. Judikatura	117
8.4. Jiné zdroje	120
SEZNAM PŘÍLOH.....	123
PŘÍLOHA Č. 1	124
PŘÍLOHA Č. 2	125
PŘÍLOHA Č. 3	126
RESUMÉ	128
ABSTRACT.....	129

1. Úvod

Náhrada nákladů řízení v bagatelních sporech¹ je téma, které ještě před několika málo lety zůstávalo poněkud stranou pozornosti právní teorie a praxe. Z praktického pohledu ani nebylo třeba se touto jinak okrajovou záležitostí zabývat; při rozhodování o nákladech řízení v bagatelních sporech se prostě a jednoduše postupovalo podle stejných zásad, jako při rozhodování o nákladech řízení v jakémkoli jiném civilním sporném řízení. S rostoucím nápadem bagatelních sporů zahajovaných tzv. formulářovými žalobami (zejména návrhy na vydání elektronického platebního rozkazu), ve kterých jsou hromadně vymáhány drobné pohledávky (např. jízdné a přírážka k jízdě za jízdu v městské hromadné dopravě bez platného jízdního dokladu), se však téma náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech dostalo do hledáčku nejen odborné veřejnosti, ale i masových médií. Na nastalou situaci začaly reagovat některé soudy, které přehodnocovaly svůj přístup k přiznávání náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech a k dané problematice si mnohokrát řekl své i Ústavní soud ve svých rozhodnutích.

Praxe hromadného vymáhání bagatelních pohledávek však není jen otázkou náhrady nákladů řízení – především jde o zajištění vymahatelnosti práva, o jistotu, že dluhy, které se na první pohled mohou zdát bezvýznamnými, avšak ve svém množství dosahují mnohdy enormních částek, budou zaplacený, ačkoli se jejich vymáhání pro původní věřitele nemusí ekonomicky ani vyplatit.

Avšak právě ekonomická motivace, vedená vidinou výše náhrady nákladů řízení, vedla mnohdy v očích veřejnosti démonizované „inkasní agentury“ k odkupu velkých balíků bagatelních pohledávek a jejich následnému uplatňování u soudu prostřednictvím advokáta. Posouzení toho, zda je takováto ekonomická motivace eticky v pořádku či nikoli, často závisí na tom, z jaké pozice člověk tuto situaci pozoruje. Ve většině případů bude dlužník namítat, že není morální požadovat ve výsledku mnohdy i více než desetinásobek hodnoty původního dluhu, zatímco věřitel bude namítat, že není morální své dluhy neplatit a pak je namístě, aby dlužník za své neplacení musel zaplatit.

¹ Bagatelním sporem je ve smyslu ust. § 202 odst. 2 občanského soudního řádu myšlen spor o peněžité plnění nepřevyšující 10 000 Kč, k příslušenství pohledávky se nepřihlíží. V praxi hromadného vymáhání pohledávek se však jedná o částky značně nižší.

Navzdory aktuálnosti a celospolečenskému dopadu se dle mého názoru problematice náhrady nákladů řízení v případech hromadného vymáhání bagatelních pohledávek ještě do nedávné doby věnovalo (a zejména v odborné literatuře můžeme říci, že stále věnuje) stále méně pozornosti, než by si byl zasloužil. Dokladem budiž skutečnost, že na toto jistě velmi citlivé a aktuální téma doposud nebyla vydána žádná monografie, která by shrnovala právní posouzení věci.

Tato práce si neklade ambice předmětnou problematiku pojmout vyčerpávajícím způsobem. Jednak to její rozsah prakticky ani neumožňuje a pak jde o jednu z oblastí, kde se právo nutně prolíná s jinými společenskými vědami, zejména s ekonomikou a sociologií. Jedná se typicky o situaci, kdy právní regulace podstatným způsobem zasahuje do ekonomického chování věřitelů a do sociální situace dlužníků. Cílem práce tedy je orientace na právní stránku věci; od pojetí institutu nákladů řízení z obecného pohledu se přes vývoj právní úpravy a judikatury dostávám k ústavněprávním aspektům problematiky a následně i k „praktičtější“ stránce věci.

Byť je tak z dosud uvedeného patrné, přesto je třeba upřesnit, že tato práce je orientována zejména na bagatelní spory vzniklé v důsledku hromadného vymáhání bagatelních pohledávek, tzn. na bagatelní spory, jejichž specifika jsou vyjádřena v judikatuře Ústavního soudu². Těmito kritérii jsou (kromě bagatelnosti věci): 1) jde o tzv. formulářovou žalobu³, 2) jde o pohledávky ze smluv, kde jednou ze stran byl spotřebitel, 3) jde o právní důvod k plnění, při němž je spotřebitel fakticky vyloučen z možnosti sjednat si jej s jiným obsahem (typicky tzv. adhezní smlouvy), 4) právo na peněžní plnění vymáhá jiný než původní věřitel a žalobce s žalovanými pohledávkami obchoduje⁴. Hovořím-li tedy v následujícím textu o náhradě nákladů řízení v bagatelních sporech, jedná se o ty bagatelní spory, které kumulativně vyhovují výše uvedeným podmínkám.

² Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012.

³ Dle citovaného nálezu je formulářovou žalobou zpravidla *myšlen „návrh, mající podobu využitého vzoru, jenž se od něj bude odlišovat jen v minimální míře, a to právě takové, aby mohl být návrh co do určitosti osob účastníků a předmětu řízení dostatečně individualizován; základ právní argumentace, včetně její stylizace a formálního vyjádření však bude totožný či jen s drobnými odchylkami.“*

⁴ Dle citovaného nálezu je to *„pravidelným (nikoli nutným) rysem“*, přičemž *„symptomatické je dále, že zisk takového podnikatele není dán kupř. rozdíly cen při vlastním obchodování s pohledávkami, ale má být generován paušálně stanovenými náhradami nákladů soudního řízení, které v těchto případech významně převyšují skutečně vynaložené náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva.“*

2. Institut nákladů řízení obecně

Je samozřejmým faktem, že každé konkrétní soudní řízení znamená určité náklady nejen pro jeho účastníky, ale i pro ostatní subjekty, které se na řízení přímo nebo nepřímo podílejí (včetně soudu samotného). V případě soudu jde o tzv. všeobecné náklady víceméně fixní povahy, které by byly vynaloženy bez ohledu na to, zda k soudnímu sporu dojde či nikoli (např. náklady na provoz soudních budov, na platy soudců a zaměstnanců soudu apod.); tyto náklady nese stát a jimi se tato práce nebude blíže zabývat. Dále jsou to náklady účastníků samotných (zejména soudní poplatky, odměna advokáta, hotové výdaje, ušlý výdělek atd.) a náklady osob zúčastněných na řízení⁵. Účastníci řízení zásadně sami platí náklady řízení, které vznikají jim osobně, a náklady svých zástupců⁶.

Od povinnosti platit náklady řízení je třeba odlišovat povinnost k náhradě nákladů řízení. Povinnost platit náklady řízení časově předchází povinnosti náklady řízení nahradit. Povinnost k náhradě nákladů řízení spočívá v tom, že jednomu účastníku (případně více účastníkům tvořícím procesní stranu např. v případě nerozlučného společenství⁷), který sobě vzniklé náklady řízení vynaložil, je přiznáno právo na jejich náhradu, odpovídající povinnosti druhého účastníka (případně opět více účastníků tvořících procesní stranu např. v případě nerozlučného společenství) mu tyto náklady nahradit. V ideálním případě se nahrazují náklady ve výši, v jaké byly účastníkem placeny (např. náhrada za zaplacený soudní poplatek), v některých případech však výše nahrazovaných nákladů nemusí odpovídat výši nákladů účastníkem skutečně zaplacených (např. v případě odměny za zastupování, kdy přisouzená odměna zástupce nemusí odpovídat odměně, kterou účastník svému zástupci skutečně zaplatí⁸).

⁵ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : Linde, 2014, s. 297. ISBN 978-80-7201-940-3.

⁶ Ust. § 140 odst. 1 občanského soudního řádu.

⁷ Ust. § 91 odst. 2 občanského soudního řádu.

⁸ Tato skutečnost byla markantnější v době účinnosti vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení, kdy pro účely rozhodování o odměně advokáta nebo notáře v rámci náhrady nákladů řízení byla tato odměna určována dle této vyhlášky, zatímco účastník odměnu advokátovi zaplatil dle smlouvy nebo advokátního tarifu. Tato situace vedla v některých případech ke značnému rozdílu mezi částkou, kterou účastník svému zástupci skutečně zaplatil a částkou, která mu byla rozhodnutím soudu přisouzena jako odměna zástupce v rámci náhrady nákladů řízení.

2.1. Druhy nákladů řízení

Občanský soudní řád v ust. § 137 stanovuje demonstrativní výčet nákladů řízení. Ve smyslu uvedeného ustanovení jsou jimi zejména: 1) hotové výdaje účastníků a jejich zástupců (včetně soudního poplatku), 2) ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, 3) náklady důkazů, 4) tlumočné, 5) náhrada za daň z přidané hodnoty, 6) odměna za zastupování a 7) odměna pro mediátora podle zákona o mediaci⁹ za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle ust. § 100 odst. 2 občanského soudního řádu.

Dle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 obsahovalo ust. § 137 občanského soudního řádu rovněž odměnu notáře za prováděné úkony soudního komisaře a jeho hotové výdaje a odměnu správce dědictví a jeho hotové výdaje. Zákonem č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, byly tyto druhy nákladů z občanského soudního řádu vypuštěny a s účinností od 1. 1. 2014 jsou obsaženy v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „zákon o zvláštních řízeních soudních“), konkrétně do jeho ust. § 127, upravujícího náklady řízení v řízení o pozůstalosti. Zákonem č. 293/2013 Sb. bylo rovněž zrušeno ust. § 137 odst. 4 občanského soudního řádu, které se týkalo náhrady za daň z přidané hodnoty, pokud v řízení o dědictví prováděl úkony soudního komisaře notář, který je plátcem daně z přidané hodnoty podle zvláštního právního předpisu; také toto ustanovení bylo „přesunuto“ do ust. § 127 zákona o zvláštních řízeních soudních.

2.1.1. Hotové výdaje a ušlý výdělek

Ačkoli občanský soudní řád stanoví, že mezi náklady řízení patří hotové výdaje, již tento pojem dále nedefinuje ani nijak podrobněji nerozvádí. Bližší vymezení pojmu nalezneme v jednacím řádu pro okresní a krajské soudy¹⁰ a v advokátním tarifu.

⁹ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci) (dále jen „zákon o mediaci“).

¹⁰ Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále jen „jednacím řád pro okresní a krajské soudy“).

Ve smyslu jednacího řádu pro okresní a krajské soudy k hotovým výdajům účastníka náleží jízdné, stravné a nocležné¹¹, přiznáváno je však například také poštovné.

Co se týče jízdného, dle ust. § 30 odst. 1 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy má na něj nárok jen účastník, který nebydlí nebo nepracuje v místě, kde se řízení koná. V souladu se zásadou hospodárnosti a účelnosti nahrazovaných nákladů řízení se upřednostňuje doprava veřejnými hromadnými dopravními prostředky, avšak není vyloučeno, aby byla účastníku přiznána i náhrada za použití motorového vozidla, např. v případě komplikovanosti dopravního spojení veřejné hromadné dopravy¹² nebo v případě předchozího souhlasu soudu¹³. V takovém případě se výše náhrady za použití motorového vozidla určí podle zvláštního právního předpisu¹⁴. Pokud účastník použil také místního veřejného dopravního prostředku, hradí se mu i místní přepravné, a to bez ohledu na to, zda v místě, kde se řízení koná, bydlí nebo pracuje¹⁵.

Stravné a nocležné se pak dle jednacího řádu náleží účastníku dle zvláštního právního předpisu¹⁶.

V případě, že je účastník zastoupen advokátem či notářem v rozsahu svého oprávnění, přísluší účastníku náhrada výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné advokáta, resp. notáře dle ust. § 13 odst. 3 a dle ust. § 14b odst. 5 písm. b) advokátního tarifu v paušální částce 300 Kč za jeden úkon právní služby. Výjimkou jsou úkony právní služby nahrazované dle ust. § 14b odst. 1 a 2 advokátního tarifu, ve kterých přísluší účastníku náhrada hotových výdajů v paušální částce 100 Kč¹⁷.

Mezi náklady řízení patří rovněž ušlý výdělek osob zúčastněných na řízení¹⁸. Ušlý výdělek účastníka, který je v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru nebo pracovnímu vztahu, se určí na podkladě průměrného výdělku

¹¹ Ust. § 29 odst. 1 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy.

¹² Srov. rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 9 Co 578/2000.

¹³ Ust. § 30 odst. 2 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy.

¹⁴ Ust. § 157 an. zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále jen „zákoník práce“).

¹⁵ Ust. §31 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy.

¹⁶ Ust. § 162 a § 163 zákoníku práce.

¹⁷ Ust. § 14b odst. 5 písm. b) advokátního tarifu.

¹⁸ Ve smyslu ust. § 137 odst. 1 a ust. § 29 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy se náhrada ušlého výdělku přiznává účastníku řízení, jeho zákonnému zástupci, jeho průvodci v případě, že jej účastník potřebuje v případě těžké tělesné chorobou nebo vady nebo v jiném závažném případě, dále pak důvěrníku dítěte a podpůrci.

tohoto účastníka vypočteného podle zvláštních právních předpisů¹⁹. Výši tohoto průměrného výdělku prokazuje účastník potvrzením svého zaměstnavatele. U výdělečného účastníka, který není v pracovním poměru nebo jemu obdobném poměru, se použije pro výpočet výše ušlého výdělku částka základu daně z příjmů fyzických osob; pokud tuto částku nelze prokázat, pak výpočet ušlého výdělku vychází z výše minimální hodinové mzdy podle nařízení vlády o minimální mzdě.

Právní úprava určování náhrady nutných výdajů a náhrady ztráty na výdělku se užije obdobně pro náhradu těchto nákladů ostatním osobám, které na jejich náhradu mají právo, s výjimkou advokáta, který účastníka v řízení zastupuje²⁰.

Dlouhodobě uznávaný princip, dle něhož právně zastoupený účastník řízení má právo na paušální náhradu hotových výdajů dle příslušných ustanovení advokátního tarifu, zatímco právně nezastoupený účastník musí své hotové výdaje prokazovat²¹, byl však v poslední době narušen Ústavním soudem. V nálezu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 39/13 Ústavní soud, posuzuje ústavnost či protiústavnost ust. § 137 odst. 1 občanského soudního řádu konstatoval, že v zájmu procesní rovnosti účastníků ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny je třeba ústavně konformně ust. § 137 odst. 1 občanského soudního řádu interpretovat takovým způsobem, že pokud na jedné straně stojí procesně úspěšný účastník bez právního zastoupení a na straně druhé procesně neúspěšný účastník, který právně zastoupený je, je namíste přiznat úspěšnému účastníku paušálně stanovenou náhradu hotových výdajů dle ust. § 13 odst. 3 advokátního tarifu navzdory tomu, že tento účastník právně zastoupen není.

Ačkoli v této kapitole není prostor pro podrobnější rozbor a kritické zhodnocení tohoto nálezu (byť by si podrobnější zhodnocení nepochybně zasloužil), není bez zajímavosti pozastavit se nad souvislostí s tématem této práce. Ústavní soud totiž ve své argumentaci vzpomněl mj. na situace hromadného vymáhání bagatelních pohledávek (Ústavní soud pro žalobce použil spojení „velcí hráči“), když uvedl, že tito „velcí hráči“ jsou motivováni masově žalovat „malé hráče“ právě tím, že v případě neúspěchu ve věci jim nehrozí prakticky žádné ekonomické riziko v podobě povinnosti nahradit protistraně náklady řízení.

¹⁹ Tímto předpisem byl do 31. 12. 2006 zákon č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku. Od 1. 1. 2007 je tímto předpisem zákoník práce.

²⁰ Ust. § 33 odst. 1 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy.

²¹ Srov. ust. § 151 odst. 2 věta poslední občanského soudního řádu: „*Jinak soud vychází z nákladů, které účastníku prokazatelně vznikly.*“

2.1.2. Soudní poplatek

Soudní poplatky jsou v současné době upraveny zákonem č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích (dále jen „zákon o soudních poplatcích“). Jednotlivé sazby soudních poplatků jsou pak stanoveny v Sazebníku poplatků, jež tvoří přílohu tohoto zákona.

Obecně lze říci, že každé občanské soudní řízení je zpoplatněno; rovněž některé úkony vůči soudu jsou zpoplatněny. Vyjmenované druhy řízení a vyjmenované subjekty jsou ze zákona osvobozeny od soudního poplatku²² (hovoříme o tzv. osvobození věcném a osvobození osobním); kromě toho může v konkrétním případě na návrh předseda senátu přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků, a to buď zčásti²³, nebo zcela²⁴.

Sazby soudních poplatků mohou být určeny dvěma způsoby, a to buď pevnou částkou, nebo procentem u poplatku, jehož základ je vyjádřen peněžní částkou. U poplatků za úkony se sazby poplatků stanoví pouze pevnou částkou, zatímco u poplatků za řízení se používají oba způsoby stanovení sazby²⁵.

V případě, kdy řízení, případně úkon není osvobozen od soudního poplatku, účastníku řízení vznikne poplatková povinnost dle ust. § 4 zákona o soudních poplatcích a nedojde ani k osvobození od soudního poplatku rozhodnutím soudu dle ust. § 138 občanského soudního řádu, má nezaplacení soudního poplatku zásadně za následek zastavení řízení²⁶. V tomto smyslu je tedy soudní poplatek nákladem obligatorním, který musí účastník řízení vynaložit, aby soudní řízení vůbec mohlo proběhnout a soud mohl rozhodnout ve věci samé.

²² Ust. § 11 zákona o soudních poplatcích. Dále osvobození od soudního poplatku upravují zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku a vyhláška č. 72/1993 Sb., o osvobození na úseku soudních poplatků.

²³ „... odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva“ – ust. § 138 odst. 1 občanského soudního řádu.

²⁴ „... přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li proto zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno.“ – ust. § 138 odst. 1 občanského soudního řádu.

²⁵ Ust. § 5 zákona o soudních poplatcích.

²⁶ Ust. § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích.

2.1.3. Náklady důkazů a tlumočné

V případě těchto druhů nákladů řízení se bude v praxi nejčastěji jednat o svědečné a znalečné. Právní úpravu těchto institutů nalezneme v ust. § 139 občanského soudního řádu, které rovněž obsahuje úpravu tlumočného.

Svědečné náleží svědkům a osobám uvedeným v ust. § 126a občanského soudního řádu²⁷ a spočívá v náhradě hotových výdajů a ušlého výdělku. Právo na svědečné však musí oprávněná osoba u soudu uplatnit do tří dnů od výsledku nebo ode dne, kdy jí bylo oznámeno, že k výsledku nedojde, o čemž musí být soudem poučena. Totéž právo a za stejných podmínek jako svědek má i osoba, které soud uložil při dokazování nějakou povinnost, není-li tato osoba účastníkem.

Znalečné a tlumočné spočívají v náhradě hotových výdajů a odměně znalce, resp. tlumočnicka. Výše znalečného a tlumočného se určí dle zvláštních právních předpisů, jimiž jsou zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, a vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících.

V souvislosti s náklady důkazů upravuje občanský soudní řád v ust. § 141 institut zálohy na náklady důkazu. Dle tohoto ustanovení v případě, že lze očekávat náklady důkazu, uloží předseda senátu účastníku, aby před jeho provedením složil zálohu podle předpokládané výše nákladů, jinak nelze navrhovaný důkaz provést. Zálohu skládá ten účastník, který důkaz navrhl, případně účastník, v jehož zájmu důkaz nařídil soud nebo jej nařídil soud o skutečnostech jím uvedených, pokud účastník není osvobozen od soudních poplatků.

2.1.4. Odměna za zastupování

V případě, že je účastník v řízení zastoupen advokátem, notářem v rozsahu svého oprávnění dle zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) nebo patentovým zástupcem v rozsahu oprávnění dle zákona č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích, náleží k nákladům řízení rovněž odměna za zastupování²⁸.

²⁷ „Fyzická osoba, která má vypovídat o okolnostech, týkajících se právnické osoby a nastalých v době, kdy byla jejím statutárním orgánem nebo členem tohoto orgánu, ...“

²⁸ Ust. § 137 odst. 2 občanského soudního řádu.

A contrario k výše uvedenému je zřejmé, že odměna za zastupování účastníku nenáleží, pokud je v řízení zastoupen např. obecným zmocněncem, opatrovníkem či zákonným zástupcem²⁹.

Odměna advokáta, notáře i patentového zástupce se do 5. 5. 2013 se zásadně určovala dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení. V důsledku zrušení této vyhlášky nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 se od 6. 5. 2013 stav fakticky vrátil ke stavu, jaký existoval v době před účinností vyhlášky č. 484/2000 Sb., čili odměna advokáta, notáře a patentového zástupce se určuje zásadně dle úpravy advokátního tarifu³⁰.

S ohledem na to, že odměna advokáta je tématem, kterým se tato práce bude z velké části zabývat, nebudu úpravu odměny advokáta v rámci této kapitoly blíže rozvádět.

2.1.5. Odměna mediátora

Odměna mediátora dle zákona o mediaci tvoří součást nákladů řízení v případě, že jde o první setkání s mediátorem nařízené soudem dle ust. § 100 odst. 2 občanského soudního řádu³¹.

Odměnu mediátora a náhradu jeho nákladů upravuje ust. § 10 zákona o mediaci. Z dikce ust. § 10 odst. 3 zákona o mediaci plyne, že při určení odměny mediátora za první setkání s ním nařízené soudem dle ust. § 100 odst. 2 občanského soudního řádu se postupuje v první řadě dle dohody mezi účastníky řízení a mediátorem. Pokud k takové dohodě nedojde, subsidiárně se použije úprava prováděcího právního předpisu, kterým je vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora. Dle ust. § 15 této vyhlášky činí výše odměny 400,- Kč za každou započatou hodinu.

Dle ust. § 10 odst. 1 zákona o mediaci má mediátor kromě odměny nárok rovněž

²⁹ K tomu srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 1996, sp. zn. 5 Co 2299/95, publikováno v Soudních rozhledech č. 6/1996, str. 153.

³⁰ Blíže k této problematice srov. kapitolu 3.5.4. této práce, zabývající se důsledky zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb.

³¹ „Je-li to účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídit první setkání se zapsaným mediátorem (dále jen "mediátor") v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle však na dobu 3 měsíců.“

na náhradu hotových výdajů, mezi které patří zejména cestovní výdaje, poštovné a náklady na pořízení opisů a kopií. Uvedený výčet je pochopitelně demonstrativní, přičemž dohoda mezi účastníky řízení a mediátorem může náhradu hotových výdajů stanovit odlišně nebo dokonce nárok na náhradu hotových výdajů mediátorovi nepřiznat vůbec³².

Je-li mediátor plátcem DPH, má mediátor podle ust. § 10 odst. 4 zákona o mediaci rovněž nárok na její náhradu. Základem pro vypočtení náhrady za DPH je součet odměny mediátora a náhrady jeho nákladů.

2.1.6. Náhrada za daň z přidané hodnoty

V případech vypočtených v ust. § 137 odst. 3 občanského soudního řádu náleží k nákladům řízení také náhrada za daň z přidané hodnoty. Jde o případy zastoupení účastníka řízení advokátem, notářem v rozsahu svého oprávnění nebo patentovým zástupcem v rozsahu svého oprávnění, pokud zástupce účastníka plátcem daně z přidané hodnoty nebo je-li plátcem daně z přidané hodnoty právnická osoba zřízená za účelem výkonu advokacie, v níž je advokát společníkem nebo již je zaměstnancem, případně pokud je plátcem daně z přidané hodnoty společnost patentových zástupců, v níž je patentový zástupce společníkem nebo členem dozorčího orgánu nebo již je akcionářem nebo zaměstnancem. Ačkoli tak v ust. § 137 odst. 3 občanského soudního řádu výslovně uvedeno není, je třeba mezi náklady řízení počítat i náhradu za daň z přidané hodnoty v případě odměny mediátora za první setkání s ním nařízené soudem dle ust. § 100 odst. 2 občanského soudního řádu, pokud je mediátor plátcem daně z přidané hodnoty, a to na základě ust. § 15 věty druhé vyhlášky č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora. Stejně tak náhrada za daň z přidané hodnoty v případě odměny notáře a prováděné úkony soudního komisaře patří k nákladům řízení, přestože na ni ust. § 137 občanského soudního řádu nepamatuje³³.

Je třeba podotknout, že právní pomoc advokáta, notáře a činnost mediátora v řízení je předmětem daně z přidané hodnoty ve smyslu ust. § 2 odst. 1 písm. b) zákona

³² Srov. DOLEŽALOVÁ, Martina; HÁJKOVÁ, Šárka; POTOČKOVÁ, Dana, et al. *Zákon o mediaci: komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 56. ISBN 978-80-7400-458-2.

³³ Ust. § 127 zákona o zvláštních řízeních soudních.

č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, a tito jsou tedy (pokud jsou plátcí daně z přidané hodnoty) povinni odvést daň z přidané hodnoty bez ohledu na to, zda jim za ni bude nebo nebude přiznána náhrada v rámci náhrady nákladů řízení³⁴. Na samotnou povinnost daň z přidané hodnoty přiznat a zaplatit samozřejmě občanský soudní řád ani další procesní předpisy vliv nemají.

Skutečnost, že zástupce je plátcem DPH, se prokazuje předložením osvědčení o registraci plátce DPH, vydaného příslušným správcem daně³⁵.

Základem pro stanovení náhrady za DPH je vždy odměna a náhrada hotových výdajů, která je účastníku přiznána soudem při rozhodování o náhradě nákladů řízení (tedy nikoli částka, kterou účastník svému zástupci zaplatí jako odměnu a náhradu hotových výdajů na základě smlouvy, případně na základě předpisů o mimosmluvní odměně)³⁶.

2.2. Základní zásady rozhodování o náhradě nákladů řízení

Náhrada nákladů civilního sporného řízení je ovládána dvěma zásadami: zásadou úspěchu ve věci a zásadou zavinění. Naopak v případě rozhodování o náhradě nákladů řízení se neuplatní zásada zájmová³⁷, která se promítá v povinnosti platit náklady řízení nebo v povinnosti složit zálohu na náklady důkazů³⁸.

Dle stávající právní úpravy lze přiznat náhradu jen těch nákladů řízení, které jsou potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva³⁹. Pojem účelnosti vynaložených nákladů řízení hraje v problematice, jíž je věnována tato práce, velký význam, bude o něm proto pojednáno níže.

³⁴ Podrobně k uplatňování daně z přidané hodnoty v těchto případech srov. pokyn Ministerstva financí č. D – 247, o uplatňování daně z přidané hodnoty u činností uskutečňovaných podle zvláštních právních předpisů, ze dne 17. 4. 2003, publikovaný ve Finančním zpravodaji č. 3-4/2003.

³⁵ Ust. § 14a advokátního tarifu a DAVID, Ludvík et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 616. ISBN 978-80-7357-460-4.

³⁶ DAVID, Ludvík et al., op. cit. sub 35.

³⁷ Dle této zásady je k placení nákladů řízení povinen ten, kdo procesní úkon činí nebo v jehož zájmu se činí.

³⁸ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena, op. cit. sub 5, s. 306.

³⁹ Ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu.

2.2.1. Zásada úspěchu ve věci

Podstatou zásady úspěchu ve věci je princip, podle kterého plně úspěšný účastník má právo na náhradu nákladů řízení proti účastníku, který ve věci úspěch neměl. Tato zásada je zakotvena v ust. § 142 občanského soudního řádu a z povahy věci se může uplatnit pouze v řízení sporném.

Míra úspěchu ve věci je posuzována podle toho, v jakém rozsahu bylo soudem v konečném meritorním rozhodnutí vyhověno žalobnímu petitu⁴⁰. Míra úspěchu je pak dána (v případě peněžité pohledávky s příslušenstvím) rovněž i úspěchem ve vztahu k požadovanému příslušenství⁴¹. Úspěch ve věci tak může být dán plně na straně žalobce, plně na straně žalovaného nebo částečně na obou stranách.

V případě plného úspěchu jedné ze stran řízení má plně úspěšný účastník (jak již bylo uvedeno) právo na náhradu nákladů řízení proti neúspěšnému účastníku. V případě částečného úspěchu pak dojde buď k poměrnému rozdělení náhrady nákladů řízení, anebo (pokud částečný úspěch a neúspěch nebude přibližně stejný) k rozhodnutí, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení⁴². V některých případech však může nastat situace, kdy částečně úspěšnému účastníku je přiznána náhrada nákladů řízení v plné výši. Jedná se o případ, kdy neúspěch jinak úspěšného účastníka se týká jen nepatrně poměrné části (literatura uvádí zpravidla pod 10 % ve vztahu k celku⁴³), či záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu⁴⁴.

Občanský soudní řád upravuje i situaci, která zásadu úspěchu ve věci prolamuje. V případě, že žalovaný, který nebyl meritorně úspěšný, svým chováním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení, má právo na náhradu nákladů řízení proti žalobci⁴⁵.

⁴⁰ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena, op. cit. sub 5, s. 307.

⁴¹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 2717/08.

⁴² Ust. § 142 odst. 2 občanského soudního řádu.

⁴³ SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 496. ISBN 978-80-7400-107-9.

⁴⁴ Ust. § 142 odst. občanského soudního řádu.

⁴⁵ Ust. § 143 občanského soudního řádu.

2.2.2. Zásada zavinění

Zásada zavinění je druhou z hlavních zásad, na kterých spočívá rozhodování o náhradě nákladů řízení v civilním sporném řízení. Jejím smyslem je sankční náhrada nákladů řízení, uložená jako povinnost tomu, kdo jejich vznik zavinil nebo komu se stala náhoda, která je zavinila⁴⁶. Na rozdíl od zásady úspěchu ve věci je tato zásada aplikována i v případě rozhodování o náhradě nákladů nesporného civilního řízení. Dle této zásady lze také uložit povinnost k náhradě nákladů řízení i jiným subjektům než účastníkům řízení, například zástupci účastníka⁴⁷ nebo v obecné rovině tomu, kdo má při dokazování nějakou povinnost⁴⁸. Odpovědnost za náhodu však občanský soudní řád přiznává pouze účastníkům řízení nebo jejich zástupcům; ostatní osoby odpovídají pouze za vznik nákladů v důsledku porušení svých procesních povinností⁴⁹.

V případě, kdy dojde k zastavení řízení, zásadně žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení⁵⁰. Z tohoto pravidla však občanský soudní řád stanoví výjimku, která je projevem zásady zavinění, kdy hradit náklady řízení je povinen ten z účastníků, který zastavení řízení zavinil⁵¹. Toto zavinění je však třeba posuzovat ve vztahu k příčinné souvislosti, kde příčinou je chování účastníka, případně též náhoda, a důsledkem je vznik nákladů druhému z účastníků⁵². Výjimkou z výjimky je pak situace, kdy dojde pro chování žalovaného (příp. jiného účastníka řízení) ke zpětvzetí návrhu na zahájení řízení, který byl podán důvodně. V takovém případě je povinen hradit náklady řízení žalovaný (resp. jiný účastník řízení)⁵³.

V souvislosti se zásadou zavinění se hovoří o tzv. separaci nákladů, zakotvené v ust. § 147 občanského soudního řádu. Projevem separace nákladů je skutečnost, že o náhradě zaviněných nákladů je soudem rozhodnuto zvlášť po vzniku těchto nákladů, tedy nikoli až v konečném rozhodnutí ve věci, neboť jde o rozhodnutí nezávislé na výsledku řízení⁵⁴.

⁴⁶ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena, op. cit. sub 5, s. 306.

⁴⁷ Ust. § 147 odst. 1 občanského soudního řádu.

⁴⁸ Ust. § 147 odst. 2 občanského soudního řádu a ust. § 148 odst. 2 občanského soudního řádu.

⁴⁹ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 43, s. 508.

⁵⁰ Ust. § 146 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu.

⁵¹ Ust. § 146 odst. 2 občanského soudního řádu.

⁵² Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2003, sp. zn. II. ÚS 563/01.

⁵³ Ust. § 146 odst. 2 občanského soudního řádu.

⁵⁴ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena, op. cit. sub 5, s. 307.

2.3. Opravné prostředky proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

Vzhledem k tomu, že výrok o náhradě nákladů řízení není nezřídka pro všechny účastníky řízení nepodstatný, dává právní řád účastníkům řízení prostředky nápravy i ve vztahu k nákladovému výroku.

2.3.1. Odvolání

Nejčastějším případem, kdy výrok o náhradě nákladů řízení projde revizí soudem vyšší instance, bude odvolání proti rozhodnutí ve věci samé. Pokud odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdí, pak dle ust. § 212a odst. 1 občanského soudního řádu přezkoumá nákladový výrok napadeného rozhodnutí i tehdy, pokud tento není odvoláním napaden, a nadto rozhodne o nákladech odvolacího řízení⁵⁵. Pokud odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně změní, musí však rozhodnout rovněž i o změně výroku o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, a to s přihlédnutím ke změně výsledku sporu v souladu se zásadou úspěchu ve věci⁵⁶. Pokud odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně zruší a vrátí věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení, případně věc postoupí věcně příslušnému soudu, zruší rovněž výrok o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně a o náhradě těchto nákladů musí soud prvního stupně rozhodnout znovu spolu s rozhodnutím ve věci⁵⁷. Pokud odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně zruší a řízení zastaví, pak musí rozhodnout o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů⁵⁸.

Další možností, jak se domoci možnosti revize výroku o náhradě nákladů řízení, je odvolání pouze proti výroku o náhradě nákladů řízení, přičemž vlastní meritorní výrok zůstane odvoláním nedotčen a může tedy samostatně nabýt právní moci a vykonatelnosti⁵⁹. Odvolací soud v takovém případě nerozhoduje o základu sporu, což je důležité z hlediska zachování stejného poměru úspěchu stran sporu ve věci. Omezí se

⁵⁵ Ust. § 224 odst. 1 občanského soudního řádu.

⁵⁶ Ust. § 224 odst. 2 občanského soudního řádu.

⁵⁷ Ust. § 224 odst. 3 občanského soudního řádu.

⁵⁸ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 43, s. 688.

⁵⁹ Viz ust. § 206 odst. 3 občanského soudního řádu.

tak pouze na zhodnocení nákladového výroku⁶⁰, přičemž není vázán ani rozsahem, v jakém je výrok o náhradě nákladů řízení napaden, ani odvolacími důvody⁶¹. Z toho plyne, že odvolací soud může napadený výrok o náhradě nákladů řízení změnit z pohledu odvolatele k lepšímu i k horšímu (neboť zde neplatí zásada zákazu reformace in peius, kdy taková zásada ze žádného ustanovení pozitivního práva nevyplývá⁶²).

Právně zajímavá je otázka přípustnosti odvolání proti výroku o náhradě nákladů řízení. Obecně platí princip univerzality, což znamená, že odvoláním lze napadnout jakékoli rozhodnutí soudu prvního stupně, pokud zákon nestanoví jinak⁶³. Nepřípustnost odvolání stanoví občanský soudní řád obecně v ust. § 202 a dále např. v ust. § 17. Kromě toho je nepřípustnost odvolání ve vztahu k některým rozhodnutím upravena ve zvláštních právních předpisech (např. ust. § 129 zákona o zvláštních řízeních soudních, týkající se nepřípustnosti odvolání proti některým usnesením v řízení o pozůstalosti, či např. ust. § 118 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), stanovící nepřípustnost odvolání proti rozhodnutí o vyhlášení moratoria).

Přípustnosti odvolání proti výroku o náhradě nákladů řízení se explicitně žádné z ustanovení občanského soudního řádu nedotýká. Přesto dle judikatorní praxe není vždy odvolání proti výroku o náhradě nákladů řízení přípustné. Klíčovým je v tomto směru ustanovení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu: „*Odvolání není přípustné proti rozsudku, jímž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 10 000 Kč, k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží; to neplatí u rozsudku pro uznání a u rozsudku pro zmeškání.*“ Na základě tohoto ustanovení praxe nepřipouští odvolání proti výroku rozsudku o náhradě nákladů řízení v bagatelních sporech⁶⁴.

Právní závěr o nepřípustnosti odvolání proti výroku rozsudku o náhradě nákladů řízení v bagatelních sporech je opakovaně judikován nejen obecnými soudy, ale zastává jej i Ústavní soud.

Již v roce 2001 rozhodl Krajský soud v Ostravě v usnesení ze dne 24. 8. 2001, sp. zn. 11 Co 716/2001, že pokud zákon neumožňuje podat odvolání proti rozsudku ve věci samé, nelze ani podat odvolání do výroků ostatních (čili rovněž do výroku

⁶⁰ Srov. ust. § 212 občanského soudního řádu.

⁶¹ K tomu srov. rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 16. 11. 2000, sp. zn. 3 Cmo 243/99.

⁶² Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 230/04.

⁶³ Ust. § 201 občanského soudního řádu.

⁶⁴ Srov. např. SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 43, s. 620.

o náhradě nákladů řízení). Není-li tedy přípustné odvolání proti rozhodnutí ve věci samé, nelze přezkoumat rozhodnutí soudu prvního stupně ani ve vztahu k vedlejším výrokům. Stejný názor vyslovil i Městský soud v Praze v usnesení ze dne 31. 8. 2001, sp. zn. 14 Co 245/2001, které odůvodnil tak, že výrok o náhradě nákladů řízení je závislým na výroku o věci samé, a to bez ohledu na výši přiznaných nákladů řízení. Náklady řízení jsou totiž pouze příslušenstvím žalované částky, a proto k nim nelze při posuzování přípustnosti odvolání přihlížet.

Ústavní soud pak na tomto právním názoru setrval např. v nálezu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. IV. ÚS 498/12 (*„Není-li odvolání přípustné ve věci samé, není přípustné ani proti vedlejším výrokům obsaženým v rozsudku soudu prvního stupně, tedy např. proti výroku o příslušenství, o lhůtě k plnění, o předběžné vykonatelnosti nebo výroku o náhradě nákladů řízení.“*).

Výše prezentovaný právní názor, reprezentovaný konstantní judikaturou (včetně Ústavního soudu), však v odborných kruzích naráží i na své odpůrce. Mezi protiargumenty patří nesprávnost názoru o tom, že náklady řízení jsou příslušenstvím pohledávky, a to z toho důvodu, že občanský soudní řád obsahuje definici příslušenství žalované pohledávky, která je odlišná od definice stanovené právem hmotným; dle procesních předpisů náklady řízení příslušenstvím pohledávky nejsou, což vyplývá z ust. § 206 odst. 3 občanského soudního řádu⁶⁵. Rovněž lze polemizovat se závěrem, že výrok o náhradě nákladů řízení je vedlejším výrokem, který nemůže mít odlišný odvolací režim než výrok hlavní (tj. meritorní). Protiargumentem je v tomto případě skutečnost, že o náhradě nákladů řízení lze rozhodnout i samostatným usnesením, nebo že výrok o náhradě nákladů řízení může nabýt právní moci nezávisle na meritorním výroku; z těchto skutečností lze dovodit formální nezávislost a oddělitelnost výroku o náhradě nákladů řízení⁶⁶.

Případné je též srovnání právní úpravy odvolání proti rozsudku pro zmeškání a rozsudku pro uznání ve znění občanského soudního řádu účinném do 31. 12. 2000⁶⁷

⁶⁵ „Právní moc ostatních výroků není dotčena také tehdy, jestliže odvolání směřuje pouze proti výroku o nákladech řízení, o příslušenství pohledávky, o lhůtě k plnění nebo o předběžné vykonatelnosti rozsudku.“

⁶⁶ SVOBODA, Karel. Přípustnost odvolání proti nákladům řízení v "bagatelních" sporech. Pro a proti. *Jurisprudence*. 2008, roč. 17, č. 2, s. 34-35. ISSN 1802-3843.

⁶⁷ Ust. § 202 odst. 1 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000: „Odvolání není přípustné proti rozsudku pro uznání nebo proti rozsudku pro zmeškání, ledaže je podáno proto, že nebyly splněny předpoklady pro jejich vydání (§ 153a, § 153b) nebo že rozsudek spočívá v nesprávném právním

a ve znění občanského soudního řádu účinném od 1. 1. 2001⁶⁸ (toto srovnání ob stojí i se současnou právní úpravou, neboť jediný rozdíl v ustanovení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu účinném od 1. 1. 2001 a v tomtéž ustanovení ve znění aktuálně účinném je ve výši hranice bagatelnosti). Jádrem této komparace je myšlenka, že původní právní úprava odvolání proti rozsudku pro zmeškání a rozsudku pro uznání byla vždy vykládána tak, že odvolání proti výroku o náhradě nákladů řízení přípustné bylo; současná konstrukce nepřipustnosti odvolání v bagatelních věcech se přitom od nepřipustnosti odvolání proti rozsudku pro zmeškání a rozsudku pro uznání ve „staré“ právní úpravě neliší a není tedy dán důvod interpretovat možnost podat odvolání proti výroku o náhradě nákladů řízení jinak, než jak tomu bylo dle této „staré“ právní úpravy⁶⁹.

Nepřipustnost odvolání proti nákladovému výroku rozsudku v bagatelním sporu také vytváří nedůvodné rozdíly mezi rozsudkem ve věci samé a procesním rozhodnutím (například usnesením o zastavení řízení z důvodu zpětvzetí žaloby) v případě, kdy je v rámci tohoto procesního rozhodnutí rozhodováno o náhradě nákladů řízení. Proti nákladovému výroku takového procesního rozhodnutí totiž odvolání přípustné je⁷⁰.

S předestřenými argumenty můžeme a nemusíme souhlasit (ačkoli osobně je považuji za natolik pádné, aby jim byla věnována větší pozornost), nelze však ignorovat na první pohled přinejmenším závažnější situaci týkající se odvolání proti nákladovému výroku platebního rozkazu v kontextu odvolání proti nákladovému výroku rozsudku. Dle ust. § 174 odst. 2 občanského soudního řádu je opravným prostředkem proti výroku o nákladech řízení i v případě platebního rozkazu odvolání⁷¹. V soudní praxi je běžně přípustné odvolání do výroku platebního rozkazu o náhradě nákladů řízení i v případě, že meritorní výrok zavazuje účastníka řízení k zaplacení bagatelní částky, což má oporu v ust. § 202 odst. 2 občanského soudního řádu, neboť toto ustanovení stanoví nepřipustnost odvolání v bagatelních sporech explicitně pouze pro rozsudek, nikoli pro

posouzení věci.“

⁶⁸ Ust. § 202 odst. 2 občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2001: „*Odvolání není přípustné proti rozsudku, jímž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 2 000 Kč, k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží; to neplatí u rozsudku pro uznání a u rozsudku pro zmeškání.*“

⁶⁹ K tomu srov. DERKA, Ladislav. Přípustnost odvolání proti výroku o nákladech řízení v tzv. bagatelních věcech [online]. 2002-12-02 [cit. 2014-08-06]. Dostupný z WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/civilni-proces/ap_3/pd_9/art_3688/detail.aspx>.

⁷⁰ Srov. DERKA, Ladislav, op. cit. sub. 69.

⁷¹ Obdobně pak u směnečného (šekového) platebního rozkazu – srov. ust. § 175 odst. 6 občanského soudního řádu.

platební rozkaz. Může tak nastat situace (a v praxi k ní běžně dochází), kdy v jednom bagatelním sporu vydá soud prvního stupně platební rozkaz (resp. elektronický platební rozkaz, evropský platební rozkaz nebo směnečný (šekový) platební rozkaz), proti jehož nákladovému výroku mohou účastníci řízení podat odvolání, a v jiném (avšak prakticky skutkově a právně totožném) bagatelním sporu vydá soud prvního stupně rozsudek, proti jehož nákladovému výroku však již odvolání přípustné není.

Stejně tak běžná je situace, kdy žalovaný podá proti platebnímu rozkazu odpor, v jehož důsledku dojde ke zrušení platebního rozkazu v plném rozsahu (tedy i jeho nákladového výroku), v řízení se pokračuje a je vydán rozsudek ve věci, obsahující pochopitelně i výrok o náhradě nákladů řízení. Pokud je v řízení žalobce ve věci plně úspěšný, nemusí mu však být přiznána náhrada nákladů řízení ve výši stejné, jako mu byla přiznána (zrušeným) platebním rozkazem, avšak ve výši vyšší nebo i nižší, případně mu nemusí být náhrada nákladů řízení přiznána vůbec⁷². Brojit proti takovému „novému“ nákladovému výroku však již účastníci řízení pomocí řádného opravného prostředku nemohou.

Obdobná situace nastává v případě rozsudku pro zmeškání nebo rozsudku pro uznání. Pokud je ve věci rozhodnuto jedním z těchto dvou druhů rozsudků, je možné napadnout odvoláním výrok o náhradě nákladů řízení, jak vyplývá z dikce ust. § 202 odst. 2 občanského soudního řádu.

Dle mého názoru není racionálně odůvodnitelné, aby v důsledku zavedené judikatorní praxe měl nákladový výrok platebního rozkazu jiný odvolací režim než nákladový výrok rozsudku. Navzdory tomu (nebo spíše právě proto), že otázka přípustnosti odvolání v bagatelních sporech je jasně judikována, jeví se mi jako možné východisko de lege ferenda legislativní úprava, která by jasně stanovila přípustnost či nepřípustnost odvolání proti výroku o náhradě nákladů řízení v bagatelních sporech. Bylo by přitom zcela na rozhodnutí zákonodárce, zda by takové odvolání připustil (např. formulací, že proti výroku o náhradě nákladů řízení je odvolání přípustné vždy), či nikoli (např. formulací, že odvolání proti výroku o náhradě nákladů řízení o zaplacení částky do 10 000 Kč není odvolání přípustné). Cílem takové právní úpravy by však mělo být jasně stanovit odvolací režim nákladového výroku rozhodnutí v bagatelním sporu a sjednotit odvolací režim nákladového výroku rozsudku i ostatních druhů

⁷² Např. s odkazem na nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.

soudních rozhodnutí, jako je právě zmiňovaný platební rozkaz.

2.3.2. Dovolání

Jak bylo v předchozí kapitole rozebráno, účastníci mají poměrně široké možnosti dosáhnout nápravy rozhodnutí soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení v rámci odvolacího řízení. Jaké jsou možnosti případně zvrátit rozhodnutí odvolacího soudu týkající se náhrady nákladů řízení formou mimořádného opravného prostředku, v tomto případě dovolání, rozebírám v této kapitole.

Předně je třeba zdůraznit, že stejně jako v případě odvolání lze zvrátit nákladový výrok buďto prostřednictvím odvolání proti rozhodnutí ve věci samé, nebo odvoláním čistě proti tomuto nákladovému výroku, totéž platí i pro dovolání. Jak je to ale s přípustností dovolání pouze proti výroku odvolacího soudu o náhradě nákladů řízení?

Pro odpověď na položenou otázku je třeba nejprve pohlédnout na změnu koncepce přípustnosti dovolání, provedenou novelizací občanského soudního řádu zákonem č. 404/2012 Sb., účinným od 1. 1. 2013. Tato novelizace byla reakcí zejména na nálezy Ústavního soudu ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, kterým bylo zrušeno tzv. nenárokové dovolání dle dosavadního ust. § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu⁷³.

Koncepce přípustnosti dovolání v občanském soudním řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012 stála vedle subjektivní přípustnosti dovolání⁷⁴ a na objektivní přípustnosti dovolání ve formě tzv. zjevné a skryté diformity⁷⁵. Naproti tomu nová koncepce přípustnosti dovolání je založena pouze na subjektivní přípustnosti dovolání (tedy na posouzení, zda má napadené rozhodnutí zásadní právní význam)⁷⁶; judikatura dokonce zastává názor, že nová právní úprava přípustnosti dovolání již vůbec není budována na kritériu zásadní právní významnosti⁷⁷.

Současná právní úprava přípustnosti dovolání vychází z toho, že dovolání je

⁷³ „Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.“

⁷⁴ Ust. § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012.

⁷⁵ Ust. § 237 odst. 1 písm. a) a b) občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012.

⁷⁶ Srov. SVOBODA, Karel et al. op. cit. sub 43, s. 733.

⁷⁷ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1172/2013.

přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, nestanoví-li zákon jinak, a stanoví čtyři podmínky, za kterých je proti tomuto rozhodnutí dovolání přípustné⁷⁸. Výjimky z přípustnosti dovolání pak stanoví ust. § 238 a § 238a občanského soudního řádu.

Změna koncepce přípustnosti dovolání, jejíž základní podstata je výše uvedena, má vliv i na posouzení přípustnosti dovolání proti výroku o náhradě nákladů řízení. Judikatura za účinnosti „staré“ právní úpravy přípustnosti dovolání totiž dovolání proti výroku o náhradě nákladů řízení nepřipouštěla, a to z toho důvodu, že takový výrok má povahu usnesení a nejde o rozhodnutí ve věci samé ani o žádné z usnesení vyjmenovaných v ust. § 238, § 238a a § 239 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012⁷⁹.

Oproti „staré“ právní úpravě nová úprava přípustnost dovolání vůči nákladovému výroku sice výslovně nepřipouští, avšak ani nevylučuje, což je ve světle aktuálního znění ust. § 237 občanského soudního řádu vykládáno tak, že dovolání proti nákladovému výroku zásadně přípustné je, stejně jako dovolání proti obecně jakémukoli akcesorickému výroku. Nákladový výrok je totiž rozhodnutím, kterým se odvolací řízení končí, jak požaduje ust. § 237 občanského soudního řádu, což v sobě nezahrnuje požadavek, aby šlo o rozhodnutí ve věci samé⁸⁰.

Lze tedy uzavřít, že dle současné právní úpravy dovolání proti nákladovému výroku rozhodnutí odvolacího soudu obecně přípustné je. Je však namístě zdůraznit, že v dovolacím řízení nelze přezkoumávat správnost nákladového výroku, jelikož se jedná o otázku skutkovou, dovolání tak může být v souladu s ust. § 241a odst. 1 občanského soudního řádu podáno jen z důvodu, že výrok o náhradě nákladů řízení spočívá na nesprávném právním posouzení věci⁸¹.

Pro další výklad je pak třeba rozlišit následující situace, které v případě

⁷⁸ Srov. ust. § 237 občanského soudního řádu: „Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.“

⁷⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2002, sp. zn. 29 Odo 874/2001 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2012, sp. zn. 28 Cdo 1886/2012.

⁸⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1172/2013.

⁸¹ Například interpretace pojmu účelně vynaložené náklady ve smyslu ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu nebo posouzení, zda byly v konkrétním případě dány podmínky aplikace ust. § 150 občanského soudního řádu.

bagatelních sporů přicházejí do úvahy:

a) bylo podáno odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil nebo změnil⁸² a rozhodl o náhradě nákladů řízení; proti rozhodnutí odvolacího soudu bylo podáno dovolání,

b) bylo podáno odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil nebo změnil a rozhodl o náhradě nákladů řízení; dovolání bylo podáno pouze proti výroku rozhodnutí odvolacího soudu o náhradě nákladů odvolacího řízení

c) bylo podáno odvolání pouze proti výroku rozhodnutí soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení, odvolací soud tento výrok potvrdil nebo změnil a rozhodl o náhradě nákladů řízení; proti rozhodnutí odvolacího soudu bylo podáno dovolání,

d) bylo podáno odvolání pouze proti výroku rozhodnutí soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení, odvolací soud tento výrok potvrdil nebo změnil a rozhodl o náhradě nákladů řízení; dovolání bylo podáno pouze proti výroku rozhodnutí odvolacího soudu o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Nyní si rozebereme, k jakému vývoji dojde ve výše nastíněných případech:

ad a) Předem je nutno poukázat na to, že v bagatelních sporech se tato situace může týkat pouze rozsudku pro uznání nebo rozsudku pro zmeškání⁸³, případně procesních usnesení, nevyjmenovaných v ust. § 202 odst. 1 občanského soudního řádu (například usnesení o zastavení řízení). K revizi nákladového výroku rozhodnutí odvolacího soudu pak dochází v důsledku revize samotného hlavního výroku. V důsledku jeho změny pak pochopitelně v souladu se zásadou úspěchu ve věci dojde i ke změně nákladového výroku a v případě potvrzení rozhodnutí odvolacího soudu odvolací soud rozhodne i o nákladech dovolacího řízení.

ad b) Stejně jako v případě ad a) i zde lze tento případ uvažovat pouze ve vztahu k rozsudku pro uznání nebo rozsudku pro zmeškání, případně procesních usnesení, nevyjmenovaných v ust. § 202 odst. 1 občanského soudního řádu. Pokud však dovolání směřuje jen a pouze proti nákladovému výroku odvolacího soudu, tvoří tento nákladový výrok celý předmět dovolacího řízení a tak pro něj platí výjimky z přípustnosti dovolání

⁸² Případ, kdy odvolací soud rozhodnutí zruší a vrátí soudu prvního stupně k dalšímu řízení, není pro výklad o revizi nákladového výroku dovolacím soudem relevantní, neboť v takovém případě o náhradě nákladů řízení rozhoduje soud prvního stupně v novém rozhodnutí o věci (srov. ust. § 224 odst. 3 občanského soudního řádu).

⁸³ Srov. ust. § 202 odst. 2 in fine občanského soudního řádu.

dle ust. § 238 a § 238a občanského soudního řádu. Relevantní výjimkou, která v praxi podstatně omezí přípustnost dovolání proti nákladovému výroku rozhodnutí odvolacího soudu v bagatelních sporech, bude výjimka daná ustanovením § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu⁸⁴. Aby bylo dovolání přípustné jen proti nákladovému výroku rozhodnutí odvolacího soudu, muselo by tedy být tímto nákladovým výrokem rozhodnuto o náhradě nákladů řízení ve výši přesahující 50 000 Kč⁸⁵. Je zjevné, že v naprosté většině bagatelních sporů výrok o náhradě nákladů řízení takovéto výše nedosáhne. Výjimkou by mohly být případy, kdy v řízení bude prováděno dokazování například znaleckými posudky; v takovém případě lze teoreticky uvažovat, že výše nákladů řízení přesáhne částku 50 000 Kč i v bagatelním sporu. Povětšinou se však nebude jednat o ten typ bagatelních sporů, na něž se tato práce orientuje, tj. typ bagatelních sporů definovaných nálezem Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/2011⁸⁶. Pro úplnost je nutno dodat, že v případě posuzování přípustnosti dovolání pouze proti nákladovému výroku odvolacího soudu se neuplatní „výjimky z výjimky“ dle ust. § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, tj. případy, kdy jde o vztahy ze spotřebitelských smluv a o pracovněprávní vztahy; řečeno slovy Nejvyššího soudu: „*Peněžité plnění přiznané výrokem o nákladech řízení nelze označit pro účely posouzení přípustnosti dovolání za plnění ze vztahu ze spotřebitelské smlouvy, z pracovněprávního vztahu nebo z věci uvedené v § 120 odst. 2 o. s. ř. [§ 238 odst. 1 písm. d) o. s. ř.]*⁸⁷, ani když je výrok o nákladech řízení akcesorickým výrokem v rozhodnutí, jež se (co do „merita“) takového „vztahu“ nebo takové „věci“ týkalo (ve výroku o nákladech řízení se zvláštní povaha těchto vztahů a věcí dovolující prolomení stanoveného limitu nijak neprojevuje).“⁸⁸

ad c) V tomto případě dovolání směřuje proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnuto o nákladovém výroku rozhodnutí prvoinstančního soudu. Předmětem dovolání tedy bude částka odpovídající přiznané náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně. Vzhledem k tomu, že pro posouzení přípustnosti dovolání

⁸⁴ „Dovolání podle § 237 není přípustné proti rozsudkům a usnesením, v nichž dovoláním napadeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč, ledaže jde o vztahy ze spotřebitelských smluv a o pracovněprávní vztahy; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží.“

⁸⁵ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 43, s. 741.

⁸⁶ Srov. kapitolu 1. této práce.

⁸⁷ Pozn. autora – citovaná právní věta vychází z právního stavu účinného k 30. 5. 2013.

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1172/2013.

bude podstatné zejména omezení stanovené ust. § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, lze odkázat na výklad sub b) a uzavřít, že v praxi bude přípustnost dovolání v tomto případě (s ohledem na velmi nízkou pravděpodobnost, že částka přiznaná na náhradě nákladů řízení přesáhne částku 50 000 Kč) prakticky vyloučena.

ad d) Stejně jako v případě sub c) zde bude předmětem dovolacího řízení částka odpovídající přiznané náhradě nákladů řízení, tentokrát však řízení odvolacího. I v tomto případě lze také odkázat na výklad sub b) s tím, že v praxi s nejvyšší pravděpodobností bude dovolání proti nákladovému výroku rozhodnutí odvolacího soudu nepřipustné.

Jak je tedy z výše uvedeného patrné, novelizace právní úpravy přípustnosti dovolání provedená zákonem č. 404/2012 Sb. s účinností od 1. 1. 2013 přinesla nové možnosti v oblasti revize nákladového výroku odvolacího soudu. Vzhledem k omezení přípustnosti částkou 50 000 Kč však bude v případě bagatelních sporů revize nákladového výroku odvolacího soudu prakticky vyloučena.

2.3.3. Žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost

Mezi mimořádné opravné prostředky patří rovněž žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost. Pro úplnost výkladu o opravných prostředcích proti výroku o náhradě nákladů řízení se o přípustnosti těchto institutů ve vztahu k nákladovým výrokům stručně zmíním v této kapitole.

Oproti ostatním opravným prostředkům je zde situace značně jednodušší. Přípustnost obou žalob ve vztahu k výroku rozhodnutí výslovně vylučuje přímo ust. § 230 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu; domáhat se revize nákladového výroku rozhodnutí soudu žalobou na obnovu řízení ani žalobou pro zmatečnost tedy nelze.

2.4. Náklady vykonávacího řízení

Výkon rozhodnutí a jiných exekučních titulů upravuje zejména občanský soudní řád a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) (dále jen „exekuční řád“). Oba předpisy jsou vůči sobě ve vztahu subsidiarity

a speciality, kdy občanský soudní řád je předpisem subsidiárním a exekuční řád předpisem speciálním⁸⁹ (pochopitelně tato skutečnost se projeví pouze v těch případech, kdy je vedeno exekuční řízení dle exekučního řádu).

Tuzemská právní úprava výkonu rozhodnutí je založena na dvojkolejnosti vykonávacího řízení. Podstatou této dvojkolejnosti je, že oprávněná osoba má možnost výběru, zda svůj vykonatelný exekuční titul uplatní ve vykonávacím řízení dle občanského soudního řádu nebo ve vykonávacím řízení dle exekučního řádu. Výjimku z této dualistické koncepce stanoví ust. § 37 odst. 2 písm. b) exekučního řádu pro určitý okruh taxativně vyjmenovaných záležitostí, ve kterých provádí výkon rozhodnutí pouze soud v řízení dle občanského soudního řádu⁹⁰. V praxi však oprávnění z exekučního titulu ukládajícího zaplacení peněžité částky v drtivé většině případů volí výkon rozhodnutí v exekučním řízení dle exekučního řádu, zejména vzhledem k rychlejšímu a efektivnějšímu vymožení peněžité částky v porovnání s výkonem rozhodnutí dle občanského soudního řádu.

2.4.1. Náklady výkonu rozhodnutí dle občanského soudního řádu

Občanský soudní řád upravuje náhradu nákladů exekučního řízení v ust. § 270 a § 271 občanského soudního řádu. Tato ustanovení neobsahují výčet nákladů řízení a tak je třeba při zodpovězení otázky, co tvoří náklady výkonu rozhodnutí, aplikovat ust. § 137 občanského soudního řádu.

Hlavní odlišností od právní úpravy nákladů řízení v nalézacím řízení je výše odměny advokáta. Dle ust. § 11 odst. 2 písm. e) advokátního tarifu náleží advokátovi ve vykonávacím řízení mimosmluvní odměna ve výši jedné poloviny za první poradu s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení, za sepsání návrhu na zahájení řízení, vyjádření k návrhu, zastupování při jednání a sepsání odvolání proti rozhodnutí. Za návrh na zahájení řízení je přitom nutno považovat rovněž návrh na odklad nebo

⁸⁹ Srov. ust. § 52 odst. 1 exekučního řádu: „*Nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se pro exekuční řízení přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu.*“

⁹⁰ Je třeba poukázat na to, že v období od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 obsahoval ust. § 251 odst. 2 občanského soudního řádu v tehdy účinném znění obsahoval širší okruh záležitostí, ve kterých pouze soud nařizuje a provádí výkon rozhodnutí ve vykonávacím řízení dle občanského soudního řádu, a tedy ve kterých je dvojkolejnost vykonávacího řízení suspendována. Byl-li v této době soud podán návrh na výkon rozhodnutí v jiné věci, soud byl povinen návrh dle ust. § 251 odst. 3 občanského soudního řádu v tehdy účinném znění odmítnout.

zastavení výkonu rozhodnutí⁹¹. Vůči tomuto ustanovení speciálním je pak ust. § 14b odst. 2 advokátního tarifu, které bylo do právního řádu zavedeno novelizací advokátního tarifu vyhláškou č. 120/2014 Sb. s účinností od 1. 7. 2014. Toto ustanovení se aplikuje v případě, kdy je vymáháno peněžité plnění a tarifní hodnota nepřesáhne částku 50 000,- Kč; sazba odměny advokáta za první poradou s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení a za sepsání návrhu na zahájení řízení je v takovém případě určena pevnou částkou ve výši 100,- Kč za každý z těchto úkonů⁹².

Placení nákladů provedení výkonu rozhodnutí upravuje ust. § 270 odst. 3 občanského soudního řádu tak, že tyto náklady platí stát. Na placení nákladů účastníků je pak nutno analogicky aplikovat ust. § 140 odst. 1 občanského soudního řádu, dle kterého každý účastník platí náklady řízení, které vznikají jemu osobně, a náklady svého zástupce⁹³.

Jistou modifikací ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu nalezneme v ust. § 270 odst. 2 občanského soudního řádu, dle kterého oprávněný (zde se tedy nehovoří o účastníku, který měl ve věci plný úspěch, jinými slovy se presumuje úspěch oprávněného ve věci) má nárok na náhradu všech účelných nákladů výkonu rozhodnutí. Jedná se jak o náhradu těch nákladů, které vznikly v souvislosti s podáním návrhu na výkon rozhodnutí, tak o náhradu nákladů vzniklých při vlastním výkonu rozhodnutí.

Pravidlo obsažené v ust. § 270 odst. 2 občanského soudního řádu se však neužije bezvýjimečně. Dle ust. § 271 občanského soudního řádu je při zastavení výkonu rozhodnutí třeba zkoumat důvod tohoto zastavení a podle toho rozhodnout o náhradě nákladů vykonávacího řízení⁹⁴. Pokud tedy dojde k zastavení výkonu rozhodnutí na základě procesního zavinění oprávněného (například pokud se před podáním návrhu na výkon rozhodnutí nepřesvědčil, zda povinný již svou povinnost nesplnil), pak je to povinný, kdo má proti oprávněnému právo na náhradu nákladů, které by mu byly

⁹¹ Srov. KASÍKOVÁ, Martina et al. *Exekuční řád: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 496. ISBN 978-80-7400-476-6. S ohledem na to, že advokátní tarif nerozlišuje výkon rozhodnutí dle občanského soudního řádu a exekučního řádu (srov. ust. § 8 odst. 4 advokátního tarifu), lze závěr obsažený v odkazované literatuře vztáhnout i na řízení o výkon rozhodnutí.

⁹² Více k problematice novelizace advokátního tarifu vyhláškou č. 120/2014 Sb. srov. kapitolu 3.6.2. této práce.

⁹³ Srov. též SVOBODA, Karel, op. cit. sub 43, s. 955.

⁹⁴ „Dojde-li k zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí, rozhodne soud o náhradě nákladů, které účastníkům prováděním výkonu rozhodnutí vznikly, podle toho, z jakého důvodu k zastavení výkonu rozhodnutí došlo. Může také zrušit dosud vydaná rozhodnutí o nákladech výkonu, popřípadě uložit oprávněnému, aby vrátil, co mu povinný na náklady výkonu rozhodnutí již zaplatil.“

nevnikly, kdyby oprávněný postupoval s potřebnou mírou pečlivosti⁹⁵. Obdobný princip pak platí i v případě částečného zastavení výkonu rozhodnutí. Nad rámec výše uvedeného může soud také zrušit dosud vydaná rozhodnutí o nákladech výkonu, popřípadě (pokud již k jejich uhrazení ze strany povinného došlo) rozhodnout, že oprávněný je povinen vrátit povinnému, co mu povinný na nákladech již zaplatil⁹⁶.

Ust. § 270 odst. 4 občanského soudního řádu pak výslovně odkazuje na použití ust. § 147 až ust. § 150 občanského soudního řádu i pro náhradu nákladů výkonu rozhodnutí. Tak pro rozhodování o nákladech vykonávacího řízení platí zásada zavinění, zakotvená v ust. § 147 odst. 1 a 2 a ust. § 148 odst. 2 občanského soudního řádu, právo státu na náhradu jím placených nákladů řízení dle ust. § 148 odst. 2 a 3 občanského soudního řádu nebo pravidla pro placení náhrady nákladů řízení v případě, že je účastník zastoupen advokátem, notářem nebo patentovým zástupcem dle ust. § 149 občanského soudního řádu. Rovněž je zachováno moderační právo soudu dle ust. § 150 občanského soudního řádu.

Soud o náhradě nákladů vykonávacího řízení rozhoduje dle ust. § 170 odst. 1 občanského soudního řádu spolu s nařízením výkonu rozhodnutí, přičemž nestanoví lhůtu pro jejich zaplacení. Výkon rozhodnutí je nařízen současně i pro náhradu nákladů vykonávacího řízení.

Náklady výkonu rozhodnutí pak dále občanský soudní řád upravuje i pro některé způsoby výkonu rozhodnutí. Tak například pokud je nařízen výkon rozhodnutí správou nemovité věci, pak se náklady na správu nemovité věci uhrazují přednostně z příjmů, které soud správou nemovité věci získá⁹⁷.

2.4.2. Náklady exekučního řízení

Náklady exekučního řízení v širším smyslu lze primárně rozdělit na náklady exekuce jako takové a náklady oprávněného.

Náklady exekuce jsou taxativně vyjmenovány v ust. § 87 odst. 1 exekučního řádu a patří mezi ně 1) odměna exekutora, 2) náhrada paušálně určených či účelně

⁹⁵ SVOBODA, Karel, op. cit. sub 43, s. 958.

⁹⁶ Ust. § 271 věty druhé občanského soudního řádu.

⁹⁷ Srov. ust. § 320h odst. 2 písm. a) občanského soudního řádu.

vynaložených hotových výdajů, 3) náhrada za ztrátu času při exekuci, 4) náhrada za doručení písemnosti, 5) odměna a náhrada nákladů správce závodu a 6) náhrada za daň z přidané hodnoty, je-li exekutor nebo správce závodu plátcem daně z přidané hodnoty.

Ad 1) Odměna exekutora za výkon exekuční činnosti je upravena vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (dále jen „exekuční tarif“). Tato odměna v sobě zahrnuje i náhradu za běžné administrativní a jiné práce v souvislosti s exekuční činností a další činností exekutora⁹⁸, pokud není jinak stanoveno, že za tyto činnosti náleží exekutorovi zvláštní náhrada (tou může být náhrada hotových výdajů, náhrada za doručení písemnosti nebo náhrada za ztrátu času)⁹⁹. Výši odměny exekutora v případě vymožení peněžité částky stanoví ust. § 6 exekučního tarifu jako procentní sazbu ze základu pro určení odměny, nejméně však částku ve výši 3 000,- Kč. Základem pro určení odměny je obecně dle ust. § 5 odst. 1 exekučního tarifu výše exekutorem vymoženého plnění nezahrnujícího náklady exekuce a náklady oprávněného; ust. § 5 odst. 2, 3 a 4 exekučního tarifu pak určuje výši základu pro některé zvláštní případy.

Ad 2) Náhrada hotových výdajů zahrnuje zejména soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné atd.¹⁰⁰; nezahrnuje však náklady na znalecké posudky a překlady¹⁰¹. Její náhrada je dle ust. § 13 odst. 1 exekučního tarifu stanovena paušální částkou ve výši 3 500,- Kč, ovšem pokud exekutor prokáže, že výše hotových výdajů účelně vynaložených v souvislosti s prováděním exekuční činnosti překročí tuto částku, pak mu dle ust. § 13 odst. 2 exekučního tarifu náleží náhrada hotových výdajů v plné výši. Hotovými výdaji však mohou být pouze výdaje exekutorem vynaložené v souvislosti s konkrétní exekucí¹⁰². Odchytky od uvedené výše náhrady hotových výdajů pak pro zvláštní případy upravují ust. § 13 odst. 3 a 4 exekučního tarifu¹⁰³. Výše

⁹⁸ Ust. § 1 odst. 3 exekučního tarifu.

⁹⁹ KASÍKOVÁ, Martina, op. cit. sub 91, s. 493.

¹⁰⁰ Srov. ust. § 13 odst. 1 exekučního tarifu.

¹⁰¹ Ust. § 13 odst. 5 exekučního tarifu.

¹⁰² KASÍKOVÁ, Martina, op. cit. sub 91, s. 494.

¹⁰³ Dle ust. § 13 odst. 3 exekučního tarifu činí paušální částka náhrady hotových výdajů 1 750,- Kč, pokud povinný splní ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení výzvy ke splnění vymáhané povinnosti vymáhaný nárok, nepřevyšuje-li vymožené plnění 10 000 Kč a uhradí-li povinný zálohu na snížené náklady exekuce a náklady oprávněného. Dle ust. § 13 odst. 4 exekučního tarifu činí paušální částka náhrady hotových

náhrady cestovních výdajů se stanoví zvláštním právním předpisem, kterým je zákoník práce, a činí nejvýše 1 500,- Kč za jednu cestu do místa, jež není sídlem exekutora, který vede exekuci, a zpět¹⁰⁴.

Ad 3) Vykonává-li exekutor úkony exekuční činnosti v místě, které není sídlem jeho úřadu, pak mu náleží náhrada za ztrátu času ve výši 50,- Kč za každou započatou čtvrt hodinu¹⁰⁵, nejvýše však 500,- Kč za jednu cestu do tohoto místa a zpět¹⁰⁶.

Ad 4) Náhrada za doručení písemnosti je součástí nákladů exekuce pouze tehdy, když exekutor doručuje písemnost v exekučním řízení sám¹⁰⁷, a činí částku ve výši 50,- Kč za doručení jedné písemnosti¹⁰⁸.

Ad 5) Výše odměny a náhrady nákladů správce závodu se řídí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 485/2000 Sb., o výši odměny správců podniku, způsobu jejího určení a určení náhrady jejich hotových výdajů; odměna se v zásadě odvíjí od zjištěné ceny závodu. Odměna a náhrada nákladů správce závodu tvoří samostatný nárok správce závodu. Správce závodu je tak účastníkem části řízení, kde se o jeho nároku rozhoduje¹⁰⁹.

Ad 6) Základem pro určení náhrady za daň z přidané hodnoty je odměna exekutora a veškeré náhrady náležející exekutorovi¹¹⁰.

Co se týče nákladů oprávněného, stejně jako úprava vykonávacího řízení v občanském soudním řádu exekuční řád výslovně nevypočítává, co mezi náklady oprávněného patří. Z tohoto důvodu je (jako ve vykonávacím řízení) namíste odkázat na ust. § 137 občanského soudního řádu¹¹¹. Mezi náklady oprávněného se ve smyslu ust. § 90 odst. 3 exekučního řádu počítá i spotřebovaná část zálohy na náklady exekuce, kterou byl povinen oprávněný na požádání exekutorovi složit.

Pro jednotlivé náklady oprávněného pak platí totéž, co bylo uvedeno v kapitole pojednávající o nákladech výkonu rozhodnutí, tj. odlišná výše odměny advokáta oproti

výdajů 200 Kč, nebyl-li exekutor pověřen vedením exekuce a zamítl-li nebo odmítl exekuční návrh nebo zastavil-li exekuční řízení.

¹⁰⁴ Ust. § 13 odst. 6 exekučního tarifu.

¹⁰⁵ Ust. § 14 odst. 3 exekučního tarifu.

¹⁰⁶ Ust. § 14 odst. 1 exekučního tarifu.

¹⁰⁷ Ust. § 15 odst. 1 exekučního tarifu.

¹⁰⁸ Ust. § 15 odst. 2 exekučního tarifu.

¹⁰⁹ KASÍKOVÁ, Martina, op. cit. sub 91, s. 495.

¹¹⁰ KASÍKOVÁ, Martina, op. cit. sub 91, s. 495-496.

¹¹¹ KASÍKOVÁ, Martina, op. cit. sub 91, s. 496.

řízení nalézacímu¹¹². Své náklady a náklady svého zástupce si, stejně jako v případě soudního výkonu rozhodnutí, platí každý z účastníků sám.

Náklady oprávněného i náklady exekuce primárně dle ust. § 87 odst. 2 a 3 exekučního řádu hradí povinný. I pro exekuční řízení však platí zásada zavinění ve vztahu k zastavení exekučního řízení¹¹³; může však nastat situace, kdy dojde k zastavení exekučního řízení z důvodu nemajetnosti povinného. Ust. § 89 věty druhé exekučního řádu v takovém případě ukládá oprávněnému povinnost k náhradě paušálně určených nebo účelně vynaložených nákladů exekutora. Situace, kdy by oprávněný v případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného měl bez dalšího hradit její náklady, však balancuje na hraně ústavnosti. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. III. ÚS 455/08, větu druhou ust. § 89 exekučního řádu nelze interpretovat bez vazby na větu první, tj. povinnost oprávněného hradit náklady exekuce odvisí od posouzení míry jeho zavinění na zastavení exekuce. Takové zavinění lze oprávněnému přičítat například tehdy, pokud exekuční návrh podal, ačkoli mu byly k dispozici poznatky, z nichž se dal takový poznatek předvídat¹¹⁴.

O nákladech exekuce a oprávněného exekutor rozhoduje v příkazu k úhradě nákladů exekuce¹¹⁵. Příkazem k úhradě nákladů exekuce však exekutor stanoví pouze vyčíslení těchto nákladů, způsob jejich vymožení určí v exekučním příkazu¹¹⁶.

Poté, co je exekutor dle ust. § 43a odst. 3 exekučního řádu pověřen provedením exekuce, zašle nejpozději s prvním exekučním příkazem povinnému vyrozumění o zahájení exekuce mj. spolu s výzvou ke splnění vymáhané povinnosti¹¹⁷. Exekutorovi náleží dle ust. § 46 odst. 6 pouze snížená náhrada nákladů exekuce, pokud povinný ve lhůtě do 30 dnů ode dne doručení výzvy ke splnění vymáhané povinnosti splní vymáhaný nárok a uhradí zálohu na snížené náklady exekuce a na náklady oprávněného. V takovém případě vydá exekutor neprodleně příkaz k úhradě nákladů exekuce, ve kterém vyčíslí náklady oprávněného a snížené náklady exekuce ve výši stanovené ust. § 11 odst. 1 exekučního tarifu¹¹⁸.

¹¹² Srov. kapitolu 2.4.1. této práce.

¹¹³ Ust. § 89 věta první exekučního řádu.

¹¹⁴ Srov. stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2006, sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06.

¹¹⁵ Ust. § 88 odst. 1 exekučního řádu.

¹¹⁶ Srov. ust. § 6 odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti.

¹¹⁷ Ust. § 44 odst. 1 exekučního řádu.

¹¹⁸ V případě vymáhání peněžité částky náleží exekutorovi dle ust. § 11 odst. 1 písm. a) exekučního tarifu

Jednotlivé náklady specifikované v příkazu k úhradě nákladů exekuce musejí být jednoznačným způsobem identifikovány a odůvodněny tak, aby bylo možné posoudit, čím jsou tvořeny, jak vznikly a zda jsou správně vyčíslené, což hraje zásadní roli pro jejich přezkoumatelnost v námitkovém řízení¹¹⁹.

Opravným prostředkem proti příkazu k úhradě nákladů exekuce jsou dle ust. § 88 odst. 3 exekučního řádu námitky. Námitky může podat kterýkoli účastník exekučního řízení ve lhůtě 8 dnů od doručení příkazu k úhradě nákladů exekuce. O námitkách může rozhodnout exekutor tak, že jim v plném rozsahu vyhoví; v takovém případě vydá nový příkaz k úhradě nákladů exekuce a námitkami napadený exekuční příkaz v něm zruší¹²⁰. Pokud exekutor námitkám v plném rozsahu nevyhoví, je povinen je bez zbytečného odkladu postoupit příslušnému exekučnímu soudu, který je povinen o námitkách rozhodnout do 15 dnů od předložení námitek.

Rozhodování exekučního soudu o podaných námitkách proti příkazu k úhradě nákladů exekuce se dle soudní praxe přiměřeně řídí ustanoveními občanského soudního řádu upravujícími odvolání¹²¹.

Exekuční soud může v řízení o přezkoumání námitek příkaz k úhradě nákladů exekuce změnit či zrušit, případně námitky proti příkazu zamítnout¹²². Proti rozhodnutí soudu o námitkách není dle ust. § 88 odst. 4 věty druhé exekučního řádu přípustný žádný další opravný prostředek.

odměna ve výši 50 % odměny stanovené dle ust. § 6 exekučního tarifu.

¹¹⁹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. II. ÚS 336/05.

¹²⁰ KASÍKOVÁ, Martina, op. cit. sub 91, s. 507.

¹²¹ Srov. usnesení Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 14. 8. 2002, sp. zn. 27 Nc 66/2002, uveřejněné pod č. 52/2004 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

¹²² KASÍKOVÁ, Martina, op. cit. sub 91, s. 507.

3. Vývoj problematiky náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech

Jak již bylo v úvodu práce naznačeno, problematika náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech je problematikou vysoce aktuální, neboť v posledních několika letech prochází znatelným vývojem a rovněž se dostala do popředí zájmu masových médií. Důvodem je prudký rozmach „obchodování s drobnými dluhy“, spočívajícího v postoupení velkého balíku pohledávek z původních věřitelů (např. dopravních podniků) na obchodní společnosti, zabývající se vymáháním pohledávek, které následně soudně vymáhá. V soudním řízení se pak nechá zastoupit advokátem za účelem přiznání jeho odměny v rámci rozhodnutí o náhradě nákladů řízení.

3.1. Nárůst množství bagatelních sporů a jeho příčiny

Prostudujeme-li počet pravomocně skončených věcí v oblastech typických pro hromadné vymáhání bagatelních pohledávek (spory z pojistných smluv o placení pojistného, vymáhání jízdného a pokut v MHD a vymáhání úhrad za dodávky elektrické energie a plynu), zjistíme, že až do roku 2008 byl tento počet víceméně konstantní¹²³. V období od roku 2008 do roku 2011 naopak pozorujeme skokový nárůst počtu těchto pravomocně skončených věcí, a to téměř o 200 %¹²⁴.

Tento nárůst je dle mého názoru způsoben kombinací několika různých příčin. Tou první je zavedení institutu elektronického platebního rozkazu novelou občanského soudního řádu, která nabyla účinnosti dne 1. 7. 2008¹²⁵. Zákonodárce si od této novely sliboval zejména zrychlení komunikace se soudem, rychlé rozhodnutí soudu a získání exekučního titulu a ulehčení práce soudu¹²⁶. A právě snaha o zrychlení průběhu celého

¹²³ Viz Příloha č. 1, zpracovaná na základě přehledů statistických listů, dostupných v aplikaci infoData na portálu Ministerstva spravedlnosti ČR www.justice.cz.

¹²⁴ Ke zvýšení nápadu bagatelních věcí srov. SVOBODA, Karel. Proč a jak české civilní soudy ignorují zákon. *Jurisprudence*. 2012, roč. 21, č. 6, s. 10. ISSN 1802-3843.

¹²⁵ Zákon č. 123/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁶ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 123/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém

soudního řízení, kdy tento institut umožňuje žalobci dosáhnout relativně rychlého získání exekučního titulu s prakticky minimálními náklady zejména v případech, kdy dlužník se v řízení aktivně nebrání (což bývá v oblasti hromadného vymáhání bagatelních pohledávek nezřídčným jevem), bezpochyby vložila novou zbraň do rukou žalujících subjektů.

Další z příčin byla novelizace vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 277/2006 Sb., a to s účinností od 1. 9. 2006. Touto novelizací došlo pro bagatelní spory ke dvěma podstatným změnám. Jednak ve sporech, jejichž předmětem bylo zaplacení částky ve výši do 10 000,- Kč, došlo ke snížení počtu pásem, kdy byla sloučena dosavadní pásma do 500,- Kč a přes 500,- Kč do 1 000,- Kč do jednoho pásma do 1 000,- Kč (namísto čtyř pásem týkajících se částek do 10 000,- Kč tedy zůstaly pouze pásma tři). Druhá změna spočívala v citelném zvýšení sazeb odměn za zastupování. Tyto dvě změny ve svém důsledku znamenaly, že například odměna advokáta za zastupování ve sporu o zaplacení částky ve výši 500,- Kč vzrostla z dosavadních 1 500,- Kč na 4 500,- Kč, tedy na trojnásobek původní částky. Tato skutečnost by byť i sama o sobě pochopitelně představovala dostatečnou motivaci k soudnímu vymáhání takto nízkých pohledávek v zastoupení advokátem.

Třetí příčinu spatřuji v rozhodování vyšších soudů, které se stavěly odmítavě k některým snahám nižších soudů moderovat odměnu advokáta v bagatelních sporech. Již v r. 2003 Městský soud v Praze odmítl aplikovat při určení odměny advokáta ve sporu o zaplacení jízdného s přírážkou namísto vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení, advokátní tarif¹²⁷: *„Okolnosti případu ve smyslu ustanovení § 151 odst. 2 o. s. ř. nemohou spočívat obecně v jednoduchosti určitého druhu sporů (v daném případě sporu o zaplacení jízdného s přírážkou). Takováto úvaha a její případné promítnutí do citované vyhlášky*

a procesním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2007-06-18 [cit. 2014-02-11]. Praha : Vláda České republiky. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=254&CT1=0>>.

¹²⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17. 1. 2003, sp. zn. 36 Co 99/2002.

[č. 484/2000 Sb.]¹²⁸ přísluší zákonodárci.“ Okolnosti případu ve smyslu ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu musí dle názoru Městského soudu v Praze být vykládány restriktivně. Tento názor v roce 2008 potvrdil Nejvyšší soud ve svém stanovisku, které se ukázalo být klíčové pro rozmach vymáhání bagatelních pohledávek¹²⁹: „*Při určování odměny za zastupování advokátem nebo notářem nejsou důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně okolnosti, že advokát činil v řízení úkony formou automatizovaných výstupů a podání, že spor je veden o nízkou částku, že projednávaná věc není právně složitá nebo náročná, že řízení bylo krátké, že se jedná o obdobné žaloby, nebo že nároky mohly být uplatněny jednou žalobou, anebo jiné typové charakteristiky věci, nýbrž jen konkrétní (individuální) okolnosti případu.*“ Ústavní soud se v té době k problematice náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech vesměs stavěl velmi zdrženlivě a v rozhodování o ústavních stížnostech proti výrokům o náhradě nákladů řízení sděloval, že výrok o náhradě nákladů řízení může dosahovat ústavněprávní dimenze jen v případě, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces extrémním způsobem nebo že bylo zasaženo i jiné základní právo¹³⁰.

Je však třeba podotknout, že postupem času začalo docházet k tendencím dosavadní formalistický přístup soudů přehodnocovat. Zprvu však šlo nikoli o náklady nalézacího řízení, ale o náklady řízení exekučního. Ústavní soud v nálezu ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06 explicitně stanovil, že „*ústavně konformní úprava odměn exekutora by neměla vycházet z přímé závislosti odměny na výši vymoženého plnění, ale odrážet složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce.*“ Tato myšlenka (byť její skutkový základ spočíval v tom, že do základu odměny exekutora byla zahrnuta i částka uhrazená povinným bez přímé účasti exekutora na provedení exekuce) pak byla základem pro odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů k nálezu Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. I. ÚS 1056/07¹³¹. V tomto odlišném stanovisku dospěla soudkyně Ivana Janů k názoru, že závěr Ústavního soudu ve výše uvedeném nálezu je použitelný pro stanovení výše

¹²⁸ Pozn. autora.

¹²⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cjpn 201/2008.

¹³⁰ Např. nález Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 351/05 nebo nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. I. ÚS 1056/07.

¹³¹ Tímto nálezem Ústavní soud odmítl ústavní stížnost, kterou stěžovatel brojil právě proti nepřiměřené výši nákladů řízení v poměru k vymáhané jistině.

odměn i dalších právnických povolání a tedy i výše odměny advokáta musí odpovídat namáhavosti výkonu právní služby.

3.2. Obrat v rozhodování a usnesení Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 2777/11

V roce 2011 již byl jasně viditelný trend hromadného vymáhání bagatelních pohledávek, na něž poprvé ve větší míře reagoval Okresní soud v Ústí nad Labem tak, že žalobcům ve výroku o náhradě nákladů řízení nepřiznával odměnu advokáta s odůvodněním, že nejde o účelně vynaložený náklad ve smyslu ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu. S ohledem na nepřípustnost odvolání v bagatelních sporech¹³² pak bylo jedinou možností obrany ze strany těchto žalobců podání ústavní stížnosti.

V tomto směru průlomovým rozhodnutím je usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2777/11. Ústavní soud zde spojil celkem 57 ústavních stížností společnosti Bazcom a.s. proti rozhodnutím Okresního soudu v Ústí nad Labem ke společnému řízení a tyto stížnosti jako zjevně neopodstatněné odmítl.

V případě všech 57 rozhodnutí Okresního soudu v Ústí nad Labem byla žalobci přiznána na náhradě nákladů řízení částka ve výši 300,- Kč¹³³. Oněch 57 napadených rozhodnutí lze rozdělit na dvě skupiny – 27 rozhodnutí vydaných samosoudcem JUDr. Pavlem Térou a 30 rozhodnutí vydaných samosoudkyní Mgr. Vierou Krajňákovou. Obě skupiny rozhodnutí jsou přitom odůvodněny poněkud odlišnými argumenty.

Odůvodnění první skupiny rozhodnutí¹³⁴ stojí zejména na argumentu neúčelnosti nákladů vynaložených na zastoupení advokátem z důvodu typové jednoduchosti žaloby po stránce skutkové i právní, dále z důvodu, že jedním z členů představenstva žalobce byla advokátka a v neposlední řadě z důvodu, že předmětem činnosti žalobce bylo právě vymáhání pohledávek. Zastoupení žalobce advokátem pak dle nalézacího soudu materiálně nebylo výkonem práva na právní pomoc a zastoupení shledal jako zneužití účelu a smyslu institutu náhrady nákladů řízení.

¹³² Ust. § 202 odst. 2 o.s.ř.

¹³³ Jednalo se o zaplacený soudní poplatek za podání návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu.

¹³⁴ Rozhodnutí vydaná samosoudcem JUDr. Pavlem Térou.

Ve druhé skupině rozhodnutí¹³⁵ je zajímavá ta skutečnost, že nalézací soud v jednom případě náhradu nákladů řízení žalobci v plném rozsahu přiznal. V ostatních touto samosoudkyní vydaných rozhodnutí však nikoli, a to z toho důvodu, že v jednom z rozhodnutí již byla odměna advokáta v rámci náhrady nákladů řízení přiznána a ostatní případy jsou prakticky totožné s původní žalobou (která slouží jako vzorová), kdy vyplňování několika odlišných údajů (tedy činnost administrativní) nelze považovat za poskytnutí právní pomoci a tedy prakticky ani o žádné zastupování nejde. Toto tvrzení pak nalézací soud dokládá tím, že právní předchůdce žalobce (Dopravní podnik města Ústí nad Labem a.s.) tyto pohledávky vymáhal sám a k této činnosti právní pomoc nepotřeboval.

Společným znakem obou skupin odůvodnění rozhodnutí nalézacího soudu tedy je, že nepřiznání odměny advokáta bylo odůvodněno s poukazem na neúčelnost ve smyslu ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu.

V odůvodnění tohoto usnesení se Ústavní soud nejprve stručně vypořádal s tvrzením stěžovatelky o porušení práva na soudní ochranu dle čl. 36 Listiny, práva na právní pomoc dle čl. 37 Listiny¹³⁶ a práva na podnikání dle čl. 26 Listiny¹³⁷. Stejně tak učinil s tvrzením o porušení čl. 95 odst. 1 a čl. 90 Ústavy¹³⁸. Dále posuzoval věc z hlediska aplikace principu „de minimis“¹³⁹ a shledal, že ačkoli by každou z jednotlivých ústavních stížností bylo možno s ohledem na tento princip odmítnout jako zjevně neopodstatněnou, s ohledem na jejich množství považuje za účelné, aby napadené výroky byly podrobeny ústavnímu přezkumu (byť ústavní stížnosti byly nakonec stejně jako zjevně neopodstatněné odmítnuty)¹⁴⁰. Zbývající část tohoto usnesení se Ústavní soud zabýval tvrzeným porušením práva na spravedlivý proces, zakotveného v čl. 36 odst. 1 a násl. hlavy páté Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy

¹³⁵ Rozhodnutí vydaná samosoudkyní Mgr. Vierou Krajiňákovou.

¹³⁶ Ústavní soud shledal, že o porušení těchto základních práv nemůže být řeč, jelikož nalézací soud žalobci v napadených rozhodnutích v plném rozsahu vyhověl a ve všech těchto řízeních byl žalobce zastoupen advokátem.

¹³⁷ Zde Ústavní soud pouze konstatoval, že ústavní stížnosti neobsahují žádnou relevantní argumentaci na podporu tvrzení o porušení tohoto práva.

¹³⁸ Tyto články totiž nezakládají ústavně zaručená subjektivní základní práva, neboť jejich povaha je institucionální.

¹³⁹ Dle tohoto principu se Ústavní soud odmítá zabývat „maličkostmi“, tj. věcně projednávat „ústavní stížnosti bagatelní povahy“; tento princip Ústavní soud vyslovil v řadě svých rozhodnutí, např. usnesení ze dne 11. 1. 2011, sp. zn. II. ÚS 53/11 nebo usnesení ze dne 13. 10. 2009, sp. zn. I. ÚS 2552/09.

¹⁴⁰ Co však považuji za pozoruhodné je, že Ústavní soud se nejprve věcně vyjádřil k tvrzeným porušením některých základních práv a až následně hodnotil ústavní stížnosti dle principu „de minimis“; následně pak pokračoval v posuzování tvrzeného porušení práva na spravedlivý proces.

a uzavřel, že postup obecných soudů spočívající v hodnocení účelnosti vynaložených nákladů řízení (když občanský soudní řád ponechává otázku účelnosti vynaložených nákladů řízení k úvaze obecných soudů), který je dostatečně odůvodněn a v němž obecné soudy přihlédnou ke konkrétním okolnostem případu, nelze z hlediska základních práv a svobod považovat za svévolný ani nepřiměřený, jak stěžovatel v ústavní stížnosti uvedl¹⁴¹.

Byť toto rozhodnutí nemá formu nálezu, ale „pouze“ usnesení, jeho význam spočívá především v tom, že podržel obecným soudům otevřené dveře k moderaci výše náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech formou hodnocení účelnosti vynaložených nákladů řízení (konkrétně tedy účelnosti zastoupení advokátem¹⁴²) ve smyslu ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu.

3.3. Novelizace vyhlášky č. 484/2000 Sb. a nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 aneb „tahanice“ o výši odměny advokáta?

Na usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2777/11 i na citelný tlak médií reagovalo Ministerstvo spravedlnosti novelizací vyhlášky č. 484/2000 Sb. vyhláškou č. 64/2012 Sb., účinnou od 1. 3. 2012, kterou byla mimo jiné snížena odměna advokáta v bagatelních sporech. Cílem této novelizace bylo umožnit soudům citlivěji rozhodovat o výši náhrady nákladů řízení v závislosti na výši částky, jež je předmětem řízení¹⁴³. Změna spočívala jednak v celkovém snížení odměny advokáta v bagatelních sporech a dále v širší diferenciaci výše odměny advokáta v závislosti na výši vymáhané jistiny. Tak např. dosavadní pásmo, obsahující jedinou výši odměny advokáta ve sporech o zaplacení částky do 1 000 Kč bylo rozděleno na tři pásma, a to do 100 Kč, přes 100 do 500 Kč a přes 500 do 1 000 Kč. V případě nově vzniklého pásma jistiny do 100 Kč pak došlo ke snížení odměny advokáta z dosavadních 4 500 Kč

¹⁴¹ Jak se lze přesvědčit z textu usnesení ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11, Okresní soud v Ústí nad Labem napadené výroky o náhradě nákladů řízení skutečně zevrubně odůvodnil.

¹⁴² Pro doplnění je vhodné poukázat, že Ústavní soud se k účelnosti zastoupení advokátem vyjádřil např. již v nálezu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09, ve kterém vyslovil, že u statutárních měst se presumuje dostatečná materiální a personální vybavenost k tomu, aby byla schopna kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy, aniž by musela využívat právní pomoci advokátů.

¹⁴³ Viz GRYGAROVÁ, Danuška. Snížení výše náhrady nákladů řízení soudem v bagatelních věcech. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 7-8/2012, s. 42. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/ba_7_8_2012_web.pdf>.

na 1 000 Kč, tedy téměř o 80 %¹⁴⁴.

Nová úprava však neřešila samotné jádro problému, totiž neexistenci legislativního zakotvení rozdílu v určování odměny advokáta v „obyčejných“ bagatelních sporech a v bagatelních sporech zahajovaných tzv. formulářovými žalobami v případech hromadného vymáhání pohledávek. Přitom dosavadní judikatura (zejména tedy usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2777/11) spatřovala problematičnost odměny advokáta v bagatelních sporech nikoli v její výši samotné, ale v neúčelnosti zastoupení v tomto druhu sporů jako takovém. Dle přechodného ustanovení vyhlášky č. 64/2012 Sb. se navíc v řízeních, které nebyly v jednotlivém stupni ukončeny ke dni nabytí účinnosti této vyhlášky, postupuje při určení odměny advokáta podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění účinném do 29. 2. 2012.

Obecné soudy mezitím v bagatelních sporech rozhodovaly o náhradě nákladů řízení buď tak, že přiznaly plnou výši náhrady nákladů řízení dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., nebo tak, že v souladu s usnesením Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2777/11 hodnotily zastoupení advokátem jako neúčelné, či tak, že (vlastně v rozporu s dosavadním judikatorním názorem vyšších soudů¹⁴⁵) odměnu advokáta určily na základě ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně¹⁴⁶.

Právě případem, kdy soud při určení odměny advokáta aplikoval ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu, se zabýval Ústavní soud v klíčovém nálezu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, kdy spojil řízení celkem o jedenácti ústavních stížnostech obchodní společnosti Solidní Finance, uzavřený investiční fond, a.s. proti výrokům rozsudků Městského soudu v Brně a Okresního soudu Brno-venkov o náhradě nákladů řízení v bagatelních sporech.

Nalézací soudy v případech rozhodnutých napadenými rozsudky v plném rozsahu vyhověly žalobám na zaplacení jízdného a přírážky za jízdu bez platného jízdního dokladu v celkové výši 1 022 Kč a na náhradě nákladů řízení přiznaly úspěšnému účastníku částku ve výši 3 720 Kč, stanovenou na základě advokátního

¹⁴⁴ Podrobné srovnání odměny advokáta v bagatelních sporech před účinností vyhlášky č. 64/2012 Sb. a po ní viz Příloha č. 2, zpracovaná na základě ust. § 3 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění vyhlášky č. 277/2006 Sb. a ve znění vyhlášky č. 64/2012 Sb.

¹⁴⁵ Srov. výše citované usnesení Městského soudu ze dne 17. 1. 2003, sp. zn. 36 Co 99/2002 a stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cpjn 201/2008.

¹⁴⁶ Ust. § 6 an. advokátního tarifu.

tarifu. Okolnosti případu, které odůvodňují určení odměny advokáta dle advokátního tarifu ve smyslu ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu, spatřovaly nalézací soudy v povaze a délce řízení, náročnosti a rozsahu poskytovaných služeb v rámci skutečného průběhu projednávané věci.

Stěžovatelka v těchto ústavních stížnostech namítala mimo jiné porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 Listiny. Obdobně jako v případě usnesení ze dne 27. 12. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2777/11 Ústavní soud shledal, že k porušení těchto práv nedošlo, neboť postup obecných soudů spočívající v aplikaci ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu je postupem právním řádem předvídaným a byl řádně odůvodněn.

Námítku stěžovatelky, že vzhledem k dosavadní judikatorní praxi jí vzniklo v tomto směru legitimní očekávání, Ústavní soud bez dalšího odmítl, aniž by tento argument širěji rozvedl. Samotnou problematiku legitimního očekávání rozebírám v této práci dále, neboť takto striktně odmítavý názor nesdílím a dle mého názoru je vhodné o tomto tématu teoreticky pojednat.

Ústavní soud uvedl, že obecné soudy dosud otázku náhrady nákladů řízení v takto specifických řízeních jednoznačně nevyřešily. Právě ona specifika těchto řízení Ústavní soud vyjmenoval a pomocí nich tak definoval pojem „formulářová žaloba“¹⁴⁷. Ústavní soud se také vyjádřil ke stanovisku Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008 sp. zn. Cpjn 201/2008, kdy toto stanovisko při rozhodování ve sporech z hromadného vymáhání bagatelních pohledávek de facto označil za překonané¹⁴⁸.

Pro budoucí rozhodovací praxi je však podstatné, že Ústavní soud se v tomto nálezu neomezil pouze na konstatování, že základní práva a svobody nebyly porušeny, ale cítil potřebu se sám vyjádřit ke spravedlivé výši odměny advokáta v bagatelních sporech. Vyslovil myšlenku, že je nutno zohlednit, že úspěšnému žalobci (zastoupenému advokátem) vznikají náklady vždy, a to i přes to, že návrhy na zahájení řízení v tomto druhu sporu lze charakterizovat jen jako administrativní úkony a nikoli

¹⁴⁷ Srov. kapitolu 1 této práce.

¹⁴⁸ „Nejvyšší soud při tvorbě uvedeného stanoviska nebyl konfrontován s živelným uplatňováním žalob o zaplacení bagatelních částek, kde cílem žalobce nebylo získat právo na zaplacení žalované částky, ale především právo na paušální náhradu nákladů zdaleka nedosahující jim skutečně vynaložené náklady; ve stanovisku vystižený princip legality však musí – z důvodů v tomto rozhodnutí vyložených – ustoupit principu spravedlnosti, které se musí dostat jak ve vztahu k věřitelům, tak i k jejich dlužníkům.“

úkony právní služby¹⁴⁹. Z tohoto důvodu se Ústavnímu soudu jeví jako spravedlivé, pokud obecné soudy určí výši odměny za zastupování advokátem jako ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny¹⁵⁰.

Právě tento prezentovaný (a nutno říci, že dle ohlasů značně kontroverzní) názor Ústavního soudu se v mnoha případech stal klíčem k určování výše odměny advokáta v bagatelních sporech. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že i v řízeních zahájených po účinnosti vyhlášky č. 64/2012 Sb. soudy v případech bagatelních sporů velmi často určovaly odměnu advokáta jako ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny a odmítaly tak aplikovat novelizovanou vyhlášku č. 484/2000 Sb., byť přímo v důvodové zprávě k vyhlášce č. 64/2012 Sb. se uvádí, že cílem novelizace bylo umožnit soudům citlivěji rozhodovat o výši náhrady nákladů řízení v závislosti na výši částky, jež je předmětem řízení.

Ústavní soud se závěrem tohoto nálezu ještě vyjádřil k situaci, kdy by žalobcem byl původní věřitel, čili nikoli subjekt, na nějž byly pohledávky postoupeny. V tomto případě Ústavní soud konstatoval, že tento původní věřitel by i v případě, že by nebyl zastoupen advokátem, mohl uplatňovat náhradu účelně vynaložených nákladů „za zastoupení“, kdy výše této náhrady by mohla odpovídat kupř. 10 % z vymáhané jistiny. Tato myšlenka však mnoho ohlasů nevzbudila (zřejmě proto, že žalujícími v těchto řízeních jsou většinou třetí subjekty).

Lze tedy uzavřít, že v případě bagatelních sporů se novelizace vyhlášky č. 484/2000 Sb. vyhláškou č. 64/2012 Sb. v řadě případů minula účinkem a soudy často raději začaly dávat přednost názoru Ústavního soudu vyslovenému v nálezu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11¹⁵¹.

¹⁴⁹ K pojmu „úkon právní služby“ srov. ust. § 11 advokátního tarifu.

¹⁵⁰ „Obecné soudy mohly uzavřít, že se jim, a to s ohledem na nutnost dodržení principu proporcionality mezi výší vymáhané částky a náhrady nákladů, jako spravedlivé jevílo, a to jak ve vztahu k předmětu řízení, jeho účastníkům, a okolnostem zmíněným v bodě 27, ale též s ohledem na plynulost řízení před soudy prvního stupně, určit výši odměny za zastupování advokátem jako ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny.“

¹⁵¹ Byť, jak Ústavní soud uvádí ve svém usnesení ze dne 6. 6. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1914/12 a dále v nálezu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12, tento svůj názor pouze nabídl obecným soudům jako možnou ústavně konformní variantu.

3.4. Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 988/12 – další redukce náhrady nákladů řízení

Porovnáme-li výši odměny advokáta stanovenou na základě závěru Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11 jako ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny s výši odměny advokáta, stanovenou vyhláškou č. 484/2000 Sb. ve znění vyhlášky č. 64/2012 Sb., zjistíme, že v drtivé většině případů docházelo aplikací uvedeného názoru Ústavního soudu k jejímu dalšímu velmi podstatnému snížení¹⁵². Obecné soudy ale v praxi nejenže přiznávaly odměnu advokáta ve výši ekvivalentu jednonásobku vymáhané jistiny, ale často odměnu advokáta nepřiznávaly vůbec a v některých případech dokonce nepřiznávaly v rámci náhrady nákladů řízení ani náhradu za zaplacený soudní poplatek. Ústavní soud pak svou judikaturou stvrdil, že je povinností soudu přihlídnout ke specifickým okolnostem případu, které by mohly mít vliv na výši účelně vynaložených nákladů žalobce při vymáhání bagatelní pohledávky (prakticky tedy zamezil aplikaci vyhlášky č. 484/2000 Sb. v těchto případech)¹⁵³.

Právě případem, kdy nalézací soud přiznal na náhradě nákladů řízení pouze zaplacený soudní poplatek a odměnu advokáta nepřiznal vůbec, se zabýval Ústavní soud v dalším klíčovém nálezu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12. Stojí za povšimnutí, že oproti rozhodnutím sp. zn. IV. ÚS 2777/11 ze dne 27. 12. 2011 a sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 v tomto nálezu Ústavní soud rozhodoval pouze o jedné ústavní stížnosti proti náhradovému výroku jen jednoho konkrétního rozsudku, a to rozsudku Okresního soudu v Ostravě ze dne 12. 1. 2012, č. j. 134 EC 641/2010-36, kterým bylo uloženo žalovanému zaplatit stěžovateli částku ve výši 1 008,- Kč s příslušenstvím (sestavující z nezaplaceného jízdného v MHD ve výši 8,- Kč a přírážky za jízdu bez platného jízdního dokladu ve výši 1 000,- Kč) a částku ve výši 300,- Kč na náhradě nákladů řízení, odpovídající zaplacenému soudnímu poplatku, tedy nedošlo zde (na rozdíl od uvedených rozhodnutí) k procesnímu spojení více ústavních stížností do společného řízení¹⁵⁴.

¹⁵² Tak např. v řízení o zaplacení částky ve výši 1 000 Kč se odměna advokáta aplikací uvedeného pravidla snížila z 2 500 Kč na 1 000 Kč, tedy o 60 %; v případě řízení o zaplacení částky ve výši 100 Kč pak z 1 000 Kč na 100 Kč, tedy o celých 90 %.

¹⁵³ Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2012, sp. zn. II. ÚS 3011/11.

¹⁵⁴ V tomto kontextu se lze pozastavit nad skutečností, že zatímco v usnesení ze dne 27. 12. 2011, sp. zn.

Okresní soud v Ostravě napadený výrok o náhradě nákladů řízení odůvodnil tak, že náklady na zastoupení advokátem nepovažoval za účelně vynaložené ve smyslu ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu – tedy stejně jako Okresní soud v Ústí nad Labem v případě usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11. Odůvodnění rozsudku však opřel především o názor, že stěžovatelka (jako podnikatel zabývající se nákupem a následným vymáháním pohledávek, kdy jen u Okresního soudu v Ostravě v předmětném období vedla cca 8 050 obdobných sporů) by sama měla disponovat personálními, technickými i jinými zdroji potřebnými pro výkon tohoto podnikání a že v takovém případě by bylo právní zastoupení účelné pouze tehdy, pokud by nastaly okolnosti, které zjevně vybočují z obvyklého průběhu řízení daného typu. Vzhledem k tomu, že v souzené věci tyto okolnosti nenastaly a podle názoru Okresního soudu v Ostravě tedy stěžovatelka nepotřebovala pomoc advokáta, zhodnotil Okresní soud v Ostravě právní zastoupení v dané věci jako zneužití práva na právní pomoc.

Stěžovatelka, obchodní společnost GRATO spol. s r.o., se dovolávala mimo jiné porušení práva na soudní a jinou právní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a práva na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 Listiny. S tvrzenými porušeními uvedených článků Listiny se Ústavní soud vypořádal obdobně jako v předchozích rozhodnutích konstatováním, že výrok o náhradě nákladů řízení byl řádně odůvodněn s poukazem na rutinní, „administrativní“ charakter vyplňování návrhů na vydání elektronického platebního rozkazu¹⁵⁵; právo na právní pomoc pak nemohlo být porušeno, neboť stěžovatelce nebyla upřena možnost nechat se v řízení zastoupit advokátem¹⁵⁶. K účelnosti zastoupení advokátem v dané věci souhlasil s názorem Okresního soudu v Ostravě, že jde o zneužití práva na zastupování advokátem (neboť dle názoru Ústavního soudu se stěžovatelka nenechala zastoupit advokátem aby jí byla poskytnuta kvalifikovaná právní pomoc osobou práva znalou, ale jediné za účelem dosažení

IV. ÚS 2777/11 se Ústavní soud vypořádal s principem „de minimis“ a ústavní přezkum napadeného rozhodnutí zdůvodňoval četností bagatelních sporů, v nález ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12 se – byť bylo rozhodováno o stížnosti pouze proti jednomu rozhodnutí soudu – principem „de minimis“ vůbec neobtěžoval zabývat.

¹⁵⁵ Srov. zejména usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11.

¹⁵⁶ Ústavní soud oddělil právo na právní pomoc a právo na náhradu nákladů řízení; byť spolu úzce souvisejí, nelze je směřovat: „... existují soudní řízení, v nichž se dle znění zákona účastníkům řízení právo na náhradu nákladů řízení nikdy nepřiznává; nelze přitom tvrdit, že by taková ustanovení byla v rozporu s právem na právní pomoc, neboť žádnému účastníkovi právo nechat se v řízení zastupovat neupírají.“

bezodůvodného zisku), dokonce takové jednání označil za šikanózní¹⁵⁷ a popsal jej jako „parazitování na drobných pohledávkách vůči občanům, které jsou uměle ‚nafukovány‘ do nesmyslné výše, za účelem zajištění snadného výdělku“.

Stěžovatelka dále namítala, že v případě nepřiznání náhrady nákladů řízení dochází k porušování práva bez jakýchkoli citelnějších následků. Tento argument Ústavní soud odmítl s tím, že náhrada nákladů řízení nemá směřovat k „potrestání“ neúspěšného účastníka, ale jedině ke kompenzaci účelně vynaložených nákladů řízení; zákonem předvídanou sankcí za porušení právní povinnosti je v případě jízdy „načerno“ pouze přírážka k jízdnému (v daném případě ve výši 1 000,- Kč). Naproti tomu „sankce“ v podobě náhrady nákladů soudního řízení není ani přiměřená, ani zákonem předvídaná a dokonce ani není sankcí.

Dalším argumentem stěžovatelky byla rozpornost soudní praxe v otázce přiznávání náhrady nákladů řízení a s tím spojená právní entropie s ohledem nemožnost sjednocení rozhodovací praxe vzhledem k nepřipustnosti odvolání v bagatelních věcech¹⁵⁸. K podtržení svého tvrzení navrhla stěžovatelka zrušení ustanovení § 3 odst. 1 bodu 1., 2., 3. a 4. vyhlášky č. 484/2000 Sb.¹⁵⁹ a ust. § 202 odst. 2 občanského soudního řádu; tyto návrhy Ústavní soud odmítl jakožto návrhy podané osobou zjevně neoprávněnou¹⁶⁰.

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12 tedy potvrdil teze dříve vyslovené mj. v nálezu Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp.zn. IV. ÚS 2777/11 a upřesnil interpretaci nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11. Na nějaký čas pak uzavřel otázku přiznávání výše náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech.

¹⁵⁷ „Vzhledem k tomu, že stěžovatelka usiluje o dosažení bezodůvodného zisku prostřednictvím náhrady nákladů spojených se zastoupením advokátem, je možno takové jednání charakterizovat dokonce jako šikanózní, neboť je vedeno přímým úmyslem způsobit žalovanému újmu v podobě částky, kterou by musel zaplatit na náhradě nákladů spojených se zastoupením advokátem.“

¹⁵⁸ Ust. § 202 odst. 2 občanského soudního řádu.

¹⁵⁹ Tyto body určovaly sazbu odměny advokáta v případech, kdy předmětem řízení je zaplacení peněžité částky nebo jiné penězi ocenitelné plnění do 100 Kč, přes 100 do 500 Kč, před 500 do 1 000 Kč a přes 1 000 do 2 000 Kč.

¹⁶⁰ Napadenými ustanoveními vyhlášky č. 484/2000 Sb. nemohla být stěžovatelka dotčena, neboť tato vyhláška v posuzovaném případě nebyla aplikovaná a napadené ustanovení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu nebylo k obsahu rozhodnutí v dostatečně úzkém vztahu a pro výrok o náhradě nákladů řízení bylo zcela bez významu.

3.5. Zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb. nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 a jeho důsledky

V době, kdy se již zdálo, že situace okolo výše přiznávané náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech se na základě dosavadní judikatury ustálila a Ústavní soud prakticky znemožnil přiznávání odměny advokáta v bagatelních sporech dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., došlo ke skutečnosti, kterou zřejmě málokdo čekal a která se v praxi více než oblasti bagatelních sporů dotkla všech ostatních soudních řízení, byť právě na oblast bagatelních sporů byla mířena. Na základě návrhu skupiny senátorů¹⁶¹ Ústavní soud v souladu s čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy a ust. § 64 odst. 2 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zrušil svým nálezem ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12 vyhlášku č. 484/2000 Sb. (pro účely této kapitoly dále také jako „napadená vyhláška“) ke dni vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů¹⁶².

3.5.1. Důvody pro navrhované zrušení vyhlášky

Navrhovatel odůvodnil svůj návrh na zrušení napadené vyhlášky mnoha důvody, především šlo o rozpor s právními principy v ústavněprávní rovině.

V první řadě navrhovatel argumentoval porušením principu zákazu sankce bez zákona, které nastává zejména v pásmu bagatelních sporů do výše jistiny 10 000,- Kč, ale rovněž i v pásmech vyšších, kdy až do výše jistiny 193.333,33 Kč je výše náhrady nákladů řízení více než 20 % z vymáhané jistiny. Dle názoru navrhovatele taková výše náhrady nákladů řízení má ve vztahu k neúspěšnému účastníkovi řízení fakticky spíše sankční povahu, než povahu náhrady skutečně účelně vynaložených nákladů řízení, neboť je v hrubém nepoměru k povaze a hodnotě sporu. Přitom odkázal na judikaturu týkající se přípustnosti výše sankčních ujednání mezi smluvními stranami¹⁶³. Poukázal rovněž na to, že zákonnou sankcí za neplacení dluhů je úrok z prodlení a případná

¹⁶¹ Navrhovatel se v petitu domáhal zrušení celé vyhlášky č. 484/2000 Sb. a eventuálně zrušení jejího ust. § 3 odst. 1 a ust. § 12.

¹⁶² Tj. ke dni 6. 5. 2013; nález byl publikován pod č. 116/2013 Sb.

¹⁶³ Jde o ujednání blízká se lichvě, kdy judikatura připouští u krátké doby existence závazku úrokovou sazbu ve výši 10 % jistiny (v absolutních číslech), v případě delší doby pak úrok ve výši 1 % denně. Nepřípustný úrok v případě dlouhodobých věřitelských vztahů pak představuje úrok ve výši 60 % ročně.

náhrada škody, přičemž případnou nedostatečnost této sankce nelze nahrazovat účinkem procesněprávní normy, která navíc není vyhláškou a postrádá zákonné zmocnění k sankci.

Dalším důvodem bylo porušení principu přiměřenosti (což bylo zmíněno i v rámci prvního důvodu), a to jednak ve vztahu ke způsobu vyřízení sporu (tj. ve formálně-procesním smyslu) a rovněž ve vztahu k faktické náročnosti vyřízení sporu (tj. v materiálním smyslu). Ve formálně-procesním smyslu tak navrhovatel naráží na relativně nové způsoby uplatňování pohledávek, například na zavedení institutu elektronického platebního rozkazu, a na snahu vyřídit spory bez nařízení ústního jednání, což ve svém důsledku znamená užívání státu jako inkasní a vymáhací agentury. V materiálním smyslu pak nenáročnost vyřízení sporu znamená redukci poskytování právních služeb na pouhou administraci sporu; v té souvislosti poukázal navrhovatel rovněž na absurdnost ust. § 12 napadené vyhlášky¹⁶⁴, neboť o obtížnosti podání exekučního návrhu nemůže být řeči. Napadená vyhláška se tak sama svou podstatou ocitá i v rozporu s ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu, dle kterého lze přiznat náhradu pouze těch nákladů, které jsou vynaložené účelně. Na druhou stranu navrhovatel neodsuzuje paušalizaci jako takovou ve svém principu a uznává, že za určitých okolností a při jejím správném nastavení může splnit svůj účel, tj. snižovat finanční náročnost vedení sporu a přispět k efektivitě justice.

Dalším argumentem je neracionalita napadené vyhlášky vzhledem k účelu předpokládanému normotvůrcem, plynoucí z výše uvedených problémů a obecně vysoké míry paušalizace a simplifikace. Napadená vyhláška totiž sama v tržním prostředí ekonomicky motivuje racionálně uvažující subjekty k chování, které způsobuje nadměrné zatížení justice spory, které v materiálním smyslu nejsou ani tak spory, jako spíše formální vyjádření účetní události. Tato situace vede k obecnému zpomalení justice, která pak obtížně zpracovává ostatní civilní agendy, a dále i vykonávací řízení, kdy z navrhovatelem předložených údajů vyplývá, že z dlouhodobého pohledu se daří odbavovat maximálně 30 % exekucí. Navrhovatel dále popírá nutnost důsledného vymáhání bagatelních pohledávek pro udržení právního vědomí a kultury, neboť dluh je z ekonomického hlediska rizikem věřitele, které justice

¹⁶⁴ Toto ustanovení mj. přiznává v exekučním řízení poloviční sazbu odměny oproti řízení nalézacímu (jde-li o zaplacení peněžité částky).

nemůže přenášet na jiné subjekty. Dále navrhovatel argumentuje sociálními dopady, kdy nízkopříjmové vrstvy obyvatelstva jsou konstantně udržovány ve stavu „dluhové pasti“, což má nepříznivé následky jednak pro výdajovou stránku státního rozpočtu (konkrétně vyšší nutnost vyplácení dávek pomoci v hmotné nouzi) a jednak také pro věřitele, postupující při vymáhání své pohledávky „eticky“ (neboť k uspokojení jejich pohledávek pro vysoký počet exekucí s vysokou pravděpodobností ani nedojde).

Jak bylo již výše uvedeno, navrhovatel nemá v obecném smyslu paušalizaci za protiústavní, protizákonnou či v rozporu s právními principy, pokud je tato paušalizace nastavena tak, aby plnila svůj účel. A právě nesprávné nastavení předpokladů paušalizace je dalším z argumentů pro zrušení napadené vyhlášky. Pokud je v bagatelních sporech v zásadě na místě rozhodnout o náhradě nákladů řízení nikoli dle napadené vyhlášky, pak takový postup musí být soudem řádně odůvodněn. Naproti tomu v případě přiznání náhrady nákladů řízení dle napadené vyhlášky toto rozhodnutí nijak zvlášť odůvodňovat nemusí; z tohoto důvodu pak soudy většinou aplikují napadenou vyhlášku. Navrhovatel tuto situaci nadneseně přirovnává k hypotetické situaci, kdy domněnka otcovství svědčí nikoli manželovi, ale nejbližšímu sousedovi.

V neposlední řadě navrhovatel argumentuje akcesorickou účastenskou nerovností ve vztahu k jiným typům řízení, což porušuje obecné předpoklady realizace práva na spravedlivý proces a princip rovnosti v obecné rovině. Ke srovnání zde staví příklady trestního řízení nebo správního řízení, kde ve většině případů nárok na úhradu nákladů řízení účastníkovi nevzniká, a dále soudního řízení správního, kde je výše přiznaných nákladů řízení spíše symbolická. Nedostatečně ohodnocena ve vztahu ke skutečně vynaloženým nákladům řízení pak jsou rovněž civilní řízení, které se netýkají pohledávek. Výsledkem navrhovatelových úvah je, že ve většině případů výše náhrady nákladů řízení ani zdaleka nesaturuje výši skutečně vynaložených nákladů řízení, což nevyvolává pochybnosti o spravedlivém procesu; za této situace pak navrhovatel nevidí důvodu, proč by v bagatelních sporech měla výše náhrady nákladů řízení značně převyšovat náklady řízení skutečně vynaložené. V uvedeném světle pak dle názoru navrhovatele nemůže obstát úvaha, že by nedostatečná výše náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech měla deformovat právní vědomí a funkčnost státu.

Navrhovatel jako další důvod pro zrušení navrhované vyhlášky uvádí právní nejistotu, kterou napadená vyhláška způsobila v rozhodovací praxi obecných soudů.

Tuto právní nejistotu spatřuje v množství variant, kterými může obecný soud rozhodnout o náhradě nákladů řízení, přičemž konkrétní varianty již prošly testem ústavnosti v řízení před Ústavním soudem¹⁶⁵. Důsledkem tohoto množství variant je pak různorodost a roztržitost rozhodovací praxe obecných soudů.

Nakonec navrhovatel provedl komparaci tuzemské právní úpravy náhrady nákladů řízení s právní úpravou platnou v zemích s ustálenou obdobnou právní kulturou. Konkrétně uvedl způsob výpočtu náhrady nákladů řízení ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, ve Spolkové republice Německo, v Polské republice a výsledek promítl v grafu, znázorňujícím extrémní výši náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech v České republice ve srovnání s uvedenými zeměmi¹⁶⁶. Pro doplnění navrhovatel zmínil evropské řízení o drobných nárocích¹⁶⁷, které rovněž sleduje přiměřenost při rozhodování o náhradě nákladů řízení.

Shrneme-li argumentaci navrhovatele, tento vidí rozpor napadené vyhlášky s ústavním pořádkem a se zákonem a selhání napadené vyhlášky s jejím deklarovaným účelem¹⁶⁸, přičemž zákonodárce ani vyhláškodárce není schopen nastalou situaci řešit.

3.5.2. Vyjádření Ministerstva spravedlnosti a reakce navrhovatele

K návrhu na zrušení napadené vyhlášky podalo své vyjádření Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „Ministerstvo“). Uvedlo, že důvodem pro přijetí napadené vyhlášky byla zkušenost, že dosavadní aplikace advokátního tarifu pro určování odměny advokáta způsoboval průtahy v soudním řízení. Připustilo, že paušalizace zavedená napadenou vyhláškou skutečně nezohledňuje náročnost sporu například v případě bagatelních sporů či sporů obtížných a déletrvajících, charakteristických vícero ústními jednáními a rozsáhlým dokazováním, avšak právní úprava na tyto případy pamatuje možností aplikovat (odůvodňují-li to okolnosti případu) pro stanovení odměny advokáta advokátní tarif dle ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu

¹⁶⁵ Konkrétně navrhovatel odkázal na usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11, na nálezy Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11 a nepřímo rovněž na nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.

¹⁶⁶ Nadto v grafu navrhovatel promítl i slovenskou právní úpravu, ačkoli v textu se o ní nezmiňuje.

¹⁶⁷ Zavedené nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. 7. 2007.

¹⁶⁸ Kdy ke zkrácení soudních řízení došlo nikoli v důsledku napadené vyhlášky, ale v důsledku jiných nástrojů, například zavedením koncentrace řízení.

Z tohoto důvodu nelze hovořit o porušení principu přiměřenosti z důvodu neústavnosti/nezákonnosti samotné napadené vyhlášky, ale z neochoty obecných soudů zohledňovat specifika konkrétního případu. Nadto možnost zohlednit náročnost řízení umožňuje samotná napadená vyhláška, a to postupem dle jejího ust. § 18 odst. 1¹⁶⁹, případně dle jejího ust. § 18 odst. 2¹⁷⁰. Soudy mají rovněž možnost aplikovat korektivy účelnosti dle ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu a důvodů hodného zvláštního zřetele dle ust. § 150 občanského soudního řádu.

K několikanásobné výši náhrady nákladů řízení ve vztahu k vymáhané jistině Ministerstvo připomnělo novelizaci napadené vyhlášky vyhláškou č. 64/2012 Sb., kterou došlo ke snížení paušální odměny za zastupování advokátem v pásmu bagatelních sporů, a rovněž zavedení institutu povinné předžalobní výzvy jako předpokladu pro přiznání náhrady nákladů řízení v řízení o splnění povinnosti¹⁷¹. V řízení exekucím pak poukázalo na možnost spojování exekucí, a to automaticky¹⁷² a na návrh¹⁷³.

Dále Ministerstvo odmítlo tvrzení o fakticky sankční povaze náhrady nákladů řízení a poukázalo na využívání paušalizace v rámci EU, kdy jako příklad uvedlo snahu paušalizovat náklady na vymáhání pohledávky v obchodních transakcích¹⁷⁴. Na druhou stranu souhlasilo s navrhovatelem, že dlužníkovi nemůže být způsobována újma nepřiměřenou výší náhrady nákladů řízení; nelze však toto dlužníkovo právo absolutizovat na úkor práva věřitele na právní ochranu a možnost kvalifikovaně se domoci vymožení své pohledávky.

Ministerstvo narazilo rovněž na potencionální nárůst nákladů exekučního řízení v případech zrušení napadené vyhlášky, neboť sazba odměny ve vykonávacím řízení (jde-li o vymožení peněžité částky) činí 50 % sazby odměny v řízení nalézacím, nejméně

¹⁶⁹ „Učinil-li advokát nebo notář v řízení pouze jediný úkon právní služby, soud sníží sazbu odměny o 50 %, nejméně na částku 400 Kč. Neučinil-li žádný úkon, odměna mu nepřisluší.“

¹⁷⁰ „Zastupoval-li advokát nebo notář účastníka v mimořádně obtížné nebo skutkově složité věci, může soud sazbu odměny zvýšit až o 100 %; to neplatí, jde-li o sazbu stanovenou procentem z předmětu řízení.“

¹⁷¹ Ust. § 142a občanského soudního řádu, vložené zákonem č. 396/2012 Sb. s účinností od 1. 1. 2013.

¹⁷² Srov. ust. § 37 odst. 3 exekučního řádu.

¹⁷³ Srov. ust. § 37 odst. 4 exekučního řádu.

¹⁷⁴ Srov. ust. čl. 6 odst. 1. směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2011/7/EU ze dne 16. 2. 2011, o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích, dle kterého má mít věřitel nárok obdržet od dlužníka alespoň pevnou částku ve výši 40 EUR v případech, kdy má být v obchodních transakcích podle článku 3 nebo 4 zaplacen úrok z prodlení.

500,- Kč¹⁷⁵.

Argumentem Ministerstva proti zrušení napadené vyhlášky (a tedy – alespoň po přechodnou dobu – návratu k určování odměny advokáta dle advokátního tarifu) je také předvídatelnost nákladů budoucího řízení, kdy na počátku řízení může účastník poměrně přesně odhadnout, jakou částku by musel v případě neúspěchu ve věci protistraně uhradit na nákladech řízení; tato předvídatelnost však v případě aplikace advokátního tarifu není ani zdaleka tak přesná, neboť účastník nemůže dopředu dostatečně přesně odhadnout, kolik úkonů právní služby bude v konkrétním řízení učiněno. Ve výsledku pak bude zrušení napadené vyhlášky znamenat právě takovou právní nejistotu, jakou navrhopatel ve svém návrhu argumentuje.

V souhrnu tak dle názoru Ministerstva napadená vyhláška není ani protiústavní, ani protizákonná, a byť jí nelze upřít určitá negativa, je dostatečně vyvážená.

Na vyjádření Ministerstva reagoval navrhopatel přípisem, ve kterém uvedl, že ve většině případů k individualizaci rozhodování o náhradě nákladů řízení z důvodu značného množství případů nedochází. Rovněž by v takovém případě bylo nutné doplňovat dokazování ohledně nákladů řízení včetně vyjádření účastníků.

Dále navrhopatel zpochybnil úvahu Ministerstva ohledně možnosti odchylného postupu od stanovení výše odměny advokáta dle napadené vyhlášky. Novelizaci napadené vyhlášky pak navrhopatel považuje za zcela nedostatečnou, stejně tak zavedení institutu povinné předžalobní výzvy, neboť tato nesouvisí mezi jádrem problému napadené vyhlášky, tedy nepoměrem mezi přiznanými a skutečně vynaloženými náklady řízení, je pouze schopná redukovat okruh osob, jichž se nepřiměřená výše náhrady nákladů řízení dotkne. K problematice slučování exekucí navrhopatel uvedl, že tuto možnost lze snadno obejít postupováním obdobných pohledávek na různé subjekty, což má za následek nemožnost slučování exekucí.

Kromě toho vytýká napadené vyhlášce absenci rozlišování jednotlivých typů sporů a konstatuje potřebu stanovení různých tarifních sazeb pro různé typy řízení. Korektivy obsažené v ust. § 18 napadené vyhlášky jsou dle navrhopatele praxí opomíjeny.

Navrhopatel tedy na svém návrhu na zrušení napadené vyhlášky setrval.

K návrhu se rovněž vyjádřil Veřejný ochránce práv na základě ust. § 48 odst.

¹⁷⁵ Ust. § 12 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb.

2 zákona o Ústavním soudu, a to tak, že se ztotožnil s argumentací navrhovatele. Práva na vstup do řízení dle ust. § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu však nevyužil.

3.5.3. Vlastní hodnocení Ústavního soudu a disent soudce Kůrky

Ústavní soud dal v nálezu za pravdu navrhovateli a stanovil, že napadená vyhláška skutečně je v rozporu s ústavním pořádkem a se zákonem.

Svou argumentaci Ústavní soud postavil na rozporu s čl. 4 odst. 1 Listiny¹⁷⁶ a na rozporu s ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu (konkrétně s požadavkem účelnosti vynaložených nákladů řízení).

Příčinu rozporu s čl. 4 odst. 1 Listiny, stejně jako s ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu viděl Ústavní soud zejména v principu paušalizace v kombinaci s výší odměny advokáta ve srovnání s vymáhanou jistinou. Tyto dvě skutečnosti dohromady ve svém důsledku vytvořily situaci, kdy účastníci občanskoprávních vztahů (věřitelé) jsou motivováni k vedení sporů i v případech, kdy jejich předmětem jsou věci nepatrné hodnoty, neboť výše přiznané náhrady nákladů řízení bude přesahovat náklady skutečně vynaložené a rozdíl takto vzniklý bude představovat obchodní zisk. Hrubý nepoměr mezi náklady vynaloženými a přiznanou náhradou nákladů pak de facto znamená ukládání sankcí bez zákona, a to sankcí značně disproporcionální. Množství takto zahájených sporů pak nadměrně zatěžuje soudní systém (což může přivodit průtahy v ostatních – a dle názoru Ústavního osudu důležitějších - soudních řízeních) a přináší i růst výdajů na chod justice vynakládaných ze státního rozpočtu. Na uvedeném principu vzniklý systém vymáhání pohledávek pak rovněž „vede k ožebračování značné části obyvatelstva“ a ocitá se na hraně institutu zneužití práva.

Ústavní soud tedy výše uvedenou argumentací narážel na specifický typ civilního sporu, popsany již v nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11¹⁷⁷.

Za zvláště nežádoucí pak Ústavní soud označil situace, kdy pohledávky vznikající na základě poskytování veřejných služeb, financovaných z veřejných

¹⁷⁶ „Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.“

¹⁷⁷ Srov. kapitulu 1. této práce.

rozpočtů (zdravotnictví, veřejná doprava, školství apod.) jsou vymáhány prostřednictvím advokáta, což má pro dlužníka dalekosáhlejší následky, než kdyby pohledávku vymáhal přímo subjekt veřejného práva pomocí vlastních zdrojů.

Princip, na kterém je napadená vyhláška postavena, pak dle názoru Ústavního soudu odporuje ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu, neboť dle napadené vyhlášky přiznávané náklady řízení nejsou náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva (odporují tedy požadavku účelnosti).

K možnostem daným obecným soudům občanským soudním řádem k odchýlení se od aplikace napadené vyhlášky Ústavní soud uvedl, že aplikace těchto možností je nejednotná a nepředvídatelná a tedy oslabuje princip předvídatelnosti soudního rozhodování a princip právní jistoty. Nutnost takové odchýlení se řádně odůvodnit (tedy vyšší pracnost a formální náročnost) pak má za následek přetížení justičního systému a prodlužování délky soudních řízení; rovněž dochází k demotivaci soudců těchto nástrojů využívat.

Ústavní soud rovněž nabídl normotvůrci vodítka, která by měl mít v paměti při přípravě nové právní úpravy, nahrazující napadenou vyhlášku. Zejména kladl důraz na princip proporcionality odměny advokáta ve vztahu k výši vymáhané jistiny (zvláště v pásmu bagatelních sporů, kde není přípustné odvolání). Dále rekapituloval některá ze svých rozhodnutí¹⁷⁸, ze kterých vyvodil, že byl nucen na sebe převzít roli sjednocovatele judikatury, která mu však zásadně nepřísluší.

Zrušení napadené vyhlášky jako celku pak Ústavní soud odůvodnil propojením jejích ust. § 3 odst. 1 a ust. § 12 (v nichž zejména jsou spatřovány důvody jejího zrušení) s jejími ostatními ustanoveními.

K předmětnému nálezu připojil své odlišné stanovisko soudce JUDr. Vladimír Kůrka.

Předně poukázal na skutečnost, že původní názor pléna Ústavního soudu byl takový, že napadená vyhláška je v rozporu s ústavním pořádkem nejen pro kolizi s čl. 4 odst. 1 Listiny, ale rovněž pro kolizi s čl. 36 odst. 1 Listiny (tj. s právem na spravedlivý proces).

JUDr. Kůrka dále dle mého názoru velmi trefně vystihl, že argumentace v nálezu

¹⁷⁸ Např. nález ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, nález ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12, nález ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 2929/07, nález ze dne 2. 2. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2513/09 atd.

obsažená není argumentací právní, nýbrž sociální; byť napadená vyhláška může být terčem výtek, neplyne z argumentace to, že by představovala úpravu protiústavní či protizákonnou.

JUDr. Kůrka Ústavnímu soudu dále vytkl eliminaci metodologického přezkumu spočívající v rezignaci na vlastní přezkumné standardy, konkrétně „test tří kroků“ (účelnosti, přiměřenosti a proporcionality).

Co se týče požadavku účelnosti, JUDr. Kůrka zdůrazňuje, že po derogaci napadené vyhlášky se bude pro určování odměny advokáta v rámci náhrady nákladů řízení postupovat dle advokátního tarifu, který však je stejně jako napadená vyhláška postaven na principu paušalizace, který je napadené vyhlášce plénem vytýkán. Tedy i advokátní tarif nutně musí do jisté míry „pomíjet věcnou a časovou náročnost sporu“, přičemž tento nevyhnutelný důsledek lze pouze „uměnit“ (dokladem toho je i zkušenost, že i před počátkem účinnosti napadené vyhlášky, kdy bylo o odměně advokáta rozhodováno dle advokátního tarifu, byly bagatelní pohledávky „dobrým byznysem“). Ostatně jakýkoli model, na jehož základě by byla určována odměna advokáta, je (dle historické zkušenosti) možné založit jen na principu paušalizace.

Důsledkem absence testu přiměřenosti je dle JUDr. Kůrky derogace napadené vyhlášky jako celku, ačkoli její kritika je spjata pouze s mimořádně úzkým segmentem právních služeb, týkajících se „obchodování s především bagatelními pohledávkami“. Tato kritika tak směřuje pouze k ust. § 3 odst. 1 napadené vyhlášky, které jediné se může týkat právě obchodování s bagatelními pohledávkami. Snížení odměny advokáta v bagatelních sporech, sledované zrušením napadené vyhlášky, pak v sobě skrývá hrozbu pro věřitele, neboť pomíjí analýzu ceny práce poskytovatele právních služeb (typicky advokáta).

Nadto odměnový exces v bagatelních sporech nelze spojovat výlučně s napadenou vyhláškou jako takovou, nýbrž s její aplikací v rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. A přitom právě aplikace napadené vyhlášky ve světle judikatury jak obecných soudů, tak i Ústavního soudu je již dostatečně usměrněna tak, aby nákladové výroky byly v souladu s ústavním pořádkem i zákonem i za účinnosti napadené vyhlášky. Aplikační prostředky, kterými lze odměnu advokáta potřebným způsobem moderovat, lze nalézt v ust. § 150, a ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu a v posouzení účelnosti vynaložených nákladů řízení ve smyslu ust. § 142 odst.

1 občanského soudního řádu. Ačkoli plénum uvádí, že dle dosavadních zkušeností je aplikace těchto právních možností ze strany soudů nejednotná a nepředvídatelná, zdroj tohoto poznatku neprozrazuje.

JUDr. Kůrka dále odmítá i názor pléna o protiústavnosti napadené vyhlášky pro rozpor s čl. 4 odst. 1 Listiny. Nelze totiž podle něj hovořit o ukládání sankcí bez zákona, když náklady řízení pojmově ani fakticky sankcí nejsou.

V neposlední řadě JUDr. Kůrka zpochybňuje údajný rozpor napadené vyhlášky se zákonem, konkrétně s ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu. Toto ustanovení totiž primárně stanovuje, kdo komu hradí náklady řízení, a byť se v něm hovoří o tom, že povinný účastník musí nahradit pouze náklady vynaložené účelně, tak „účelnost“ je třeba v daných souvislostech vykládat tak, že se jedná o náklady, které mají oporu v právním předpisu (včetně napadené vyhlášky) a nikoli náklady jiné. Odměna za zastupování je pak jako náklad řízení výslovně uvedena v ust. § 137 odst. 1, 2 občanského soudního řádu, přičemž odkazuje na „zvláštní právní předpis“, kterým je i napadená vyhláška. Ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu pak z ust. § 137 odst. 1, 2 občanského soudního řádu pouze vychází, aniž by na něj mělo vliv a z tohoto důvodu nelze proti napadené vyhlášce ustanovením § 142 odst. 1 občanského soudního řádu argumentovat.

Na závěr se JUDr. Kůrka pozastavil nad obiter dictum předmětného nálezu, kde Ústavní soud citoval některé své judikáty, které však dle názoru JUDr. Kůrky s tématem nesouvisejí.

Svůj dissent pak zakončil konstatováním, že Ústavní soud předmětným nálezem podlehl tendenční a vůči celé problematice parciální kritice a rezignoval tak na (v jiných případech užívanou) zásadu vlastní zdrženlivosti a sebeomezení. Náprava napadené vyhlášky totiž Ústavnímu soudu (který ve své dosavadní judikatuře danou problematiku dostatečně usměrnil) nepřísluší.

Mám-li na předmětný nález vyslovit vlastní názor, musím se přiklonit k dissentu soudce Kůrky, jehož argumentace působí mnohem přesvědčivěji než argumentace pléna Ústavního soudu. Osobně se ztotožňuji s naprostou většinou jím vyslovených názorů a též docházím k závěru, že napadená vyhláška není v rozporu ani se zákonem, ani s ústavním pořádkem.

Co se týče rozporu s ústavním pořádkem, konkrétně s čl. 4 odst. 1 Listiny,

předně je třeba zdůraznit, že jednou z funkcí nákladů řízení je i funkce sankční¹⁷⁹. V tomto smyslu nemohu zcela souhlasit s kategorickým tvrzením v disentu soudce Kůrky, že náklady řízení pojmově ani fakticky sankcí nejsou, když dle mého názoru tuto stránku nákladů řízení (resp. jejich náhrady) nelze zcela pominout. Sankční funkce institutu náhrady nákladů řízení se pak promítá v jedné ze základních zásad náhrady nákladů řízení, tj. v zásadě zavinění¹⁸⁰. Uložení sankce neúspěšnému účastníku řízení však není a nemůže být primárním cílem tohoto institutu; primární funkcí zůstává funkce nahrazovací. Z tohoto důvodu ani nelze náhradu nákladů řízení vnímat apriori jako sankci vůči neúspěšné straně sporu, nýbrž jako náhradu nákladů vynaložených úspěšnou stranou sporu na úspěšné bránění či uplatňování svého práva. To, že tyto vynaložené náklady nemusí být vždy proporcionální výši vymáhané jistiny, je objektivní fakt, který ale nelze bez dalšího klást k tíži úspěšné straně sporu; v opačném případě by právě úspěšná strana sporu byla de facto sankcionována za to, že se svého práva domáhala u soudu.

Pokud bychom dovedli úvahy Ústavního soudu do důsledků, pak bychom museli přijmout také závěr o protiústavnosti například i přírážky za jízdu bez platného jízdního dokladu, která může dle platné právní úpravy dosáhnout výše až 1.500,- Kč¹⁸¹, přičemž tato výše je daleko méně proporcionální ve vztahu k původní hodnotě jízdenky, než výše odměny advokáta vypočtené na základě napadené vyhlášky ve vztahu k vymáhané jistině v případě bagatelního sporu.

Nadto je třeba poukázat na skutečnost, že výše náhrady nákladů řízení může být disproportcionální hodnotě sporu také v případě, že odměna advokáta nebude vypočtena dle napadené vyhlášky, ale dle advokátního tarifu, a to nejen v oblasti bagatelních sporů¹⁸² a daleko více než v případě napadené vyhlášky.

Z uvedených důvodů mám za to, že nelze v daném případě spatřovat rozpor napadené vyhlášky s čl. 4 odst. 1 Listiny.

Nemohu souhlasit ani se závěrem, že napadená vyhláška by měla být v rozporu se zákonem, konkrétně s ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu. Toto ustanovení, resp. podmínka, že účastníku lze přiznat náklady pouze účelně vynaložené, nelze

¹⁷⁹ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena, op. cit. sub 5, s. 297-298.

¹⁸⁰ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena, op. cit. sub 5, s. 306.

¹⁸¹ Ust. § 18a odst. 3 zákona č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě.

¹⁸² Samozřejmě vycházím z právního stavu ke dni zrušení napadené vyhlášky; k současnému právnímu stavu ohledně náhrady nákladů řízení srov. kapitolu 3.6.2. této práce.

vykládat ve smyslu, že požadavek účelnosti vynaložených nákladů vylučuje paušální stanovení odměny advokáta, případně připouští pouze určitou formu paušalizace (na níž je například postaven advokátní tarif). Téma účelnosti vynaložených nákladů rozebírám dále v kapitole 5. této práce, bylo by tedy nadbytečné se mu na tomto místě blíže věnovat.

Dle mého názoru se Ústavní soud zrušením napadené vyhlášky vlamuje do otevřených dveří, neboť ruší právní úpravu stanovení odměny advokáta v rámci náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech, která je již – s ohledem na vlastní předchozí bohatou judikaturu – tak jako tak pro bagatelní spory nepoužitelná. Přitom právě argumentace bagatelními spory hraje hlavní (dokonce by se dalo říci jedinou) roli v předmětném nálezu. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že zejména po vydání nálezů Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11 a ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12 prakticky nedocházelo k přiznání odměny advokáta dle napadené vyhlášky.

Závěrem mého zhodnocení nemohu nereagovat na Ústavním soudem argumentovanou nejednotnost a nepředvídatelnost aplikace právních možností odchýlení se od napadené vyhlášky. Tuto nejednotnost a nepředvídatelnost nelze v žádném případě klást za vinu napadené vyhlášce (a tím spíš o tuto skutečnost také opřít její zrušení), neboť všechny tyto možnosti jsou obecným soudům dány k dispozici právním řádem (konkrétně ust. § 150, § 151 odst. 2 a § 142 odst. 1 občanského soudního řádu) a možnost jejich aplikace je potvrzena recentní judikaturou samotného Ústavního soudu. Zrušením napadené vyhlášky pak tento problém zdaleka neodpadá, neboť jednak způsob stanovení odměny advokáta nemůže mít vliv na posouzení účelnosti právního zastoupení účastníka, a dále stejně jako v případě napadené vyhlášky, tak i v případě advokátního tarifu (jako primárního pramene pro stanovení odměny advokáta po zrušení napadené vyhlášky) může soud aplikovat nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, resp. jeho závěr o přiměřenosti ekvivalentu jednonásobku vymáhané jistiny a odměnu advokáta dle advokátního tarifu nestanovit, případně nepřiznat účastníku náhradu nákladů řízení vůbec dle nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12. Argumentace Ústavního soudu v tomto směru jeví se ve světle uvedených skutečností jako přinejmenším značně pokulhávající.

Nic na tom nemění ani tvrzení, že nutnost odůvodňovat odchýlení se od napadené vyhlášky musí být v soudním rozhodnutí odůvodněno, čímž se zvyšuje pracnost a formální náročnost soudního rozhodování. Tento argument by bylo lze s úspěchem použít i proti advokátnímu tarifu, případně proti jakékoli jiné (v budoucnu účinné) právní úpravě odměny advokáta, pro jejíž neaplikaci by příslušný soud v daném případě shledal důvody. Nutnost dostatečně odůvodňovat použití moderačních instrumentů, které soudu občanský soudní řád dává, plyne z bohaté judikatury Ústavního soudu (včetně pro danou problematiku vysoce relevantních a shora uvedených rozhodnutí)¹⁸³ a je v souladu s právem na spravedlivý proces. Kromě toho soudy v případě upuštění od aplikace napadené vyhlášky toto odchýlení se odůvodňovaly ustálenými, v řadě rozhodnutí konstantně se opakujícími formulacemi (v některých případech – zejména v případech přiznávání odměny advokáta ve výši ekvivalentu jednonásobku vymáhané jistiny - si dokonce vystačily s pouhým odkazem na příslušné rozhodnutí Ústavního soudu bez dalšího), jejichž kopírování z jednoho rozhodnutí do druhého v dnešní době rozhodně nelze považovat za natolik pracné, aby tím docházelo k přetěžování soudů a nadměrnému prodlužování délky soudního řízení.

Po zhodnocení předmětného nálezu jako celku musím konstatovat, že se mi tento nález jeví jako značně nešťastný a v kontextu přesvědčivosti (lépe řečeno nepřesvědčivosti) použité právní argumentace, o níž se derogace napadené vyhlášky opírá, jako motivovaný snahou zrušit napadenou vyhlášku za každou cenu ve stylu rčení „kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde“.

Zrušením napadené vyhlášky však její problematika nekončí, naopak předmětný nález způsobil v praxi další potíže, jež budou předmětem výkladu v následující kapitole.

3.5.4. Důsledky zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb.

Jak jsem již nastínil v závěru minulé kapitoly, derogace vyhlášky č. 484/2000 Sb. (kromě své vlastní kontroverznosti) s sebou nese mnoho dalších následků, které rozebírám v této kapitole.

Předně derogace napadené vyhlášky bez dalšího, tj. bez odpovídající novelizace

¹⁸³ Kromě již odkazovaných rozhodnutí zmiňme například nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 1126/07 či z aktuálnější doby nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. II. ÚS 852/13.

občanského soudního řádu, vytvořila zdánlivě bezvýhodnou situaci. Ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu totiž v první řadě ukládá soudu určení odměny advokáta „podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem“. Tímto zvláštním právním předpisem byla vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou však pochopitelně nelze po jejím zrušení aplikovat. Zákon tedy explicitně ukládá soudu určit odměnu advokáta podle právního předpisu, který dle současného právního stavu neexistuje.

Soudy tak začaly přiznávat odměnu advokáta primárně podle advokátního tarifu, a to navzdory tomu, že ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu povoluje aplikaci advokátního tarifu, pouze jde-li o přiznání náhrady nákladů řízení podle ust. § 147, § 149 odst. 2 občanského soudního řádu nebo odůvodňují-li to okolnosti případu¹⁸⁴. Tento postup se však vzhledem k existujícímu právnímu vakuu jeví s ohledem na dodržení požadavku právní jistoty ve vztahu k rozhodování o náhradě nákladů řízení jako jediný racionálně odůvodnitelný¹⁸⁵.

Alternativní cestu zvolil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2511/2012, kde stanovil pro účely rozhodnutí o náhradě nákladů dovolacího řízení odměnu advokáta dle vlastní úvahy na částku ve výši 10 000,- Kč, k čemuž přičetl režijní paušál ve výši 300,- Kč dle advokátního tarifu a náhradu za daň z přidané hodnoty¹⁸⁶. Tento postup dle mého názoru jen demonstruje, že Ústavním soudem deklarovaná snaha o eliminaci (nebo alespoň redukci) nejednotnosti

¹⁸⁴ Není od věci pozastavit se nad tím, zda okolnost zrušení napadené vyhlášky může být okolností případu odůvodňující aplikaci advokátního tarifu ve smyslu ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu. K závěru o tom, že tomu tak je, viz např. VRCHA, Pavel. K rozhodování o nákladech řízení po zrušení vyhl. č. 484/2000 Sb. rozhodnutím Ústavního soudu ČR [online]. 2013-05-16 [cit. 2014-08-14]. Dostupné z WWW: <<http://vrcha.webnode.cz/news/k-rozhodovani-o-nakladech-rizeni-po-zruseni-vyhl-c-484-2000-sb-rozhodnutim-ustavniho-soudu-cr/>> nebo stanovisko sekce pro advokátní tarif České advokátní komory, dostupné z WWW: <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=11296>>.

¹⁸⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010.

¹⁸⁶ „Při rozhodování o výši náhrady nákladů řízení dovolací soud přihlédl k tomu, že výše odměny má být určena podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem (§ 151 odst. 2 část věty první před středníkem o. s. ř.), neboť nejde o přiznání náhrady nákladů řízení podle ustanovení § 147 nebo § 149 odst. 2 o. s. ř. a ani okolnosti případu v projednávané věci neodůvodňují, aby bylo postupováno podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně (§ 151 odst. 2 část věty první za středníkem o. s. ř.). Vyhláška č. 484/2000 Sb. (ve znění pozdějších předpisů), která upravovala sazby odměny advokáta stanovené paušálně pro řízení v jednom stupni, však byla nálezem Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013 č. 116/2013 Sb. dnem 7. 5. 2013 zrušena. Nejvyšší soud za této situace určil pro účely náhrady nákladů dovolacího řízení paušální sazbu odměny pro řízení v jednom stupni s přihlédnutím k povaze a okolnostem projednávané věci a ke složitosti (obtížnosti) právní služby poskytnuté advokátem ve výši 10.000,- Kč. Kromě této paušální sazby odměny advokáta vznikly žalobci náklady spočívající v paušální částce náhrad ve výši 300,- Kč (srov. § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů).“

a nepředvídatelnosti soudního rozhodování ve věcech náhrady nákladů řízení má potenciál paradoxně právě tuto nejednotnost a nepředvídatelnost ještě více prohloubit, a to nejen v oblastech bagatelních sporů (kde tato Ústavním soudem traktovaná nejednotnost a nepředvídatelnost byla – a je – markantní), nýbrž v prakticky celé šíři všech soudních sporů. Pokud by se totiž možnost takového postupu stala obecně přijímanou v rozhodovací praxi soudů nižších stupňů, míra právní nejistoty ohledně rozhodování o náhradě nákladů řízení by dosáhla takového stupně, že by se nákladové výroky jistě staly častým předmětem revize Ústavního soudu, který by se s nastalou mírou právní nejistoty musel nějakým způsobem vypořádat. Samozřejmě tento scénář vychází z právního stavu účinného v době vzniku této práce a nepočítá se zásahy zákonodárce, které by se – v případě živelného rozmachu rozhodování o náhradě nákladů řízení dle vlastní úvahy soudu bez opory v právních předpisech – zcela nepochybně jevily nezbytnými.

Oba výše uvedené postupy při určování odměny advokáta dle některých odborných názorů nemají de lege lata oporu v zákoně¹⁸⁷.

Dalším velmi závažným důsledkem zrušení napadené vyhlášky, na který zřejmě Ústavní soud nepamatoval, je vymahatelnost těch nákladových výroků, které nabyly právní moci před vyhlášením derogačního nálezu a kterými byla odměna advokáta stanovena na základě vyhlášky č. 484/2000 Sb.

Dle ust. § 71 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen jako „zákon o Ústavním soudu“) totiž pravomocná rozhodnutí vydaná na základě zrušeného právního předpisu sice zůstávají nedotčena, avšak práva a povinnosti podle takových rozhodnutí nelze vykonávat. Gramatický výklad tohoto ustanovení by znamenal, že odměnu advokáta pravomocně přiznaná dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. by ve vykonávacím řízení nebylo možné vymoci a pravomocný a vykonatelný exekuční titul by v této části byl oprávněnému takříkajíc k ničemu.

Ústavní soud, zjevně rozpoznáv následky toho, že na nastalou situaci nepamatoval, vydal dne 30. 4. 2013 pod č. Org. 23/13 stanovisko k účinkům derogačního nálezu na nároky plynoucí z vyhlášky č. 484/2000 Sb., přiznané pravomocným rozhodnutím soudu do okamžiku vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů. Dle tohoto usnesení je třeba dát přednost principu právní jistoty před důvody vedoucími

¹⁸⁷ Srov. též SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 43, s. 481.

k derogaci vyhlášky č. 484/2000 Sb. a dospět k závěru, že ust. § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu se v těchto případech neaplikuje. Opačný závěr by totiž dle Ústavního soudu vedl namísto odstranění protiústavního zásahu do základních práv účastníků naopak k jeho prohloubení. Na podporu svého stanoviska Ústavní soud odkázal na judikaturu týkající se intertemporálních účinků derogačních nálezů (případně právních předpisů), konkrétně na nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 38/06 a ze dne 18. 12. 2007, sp. zn. IV. ÚS 1777/07 a stanovisko Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS-st. 36/13, dle které jediným případem, kdy by mohl derogační nález v rámci horizontálních právních vztahů působit retroaktivně, by byl případ mimořádně intenzivního derogačního důvodu (zejména rozporu s materiálním jádrem Ústavy), což ovšem v případě zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb. nepřipadá v úvahu. Obratem však Ústavní soud dodává, že uvedené závěry nelze vztáhnout na případy, kdy by Ústavní soud shledal na základě včas a řádně podané Ústavní stížnosti ve výši paušální odměny neústavnost a rozhodnutí obecného soudu zrušil; tím Ústavní soud zjevně míří právě na oblast bagatelních sporů, což znamená, že byla-li by v bagatelním sporu (ve smyslu nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11) pravomocně přiznána odměna advokáta v rámci náhrady nákladů řízení dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., nebylo by možné tuto vymoci ve vykonávacím řízení.

Uvažujme tedy situaci, kdy věřitel má k dispozici pravomocný a vykonatelný exekuční titul vzešlý z bagatelního sporu, dle kterého mu má dlužník zaplatit peněžitou částku a náhradu nákladů řízení určenou dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. a tento exekuční titul po zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb., tedy po 6. 5. 2013, uplatní exekučním návrhem, případně návrhem na soudní výkon rozhodnutí. V souladu s uvedeným sdělením Ústavního soudu pak bude exekuční soud, případně soud příslušný k provedení výkonu rozhodnutí¹⁸⁸ povinen přezkoumat nákladový výrok již pravomocného a vykonatelného exekučního titulu ze dvou hledisek: 1) zda se jedná o případ, v němž by Ústavní soud shledal na základě včas a řádně podané ústavní stížnosti neústavnost a nákladový výrok rozhodnutí zrušil, a (pokud je odpověď na otázku sub 1) kladná) 2) jak s takovým nákladovým výrokem naložit – v úvahu připadá

¹⁸⁸ Pro zjednodušení a v souladu se zavedenou praxí, kdy výkon rozhodnutí znějících na peněžité plnění je v naprosté většině uplatňován v řízení exekučním, budou nadále uvažovány možnosti toliko v řízení exekučním.

úplné zamítnutí exekučního návrhu¹⁸⁹ v části týkající se nákladového výroku či jeho zamítnutí částečné, přičemž část náhrady nákladů řízení by v exekučním řízení byla vymožena, avšak nikoli v plné výši vypočítané dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. O tom, jaká část nákladového výroku by měla být vykonána, by tak rozhodoval exekuční soud, který by tak de facto nahrazoval činnost nalézacího soudu, jelikož by svým rozhodnutím určoval výši náhrady nákladů řízení nalézacího řízení.

Předestřené sdělení Ústavního soudu sice z formálního hlediska není vůči obecným soudům právně závazné, nicméně reprezentuje jeho názor na danou problematiku, čímž dává obecným soudům vodítko pro rozhodování v dotčených případech a avizuje tak svůj názor i pro případ ústavních stížností proti nákladovým výrokům. Ne vždy se však soudy názoru Ústavního soudu drží a často zamítají exekuční návrhy (resp. dávají soudním exekutorům pokyn k zamítnutí exekučních návrhů) co do nákladů nalézacího řízení.

Na základě absence jakéhokoli pokusu o řešení intertemporálních problémů v samotném nálezu pak dále vyvstává otázka, jak určovat náklady oprávněného v těch exekučních řízeních, která byla zahájena před vyhlášením derogačního nálezu ve Sbírce zákonů. Dle některých názorů je totiž nárok na náhradu nákladů exekuce konstituován již právní mocí usnesení o nařízení exekuce¹⁹⁰, což vyplývá z dikce ust. § 44 odst. 6 exekučního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012¹⁹¹. V exekučním řízení pak platí zásada (vyjádřená např. v ust. § 129 exekučního řádu, ale i v judikatuře Ústavního soudu¹⁹²), dle které se rozhoduje dle stavu v okamžiku zahájení tohoto exekučního řízení. Za daných okolností by tedy neaplikace vyhlášky č. 484/2000 Sb. v předmětných exekučních řízeních znamenala, že derogačnímu nálezu by byly přiznány retroaktivní

¹⁸⁹ Resp. pokyn soudnímu exekutorovi k zamítnutí exekučního návrhu ve smyslu ust. § 43a odst. 6 exekučního řádu.

¹⁹⁰ MUZIKÁŘ, Vladimír. Jak přiznávat náhradu nákladů v exekučním řízení po zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb.? *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2013, č. 11/2013, s. 42. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_11_2013.pdf>.

¹⁹¹ Konkrétně ust. § 44 odst. 6 písm. e) exekučního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012: „*Usnesení obsahuje označení povinnosti, která má být exekucí vymožena, včetně povinnosti k úhradě nákladů exekuce.*“ Stejný závěr lze pak učinit i dle právní úpravy účinné od 1. 1. 2013 ve vztahu k vyrozumění o zahájení exekuce, neboť také toto vyrozumění dle ust. § 44 odst. 3 písm. f) exekučního řádu ve znění účinném do 30. 6. 2013 – tedy ve znění relevantním vzhledem k časovému období zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb. – stanovilo „*označení povinnosti, která má být exekucí vymožena, včetně povinnosti k úhradě nákladů oprávněného a nákladů exekuce*“ jako obligatorní součást vyrozumění o zahájení exekuce.

¹⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 19. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 594/10.

účinky. S ohledem na rozhodovací praxi Ústavního soudu týkající se aplikace již zrušené právní úpravy a přípustnosti pravé retroaktivity (zejména v kontextu legitimního očekávání)¹⁹³ by v posuzovaných případech náhrada nákladů v exekučním řízení neměla být určena dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. pouze v případě, kdy by tento postup zakládal porušení ústavních práv účastníka řízení – tedy zejména v případech bagatelních sporů.

Výše uvedený souhrn pochopitelně neobsahuje veškeré důsledky, které s sebou zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb. přineslo – taxativní výčet těchto důsledků by zřejmě ani nebylo v lidských silách sestavit. Ilustruje však základní problémy, kterým jsou advokáti, soudy a účastníci soudních řízení nyní nuceni čelit.

Osobně nevnímám skutečnost zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb. za principiálně nesprávnou či nešťastnou, naopak v mnoha případech je návrat k advokátnímu tarifu způsobilý přinést pozitivní důsledky; jako politováníhodný ovšem vidím jednak způsob, jak ke zrušení vyhlášky došlo, dále pak argumentaci vedoucí k jejímu zrušení a absenci jakýchkoli „přechodných ustanovení“ derogačního nálezu a s tím spojené interpretační a aplikační obtíže. Rovněž nereflexivní zrušení vyhlášky zákonodárcem zejména ve vztahu k ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu považuji za nešťastné.

3.6. Recentní vývoj

Problematika přiznávání náhrady nákladů řízení (nejen) v bagatelních sporech zůstala terčem zájmu i po zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb., a to tentokrát ze strany zákonodárce.

3.6.1. Návrh novely občanského soudního řádu a připravované revize advokátního tarifu

Začátkem roku 2014 se dostal do legislativního procesu návrh novely občanského soudního řádu a exekučního řádu, podaný skupinou poslanců a označený

¹⁹³ K tomu viz nálezy Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2010, sp. zn. II. ÚS 2755/08.

jako sněmovní tisk 107/0¹⁹⁴. Jeho podstatou mělo být to, že v bagatelních sporech¹⁹⁵ by zásadně neměla být přiznávána odměna za právní zastoupení v rámci náhrady nákladů řízení žádnému z účastníků řízení. Výjimkou, která by odůvodňovala přiznání odměny i v těchto řízeních, by pak byly okolnosti případu nebo poměry účastníků.

Ustanovení § 144 občanského soudního řádu v navrhovaném znění tak mělo znít takto: „*Účastníci nemají právo na náhradu odměny za zastupování v řízení, ve kterém bylo rozhodnuto o peněžitém plnění uvedeném v § 202 odst. 2 části věty před středníkem. Soud však může přiznat i náhradu nákladů nebo jejich části, odůvodňují-li to okolnosti případu nebo poměry účastníků.*“

V důvodové zprávě k navrhované novelizaci navrhovatel prakticky kopíruje již několikrát použitou argumentaci Ústavního soudu obsaženou např. v nálezech ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12 a ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, týkající se obchodování s bagatelními pohledávkami a jeho dopadu na justiční systém, kdy justice je zahlcena tímto typem „zdánlivých sporů“. Vypíchl pak tu skutečnost, že v naprosté většině existujících řízení (příčemž navrhovatel se neomezuje jen na soudní řízení, ale uvádí také řízení správní, přestupkové nebo daňové) se nepřiznávají náklady řízení spočívající v nákladech na právní zastoupení vůbec. V případě bagatelních sporů pak dle navrhovatele v drtivé většině absentuje právní pomoc zástupce jako taková; na základě této skutečnosti se navrhuje princip, který je obrácený ve vztahu k současné právní úpravě a spočívá v tom, že náklady na právní zastoupení budou účastníku nahrazeny, jen pokud k tomu soud sezná důvod.

Uvedený princip se má obdobně promítnout rovněž do řízení vykonávacího, kde se (stejně jako v nalézacím řízení) aplikuje vůči nákladům právního zastoupení a nikoli vůči odměně soudního exekutora; ten totiž nerozhoduje o tom, zda bude nárok uplatněn a nemůže tedy nést odpovědnost za „nepoměr mezi ekonomickou zátěží a podstatou sporu“¹⁹⁶.

¹⁹⁴ Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=91495>>. Sněmovní tisk byl předložen poslanecké sněmovně skupinou poslanců dne 23. 1. 2014.

¹⁹⁵ V tomto případě nikoli bagatelních ve smyslu této práce, ale ve všech řízeních o peněžité plnění nepřevyšující částku ve výši 10 000,- Kč, tedy bagatelních ve smyslu ust. § 202 odst. 2 občanského soudního řádu.

¹⁹⁶ Srov. navrhované ust. § 270 odst. 2 občanského soudního řádu, kde má být za první větu vložena věta: „*Při uložení povinnosti k náhradě nákladů výkonu rozhodnutí uvedených v § 144 se jeho ustanovení použijí přiměřeně.*“, a navrhované ustanovení § 87 odst. 2 exekučního řádu, kde má být za první větu vložena věta: „*Při určení výše nákladů exekuce rozhodnutí uvedených v § 144 občanského soudního řádu*

Další novinkou, kterou by navrhovaný zákon přinesl do platného právního řádu, je nárok na paušální náhradu hotových výdajů účastníka řízení, který není zastoupen advokátem.

Konkrétní právní úprava má vypadat tak, že v ust. § 374a bude vloženo nově písmeno d), které by mělo včetně označení znít: „*d) paušální výši náhrady hotových výdajů za jeden úkon účastníka řízení nebo jeho zástupce, a to pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení,*“.

Zákonodárce by tak stanovil Ministerstvu spravedlnosti vyhláškou určit paušální výši náhrady hotových výdajů, která by byla přiznávána úspěšnému účastníku řízení bez ohledu na to, zda je tento účastník zastoupen advokátem či nikoli.

Dle důvodové zprávy je přirozené, že by každý úspěšný účastník měl mít nárok na paušální náhradu hotových výdajů, neboť tato náhrada nijak nesouvisí s poskytováním právní pomoci a má čistě administrativní a odborně neutrální obsah. Přitom takové výdaje jsou prakticky totožné jak v případě, že je účastník zastoupen advokátem a tyto výdaje tedy primárně platí advokát, tak v případě, že účastník zastoupen není a hotové výdaje si platí sám.

Dle přechodného ustanovení navrhovaného zákona se do vydání předmětné vyhlášky, která by stanovila paušální náhradu hotových výdajů všem účastníkům řízení bez rozdílu, použije přiměřeně úprava zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně, tedy advokátního tarifu. Advokátní tarif, konkrétně jeho ust. § 13 odst. 3, by se tedy v přechodném období aplikoval rovněž na účastníky řízení právně nezastoupené. Navrhovatel tento krok zdůvodňuje tak, že aplikací advokátního tarifu i na tyto případy nedojde ke „zbytečnému časovému tlaku“ na ministerstvo a zároveň nepředpokládá, že by se budoucí vyhláška zásadně lišila od úpravy advokátního tarifu.

K předmětnému návrhu zákona bylo dne 21. 2. 2014 rozesláno poslancům stanovisko vlády, označené jako sněmovní tisk 107/1¹⁹⁷. Vláda se vyjádřila tak, že v principu podporuje navrhované změny, avšak zdůraznila nutnost komplexní právní úpravy založené na široké odborné i politické diskuzi; kromě toho vytkla navrhovateli některé formální vady návrhu.

se jeho ustanovení použijí přiměřeně.“

¹⁹⁷ Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=92893>>.

Usnesením Poslanecké sněmovny ze 7. schůze ze dne 25. 3. 2014¹⁹⁸ byl návrh zákona přikázán k projednání ústavně právnímu výboru.

Usnesením ústavně právního výboru z 9. schůze dne 21. 5. 2014 (doručeným poslancům jako sněmovní tisk 107/2)¹⁹⁹ bylo projednávání návrhu zákona přerušeno. V této fázi legislativního procesu se tedy návrh zákona nacházel v době vzniku této práce a jeho osud je tedy nyní nejasný.

Předestřený poslanecký návrh novely občanského soudního řádu vyvolal řadu reakcí, a to i ze zahraničí. Jako příklad uveďme reakci Rady evropských advokátních komor (CCBE), která na základě podnětu České advokátní komory adresovala předsedovi vlády České republiky, Bohuslavu Sobotkovi, dopis ze dne 29. 4. 2014, ve kterém vyjadřuje nad sněmovním tiskem 107 znepokojení²⁰⁰. Na tento dopis pak reagoval předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Jan Hamáček dopisem ze dne 13. 5. 2014, ve kterém zejména odkázal na stanovisko vlády k návrhu zákona, označené jako sněmovní tisk 107/1²⁰¹.

Na uvedenou připravovanou novelizaci občanského soudního řádu již v průběhu legislativního procesu reagovalo Ministerstvo spravedlnosti tak, že rozeslalo do připomínkového řízení návrh novely advokátního tarifu²⁰².

Jeho podstatou je vložení nové části (označené jako části páté), upravující určování odměny advokáta pro účely rozhodování o náhradě nákladů soudního řízení a sestávající pouze ze speciálního ustanovení § 14b. Zvláštní úprava ve vztahu k ust. § 7 advokátního tarifu by upravovala toliko oblast bagatelních sporů. Pásma v oblasti bagatelních sporů měla odpovídat tehdejšímu znění ust. § 7 advokátního tarifu, tedy pásmo do 500 Kč, přes 500 do 1 000 Kč, přes 1 000 do 5 000 Kč a přes 5 000 do 10 000 Kč. Výše odměny advokáta v těchto jednotlivých pásmech ovšem má být oproti výši odměny advokáta stanovené v ust. § 7 advokátního tarifu – tedy oproti výši odměny advokáta stanovené pro potřeby vyúčtování mezi advokátem a jeho klientem – citelně snížena. Zatímco v případě nejnižšího pásma, tj. jistiny do 500 Kč, by došlo ke snížení

¹⁹⁸ Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=97545>>.

¹⁹⁹ Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=99705>>.

²⁰⁰ Znění dopisu dostupné z WWW: <<http://cak.macron.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/dopis-ccbe-.pdf>>.

²⁰¹ Znění odpovědi dostupné z WWW: <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12979>>.

²⁰² Návrh dostupný z WWW: <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/151_2014-lo-sp_2_priloha_4_i-navrh-vyhlaskey.pdf>

odměny advokáta z 300 Kč za každý jeden úkon právní služby na 200 Kč za každý jeden úkon právní služby, tzn. o 33,3 %, v pásmu jistiny přes 5 000 Kč do 10 000 Kč by došlo ke snížení odměny advokáta z 1 500 Kč na 500 Kč, tzn. o 66,7 %. Dle odůvodnění návrhu vyhlášky²⁰³ by tak byla omezena motivace účastníků řízení k uplatnění pohledávky pro samotný přisudek, přičemž by bylo respektováno právo na právní pomoc a umožněno úspěšné straně sporu hrazení účelně vynaložených nákladů na právní zastoupení.

Návrh dále vytváří strop pro počet úkonů právní služby, které se v rámci náhrady nákladů řízení účastníku mohou jako odměna advokáta nahradit, a to ve výši 5 úkonů právní služby. Důvodem má být to, aby bylo zabráněno vzniku významného nepoměru mezi výší odměny za zastupování a vymáhanou jistinou v souladu s relevantní judikaturou Ústavního soudu.

Podstatnou novinkou je také diferenciací paušální výše režijních nákladů. Zatímco subsidiární výši náhrady hotových výdajů upravuje ust. § 13 odst. 3 advokátního tarifu a tato částka činí 300 Kč na jeden úkon právní služby, pro účely náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech by tato částka měla činit pouze 100 Kč na jeden úkon právní služby²⁰⁴. Rovněž tato změna je odůvodněna poukazem na princip proporcionality výše náhrady nákladů řízení k výši předmětu sporu.

Návrh vyhlášky bere v potaz i vykonávací řízení. Bez ohledu na výši předmětu sporu (a bez ohledu na to, zda jde o bagatelní spor či nikoli) se navrhuje fixní stanovení odměny advokáta za první poradou s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení a za sepsání návrhu na zahájení řízení²⁰⁵ ve výši 100 Kč za každý z těchto úkonů právní služby²⁰⁶. Stejnou částkou by byla určena částka náhrady hotových výdajů za každý úkon právní služby ve vykonávacím řízení. Důvodem takového snížení má být skutečnost, že tyto úkony jsou dle Ministerstva spravedlnosti velmi jednoduché.

Navrhovaná právní úprava se však nevztahuje na určení náhrady nákladů řízení v těch případech, kdy právním zástupcem účastníka řízení, jehož náklady mají být v řízení nahrazovány, je advokát ustanovený soudem²⁰⁷. V těchto případech by se tedy –

²⁰³ Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/151_2014-lo-sp_2_priloha_5_ii-oduvodneni.pdf>.

²⁰⁴ Srov. ust. § 14b odst. 3 navrhovaného znění advokátního tarifu.

²⁰⁵ V obou případech jde o úkon právní služby dle ust. § 11 odst. 2 písm. e) advokátního tarifu.

²⁰⁶ Srov. ust. § 14b odst. 4 navrhovaného znění advokátního tarifu.

²⁰⁷ Srov. ust. § 1 odst. 3 navrhovaného znění advokátního tarifu: „*Výše odměny advokáta ustanoveného*

stejně jako dle účinné právní úpravy – postupovalo dle ust. § 7 advokátního tarifu, upravujícího výši mimosmluvní odměny advokáta.

I pro určenou výši odměny advokáta pro účely stanovení náhrady nákladů řízení měla být aplikovatelná ustanovení advokátního tarifu o zvýšení či snížení odměny advokáta²⁰⁸.

Na uvedený ministerský návrh novely advokátního tarifu navázala Česká advokátní komora²⁰⁹ vlastním návrhem úpravy advokátního tarifu²¹⁰. V principu se od ministerského návrhu zásadně nelišil, avšak přinášel také několik odlišností.

Společným znakem obou návrhů byla speciální úprava odměny advokáta pro účely stanovení náhrady nákladů řízení ve vztahu k odměně advokáta upravené v ust. § 7 advokátního tarifu, upravená novou částí pátou advokátního tarifu, obsahující ust. § 14b. Stejně jako ministerský návrh, stanovoval i návrh České advokátní komory strop pro stanovení odměny advokáta v bagatelních sporech a odlišnou výši náhrady hotových výdajů pro oblast bagatelních sporů.

Jiným způsobem však upravovalo ust. § 14b ve znění návrhu České advokátní komory jednotlivá pásma tvořící předmět sporu, a to tak, že namísto „ministerských“ 4 pásem dělilo oblast bagatelních sporů na pásem 9²¹¹. Odlišně pak stanovilo i jednotlivé částky odměny advokáta, kdy sice v nejnižším pásmu, tvořeném předmětem sporu do 2 000 Kč, by byla stanovena odměna advokáta na částku 100 Kč za jeden úkon právní služby²¹², ale v pásmu nejvyšším, tj. přes 9 000 Kč do 10 000 Kč, určil návrh České advokátní komory odměnu advokáta na částku ve výši 1 500 Kč za jeden úkon právní služby²¹³. Strop počtu nahrazovaných úkonu právní služby upravoval na šest

soudem se určí podle ustanovení o mimosmluvní odměně; § 12 odst. 2 se neužije.“

²⁰⁸ Jak vyplývá z ust. § 14b odst. 5 navrhovaného znění advokátního tarifu: „Ustanovení § 6 až 12 se použijí přiměřeně.“

²⁰⁹ Vyjádření České advokátní komory k návrhu novely advokátního tarifu rozeslanému Ministerstvem spravedlnosti ze dne 31. 3. 2014 dostupné z WWW: <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12792>>.

²¹⁰ Návrh České advokátní komory dostupný z WWW: <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/advokatni-tarif-novela-2014-2_--navrh-cak.pdf>.

²¹¹ První pásmo obsahovalo předmět sporu do výše 2 000 Kč a následovala pásma po 1 000 Kč tak, že poslední deváté pásmo tvořilo předmět sporu přes 9 000 Kč do 10 000 Kč – srov. ust. § 14b odst. 2 návrhu.

²¹² Při sporu o částku ve výši 2 000 Kč by tak odměna advokáta dle ministerského návrhu odpovídala částce ve výši 400 Kč za jeden úkon právní služby, zatímco dle návrhu České advokátní komory částce ve výši 100 Kč za jeden úkon právní služby, tedy částce čtyřikrát vyšší.

²¹³ Zatímco ministerský návrh novely v odpovídajícím pásmu stanovoval odměnu advokáta na částku ve výši 500 Kč za každý jeden úkon právní služby, tedy částku třikrát nižší.

úkonů²¹⁴. Výši náhrady hotových výdajů pro oblast bagatelních sporů pak „stavovský“ návrh novely stanovoval na částku ve výši 200 Kč za každý úkon právní služby²¹⁵; kromě toho také zvyšoval obecnou výši náhrady hotových výdajů, stanovenou ust. § 13 odst. 3 advokátního tarifu, z dosavadních 300 Kč na 400 Kč za každý úkon právní služby. S čím také návrh České advokátní komory nepočítal, byla úprava fixní odměny advokáta pro vykonávací řízení – i ve vykonávacím řízení by tak měla být odměna advokáta stejně jako dle dosavadní úpravy diferencována v závislosti na výši vymáhané jistiny.

Dle tiskové zprávy Ministerstva spravedlnosti ze dne 1. 4. 2014²¹⁶ plánovalo Ministerstvo spolu s novelizací advokátního tarifu navrhnout rovněž novelizaci občanského soudního řádu a exekučního řádu tak, aby i nezastoupený účastník řízení měl právo na paušální náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku v nalézacím i vykonávacím řízení, aniž by tyto výdaje a jejich výši byl nucen prokazovat.

Ani ministerský návrh novely advokátního tarifu jak byl výše prezentován, ani návrh České advokátní komory nakonec nikdy nenabyl platnosti ani účinnosti. K novelizaci advokátního tarifu sice přeci jen došlo, ale v podobě značně se odlišující od obou v této kapitole uvedených návrhů.

3.6.2. Novelizace advokátního tarifu vyhláškou č. 120/2014 Sb.

Jak bylo avizováno v závěru minulé kapitoly, k novelizaci advokátního tarifu ze strany Ministerstva spravedlnosti nakonec došlo, a to vyhláškou č. 120/2014 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Tato vyhláška byla vydána dne 26. 6. 2014, publikována ve Sbírce zákonů dne 30. 6. 2014 a účinnosti nabyla již dne 1. 7. 2014.

Vydání vyhlášky předcházely vzájemné diskuze především s Českou advokátní komorou. Ministerstvo spravedlnosti zaslalo České advokátní komoře svůj návrh

²¹⁴ Ministerský návrh stanovoval strop ve výši 5 úkonů právní služby.

²¹⁵ Oproti tomu ministerský návrh počítal s částkou ve výši 100 Kč za každý úkon právní služby.

²¹⁶ Dostupné z WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=335129>>.

k připomínkování²¹⁷; Česká advokátní komora reagovala přípisem JUDr. Martina Vychopeně, předsedy České advokátní komory, ze dne 25. 6. 2014²¹⁸, jehož přílohou byly připomínky k navrhovanému znění novelizace advokátního tarifu²¹⁹. Navzdory těmto připomínkám však Ministerstvo spravedlnosti vydalo dne 26. 6. 2014 předmětnou vyhlášku č. 120/2014 Sb.

Stejně jako v případě minulou kapitolou probíraných návrhů novelizace advokátního tarifu, došlo i zde k zavedení nové části páté advokátního tarifu, nazvané „Zvláštní ustanovení o náhradě nákladů řízení“, sestávající z jediného speciálního ustanovení § 14b.

Předmětná novelizace zcela mění koncepci dosud účinné právní úpravy odměny za zastupování v rámci rozhodování o náhradě nákladů řízení.

V ust. § 14b odst. 1 účinného znění advokátního tarifu je definována zvláštní skupina občanského soudního řízení, jehož definiční znaky (které musí nastat kumulativně) jsou následující:

1. Jedná se o řízení zahájené návrhem podaným na ustáleném vzoru uplatněném opakovaně týměž žalobcem ve skutkově i právně obdobných věcech.
2. Předmětem řízení je peněžité plnění a tarifní hodnota nepřevyšuje 50 000 Kč.
3. Náhrada nákladů řízení byla přiznána žalobci.

V případech shora uvedených pak ust. § 14b odst. 1 advokátního tarifu stanoví pro účely stanovení náhrady nákladů řízení sazbu za každý úkon právní služby, který byl učiněný do podání návrhu na zahájení řízení včetně. Výši této sazby pak toto ustanovení diferencuje do tří pásem podle tarifní hodnoty, kdy v pásmu do 10 000 Kč (tedy v pásmu „bagatelnosti“ tak, jak jej stanovuje ust. § 202 odst. 2 občanského soudního řádu a jak jej chápe i dosavadní judikatura Ústavního soudu týkající se náhrady nákladů řízení v případě hromadného vymáhání bagatelních pohledávek) činí sazba odměny advokáta za každý úkon právní služby částku ve výši 200 Kč, v pásmu přes 10 000 Kč do 30 000 Kč částku 300 Kč a v pásmu přes 30 000 Kč do 50 000 Kč částku ve výši 500 Kč za každý úkon právní služby.

Odměna advokáta za úkony právní služby, které byly učiněny až po zahájení

²¹⁷ Návrh dostupný z WWW: <<http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/navrh-msp-po-pripominkovem-rizeni.pdf>>.

²¹⁸ Dostupný z WWW: <<http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/stanovisko-predsedy-cak.pdf>>.

²¹⁹ Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/14-06-26--pripominky-cak-web_.pdf>.

řízení, se stejně jako dosud i v případě shora uvedené kategorie sporů určí dle ust. § 7 advokátního tarifu²²⁰.

Podstatné je ust. § 14b odst. 4 advokátního tarifu, dle kterého je celková výše odměny pro účely stanovení náhrady nákladů ve shora uvedené kategorii řízení omezena výší tarifní hodnoty (čili s ohledem na ust. § 8 odst. 1 advokátního tarifu výší vymáhané jistiny). Normotvůrce se tak de facto pokouší kodifikovat právní názor Ústavního soudu vyjádřený v nálezu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11 o přiměřenosti náhrady nákladů řízení ve výši jednonásobku ekvivalentu vymáhané jistiny.

Novela taktéž stanoví odlišně náhradu hotových výdajů, kdy pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v řízeních shora definovaných a učiněných do podání návrhu na zahájení řízení včetně činí paušální částka náhrady hotových výdajů 100 Kč za každý z úkonů právní služby²²¹. Paušální náhrada hotových výdajů za ostatní úkony právní služby²²² zůstává na hodnotě stanovené v ust. § 13 odst. 3 advokátního tarifu, tj. ve výši 300 Kč za každý z úkonů právní služby²²³.

Stejně jako předchozí připravované novelizace, i účinné znění promítá stanovení výše odměny advokáta pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení i do vykonávacího řízení. Dle ust. § 14b odst. 2 advokátního tarifu činí sazba odměny za první poradou s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení a za sepsání návrhu na zahájení řízení²²⁴ částku ve výši 100 Kč za každý z těchto úkonů, a to v případech, kdy je vymáháno peněžité plnění a tarifní hodnota nepřevyšuje částku ve výši 50 000 Kč. Toto ustanovení tedy *expressis verbis* pamatuje na širší spektrum případů než ust. § 14b odst. 1 advokátního tarifu v řízení nalézacím, neboť odpadá podmínka podání návrhu na ustáleném vzoru uplatněném opakovaně týměž žalobcem ve skutkově i právně obdobných věcech.

Předestřená novelizace však není prosta některých na první pohled ne zcela zjevných nedostatků. Výkladové problémy mohou nastat již se samotnými definičními znaky typu řízení dle ust. § 14b odst. 1 advokátního tarifu.

²²⁰ Ust. § 14b odst. 3 advokátního tarifu.

²²¹ Srov. ust. § 14b odst. 5 písm. a) advokátního tarifu.

²²² Tj. za úkony právní služby v řízeních definovaných ust. § 14b odst. 1 advokátního tarifu po zahájení řízení a v ostatních řízeních bez omezení.

²²³ Srov. ust. § 14b odst. 5 písm. b) advokátního tarifu.

²²⁴ Úkony právní služby dle ust. § 11 odst. 2 písm. e) advokátního tarifu.

Tak kupříkladu podmínka uplatnění návrhu na ustáleném vzoru by mohla svádet k pokusům uplatňovat pohledávky návrhy, které se od sebe budou z formálního hlediska mírně lišit, ačkoli obsahově by byly prakticky totožné²²⁵. Dle mého názoru však nelze tuto podmínku interpretovat striktně formalisticky a omezit se na gramatický výklad, nýbrž přihlédnout k záměru normotvůrce a v obdobných případech posuzovat, zda se z materiálního hlediska nejedná o uplatnění návrhu na ustáleném vzoru, byť se jednotlivé návrhy striktně vzato nemusí plně shodovat. Zde by si obecné soudy mohly vypomoci definicí formulářové žaloby, vytvořenou Ústavním soudem v jednom ze svých rozhodnutí²²⁶, a tou se inspirovat při interpretaci pojmu „návrh uplatněný na ustáleném vzoru“. Nicméně není vyloučeno, že v praxi nebude často jednoduché nade vši pochybnost rozlišit odlišující se návrhy, u kterých původ jejich odlišnosti spočívá ve snaze „zamaskovat“ podobu ustáleného vzoru, a návrhy, které se od sebe liší skutečně „důvodně“ a tato odlišnost spočívá právě v konkrétních okolnostech každého z případů; hranice mezi uvedenými případy pravděpodobně nebude vždy zcela jasná a zřetelná.

Větším zádrhelem může být interpretace podmínky „uplatněném opakovaně týmž žalobcem“. Z dikce předmětného ustanovení se nedozvíme, jaké jsou podmínky uplatnění návrhu opakovaně, resp. zda pro posouzení návrhu jako opakovaně podaného postačí, aby byl podán již podruhé, nebo zda se bude vyžadovat „kvalifikovanější“ forma opakování. Není také zjevné, zda je myšlen návrh podaný opakovaně témuž soudu, či zda bude každý soud při hodnocení podaného návrhu zjišťovat, zda již nebyl podán obdobný návrh v obdobném případě soudu jinému. Pokud by platila druhá z variant, mohla by nastat situace, kdy jednotlivé návrhy budou podány vůči několika soudům zároveň a bude prakticky nemožné určit, ve kterém případě se bude při stanovení odměny advokáta postupovat dle ust. § 14b advokátního tarifu a ve kterém dle ust. § 7 advokátního tarifu. Rovněž by dle mého názoru bylo možné uvažovat o určitém časovém testu, tzn. zda jde o návrh podaný opakovaně, pokud od posledního podaného návrhu uběhne doba například pěti nebo deseti let.

²²⁵ Srov. PETROV, Jan. Novela advokátního tarifu: o kolik, proč ano a ne, jak obejít. *Jiné právo* [online]. 2014-07-03 [cit. 2014-08-28]. Dostupné z WWW: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2014/07/novela-advokatniho-tarifu.html>>.

²²⁶ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11. Dle tohoto nálezu je formulářovou žalobou zpravidla myšlen „návrh, mající podobu využitého vzoru, jenž se od něj bude odlišovat jen v minimální míře, a to právě takové, aby mohl být návrh co do určitosti osob účastníků a předmětu řízení dostatečně individualizován; základ právní argumentace, včetně její stylizace a formálního vyjádření však bude totožný či jen s drobnými odchylkami.“

Taktéž podmínka „skutkově i právně obdobných věcí“ může být interpretována různými způsoby. Na tomto místě spíše poslouží praktický příklad. Uvažujme situaci, kdy v domě či domech rozdělených na bytové jednotky, které všechny patří jednomu subjektu, je několik neplatičů nájemného a několik osob, kterým byl nájem bytu vypovězen, byt však nadále užívají a nájemné rovněž neplatí. Vlastník bytových jednotek, zastoupený advokátem, vymáhá po nájemnících dlužné nájemné, kdy jednotlivé žaloby podané soudu jsou prakticky totožné – v zásadě postačí prokázat vlastnické právo k bytové jednotce, existenci platně uzavřené nájemní smlouvy a uvést částku, kterou žalovaný na nájemném nezaplatil. Rovněž po osobách, kterým již byl nájem bytu vypovězen a kteří nadále byt užívají „zdarma“, vlastník bytů vymáhá částku odpovídající nájemnému, a to obdobným způsobem jako v případě nájemníků – prokazovat se však kromě existence platně uzavřené nájemní smlouvy bude existence platné výpovědi z nájmu bytu. Jediným rozdílem je právní titul, na základě kterého žalobce žaluje. V případě nájemníků se bude jednat o nájemné sjednané v nájemní smlouvě, zatímco v případě ostatních osob se bude jednat o bezdůvodné obohacení odpovídající výši nájemného, neboť tyto osoby byt užívají bez platného právního důvodu²²⁷. Přitom je zjevné, že oba případy k sobě mají po skutkové i právní stránce poměrně blízko. Pro posouzení, zda při stanovení odměny advokáta pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení postupovat dle ust. § 14b advokátního tarifu, bude klíčové vyřešit otázku, zda vymáhání pohledávky z titulu nájemní smlouvy a z titulu bezdůvodného obohacení může být posouzeno jako „skutkově i právně obdobná věc“, resp. zda se pro posouzení věci jako právně obdobné bude vyžadovat totožnost právního titulu, na základě kterého žalobci vznikla žalovaná pohledávka.

Zřejmě nadbytečná je pak podmínka ust. § 14b odst. 1 písm. c) advokátního tarifu, aby žalobci byla přiznána náhrada nákladů řízení. Je nesporné, že esenciálním předpokladem aplikace právního předpisu upravujícího výši odměny advokáta pro účely určení náhrady nákladů řízení je samotný fakt, že účastníkovi je přiznána náhrada nákladů řízení. Jinými slovy nemůže nastat situace, že soud rozhodne o tom, že účastník nemá nárok na náhradu nákladů řízení (např. s poukazem na neúčelnost zastoupení advokátem) a přesto dojde k aplikaci ust. § 14b advokátního tarifu. Zřejmým záměrem

²²⁷ Srov. ust. § 451 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění do 31. 12. 2013, a ust. § 2991 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v účinném znění.

normotvůrce při formulaci ust. § 14b odst. 1 písm. c) advokátního tarifu bylo zdůraznit, že ust. § 14b odst. 1 advokátního tarifu se uplatní pouze při stanovení odměny advokáta žalobce, nikoli žalovaného (pokud ten by byl procesně úspěšný). Nicméně formulace normotvůrcem zvolená s ohledem na výše uvedené není právě nejšťastnější²²⁸. Optimálnější řešení by dle mého názoru bylo, pokud by normotvůrce namísto ust. § 14b odst. 1 písm. c) advokátního tarifu vložil v odstavci 1 slovo „žalobce“ mezi slova „řízení“ a „sazba“²²⁹.

Znepokojení pak v odborných kruzích způsobila ta skutečnost, že ust. § 14b odst. 1 advokátního tarifu se týká soudních řízení, jejichž předmětem je zaplacení peněžité částky až do výše 50 000 Kč, přičemž sazba odměny advokáta je oproti ust. § 7 advokátního tarifu několikanásobně nižší. Za všechny citujme bývalého soudce Ústavního soudu JUDr. PhDr. Stanislava Balíka: „*Bude ustáleným vzorem opětovně uplatněným týmž žalobcem žaloba drobného živnostníka-stavitele, domáhajícího se zaplacení zálohy z ceny díla ve výši 49.000,- Kč po velké stavební firmě, jenž v minulosti musel pro neplacení zálohy žalovat další dvě stavební firmy, které si s právě žalovanou společností monopolizují místní trh ve stavebnictví? Pokud ano, pak tento drobný živnostník zaplatí advokátovi podle ustanovení o mimosmluvní odměně za dva úkony do podání návrhu po 3.100,- Kč a dva paušály po 300,- Kč, tj. celkem 6.800,- Kč, vysoudí však v přisudku za dva úkony po 500,- Kč a dva paušály po 100,- Kč, celkem tedy 1.200,- Kč. Bič na advokáta tak šlehne advokátova klienta...*“²³⁰

Není jasné, z jakého důvodu normotvůrce přistoupil k tak výraznému snížení odměny advokáta v rámci náhrady nákladů řízení u řízení, jejichž předmětem je zaplacení peněžité částky právě až do výše 50 000 Kč, neboť tato částka není nijak racionálně odůvodněna ani odůvodnitelná²³¹. V oblasti hromadného vymáhání bagatelních pohledávek se totiž v naprosté většině případů vymáhají pohledávky skutečně bagatelní ve smyslu ust. § 202 odst. 2 občanského soudního řádu, tj. do výše

²²⁸ Vtipně a trefně uvedené ustanovení komentuje JUDr. PhDr. Stanislav Balík. Srov. BALÍK, Stanislav. Lze společnost spasit novelou advokátního tarifu? *Epravo.cz* [online]. [2014] [cit. 2014-08-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/efocus/lze-spolecnost-spasit-novelou-advokatniho-tarifu-95011.html>>.

²²⁹ Předmětná část věty by tedy v celku zněla: „činí pro účely stanovení náhrady nákladů řízení žalobce sazba za každý úkon právní služby do podání návrhu na zahájení řízení včetně z tarifní hodnoty“.

²³⁰ Srov. BALÍK, Stanislav, op. cit. sub 228.

²³¹ K tomu srov. též Česká advokátní komora. Stanovisko ČAK k novele advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2014, č. 7-8/2014, s. 5. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_7-8_web.pdf>.

jistiny 10 000 Kč, většinou však ještě daleko nižší.

Z principiálního hlediska zpochybnitelné je rovněž ust. § 14b odst. 5 advokátního tarifu, které stanoví odlišnou výši paušální náhrady hotových výdajů pro úkony právní služby hrazené dle ust. § 14b odst. 1 a 2 advokátního tarifu a pro úkony právní služby ostatní. Účelem paušální náhrady hotových výdajů má pojmově být pokrytí nákladů advokáta na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné²³² s tím, že pro zjednodušení jsou tyto náklady stanoveny odhadnutou pevnou částkou, která kalkuluje s úvahou, že s každým úkonem právní služby jsou spojeny zhruba stejné hotové výdaje. O správnosti této úvahy a právní konstrukce paušální náhrady hotových výdajů vůbec není v této kapitole namístě hovořit, každopádně pokud právní předpis s touto konstrukcí počítá, bylo by dle mého názoru vhodné se v zájmu určité konzistence logiky právního řádu této konstrukce držet. Účinná právní úprava totiž v ust. § 14b odst. 5 advokátního tarifu tuto konstrukci popírá, neboť dle logiky tohoto ustanovení jsou hotové výdaje spojené s úkony právní služby hrazené dle ust. § 14b odst. 1 a 2 advokátního tarifu třikrát nižší, než hotové výdaje spojené s ostatními úkony právní služby.

Vývoj problematiky náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech, zevrubně prezentovaný v rámci této kapitoly, tedy končí touto poslední novelizací advokátního tarifu. Není pochopitelně vyloučeno, že po vzniku této práce bude přijata odlišná právní úprava v této oblasti, je to naopak vysoce pravděpodobné – srov. například sněmovní tisk 107, který je touto dobou v legislativním procesu a jeho osud je nyní nejasný. Rovněž tak je dle mého názoru pravděpodobné, že dojde k zajímavému vývoji judikatury ohledně advokátního tarifu ve znění vyhlášky č. 120/2014 Sb., a to zejména s ohledem na shora nastíněné interpretační potíže s jeho ust. § 14b.

Pro ilustraci, jakým vývojem prošla výše náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech od r. 2011 až dodnes, odkazuji na Přílohu č. 3 této práce, která zachycuje vývoj jednotlivých možností stanovení náhrady nákladů řízení v tomto typu řízení a demonstruje různorodost její výše.

²³² Srov. ust. § 13 odst. 3 a ust. § 14b odst. 5 advokátního tarifu.

4. Ústavněprávní aspekty určování náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech

Než se budu věnovat některým spíše praktickým záležitostem týkajícím se náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech, považuji za vhodné nahlédnout na vybrané argumenty této problematiky v ústavněprávním kontextu a blíže rozebrat jednotlivé argumenty, které v dosavadním vývoji této problematiky byly předneseny z různých stran a v různém rozsahu a intenzitě.

4.1. Právo na spravedlivý proces a právo na právní pomoc

Právo na spravedlivý proces a právo na právní pomoc jsou dvě ústavně zaručená práva, jejichž porušení v souvislosti s rozhodováním soudů o náhradě nákladů řízení se stěžovatelé obracející se na Ústavní soud nejčastěji dovolávali. Za všechny jmenujme usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11, nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11 nebo nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.

Připomeňme, že právo na spravedlivý proces tvoří poměrně rozsáhlou množinu jednotlivých práv, jejichž ochrana je zaručena jak na národní úrovni²³³, tak na úrovni mezinárodní²³⁴. Právo na právní pomoc je pak jedním z těch dílčích práv, která ve svém souhrnu tvoří obsah pojmu právo na spravedlivý proces.

Obsah práva na právní pomoc lze vyjádřit jako „možnost angažování právního profesionála či osoby znalé práva, na niž nemůže orgán veřejné moci působit tak, aby jednala proti zájmu toho, komu pomáhá.“²³⁵ Jinými slovy jde tedy o povinnost státu zajistit přístup k advokátovi, a to zejména v případě, kdy je obviněný ve vazbě (kde potenciálně hrozí nebezpečí zabránění přístupu k advokátovi v pravém slova smyslu), a v případě, kdy (potenciální) účastník řízení není dostatečně materiálně zabezpečen,

²³³ Zejména čl. 81, čl. 82, čl. 90 a čl. 96 Ústavy a čl. 36, čl. 37 a čl. 38 Listiny; jednotlivá práva jsou dále konkretizována a rozváděna běžnými zákony.

²³⁴ Např. čl. 6 Úmluvy, čl. 41 Listiny základních práv EU nebo čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

²³⁵ WAGNEROVÁ, Eliška et al. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 774. ISBN 978-807-3577-506.

aby si mohl dovolit advokáta angažovat (nejde tedy o přímé fyzické bránění přístupu k advokátovi)²³⁶.

Je zřejmé, že v případech hromadného vymáhání bagatelních pohledávek nepůjde ani o jednu z prezentovaných možností, přesto však stěžovatelé v ústavních stížnostech porušení tohoto práva namítají. Základním kamenem této argumentace je idea, že pokud je základním právem účastníka řízení být v řízení před soudem zastoupen advokátem, měl by mít v případě úspěchu ve věci také právo na náhradu vzniklých nákladů řízení, čili i na odměnu advokáta.

Tato myšlenka je samozřejmě logická a v zásadě odpovídá platné právní úpravě²³⁷. Ovšem i v platné právní úpravě z tohoto obecného pravidla existují výjimky²³⁸ a jen těžko lze hovořit o tom, že představují porušení práva na právní pomoc²³⁹. Je nutno rovněž poukázat na právní úpravu jiných typů řízení, ve kterých není výjimkou, pokud účastníku již ze zákona není přiznáno právo na náhradu nákladů řízení a účastník je tak nucen si své náklady nést sám, včetně nákladů na právní zastoupení; rovněž zde není namístě uvažovat o porušení práva na právní pomoc.

K otázce vztahu práva na právní pomoc a práva na náhradu nákladů řízení se Ústavní soud vyjádřil mj. v nálezu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12. Jak již bylo výše uvedeno, dle jeho názoru právo na právní pomoc a právo na náhradu nákladů řízení není možné zaměňovat²⁴⁰.

S tímto názorem se nemohu než ztotožnit. Skutečnost, že právo na právní pomoc žalobců jako subjektů hromadně vymáhajících bagatelní pohledávky v těchto případech porušeno nebylo, paradoxně prokazuje sám fakt, že tito žalobci v řízeních zastoupeni advokátem byli; nijak jim tedy nebylo zabráněno k přístupu k advokátovi. Jak ostatně vyplývá ze samotné výše uvedené definice práva na právní pomoc, v případě tohoto práva jde jen a pouze o to, aby stát umožnil každému účastníku řízení nechat se zastoupit osobou znalou práva, která bude nezávislá na orgánech veřejné moci v tom

²³⁶ Srov. MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 128-129. ISBN 978-80-7357-748-3.

²³⁷ Srov. ust. § 142 odst. 1 o.s.ř.: „*Účastníku, který měl ve věci plný úspěch, přizná soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl.*“

²³⁸ Srov. např. ust. § 146 odst. 1 o.s.ř. nebo ust. § 150 o.s.ř.

²³⁹ Viz nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12, bod 26.

²⁴⁰ „..., právo na právní pomoc a náhrada nákladů řízení se zastupováním spojených jsou dvě různé věci; obě spolu sice úzce souvisejí, nikoliv však neoddělitelně. Právo na náhradu nákladů řízení, včetně těch, jež jsou spojeny se zastupováním advokátem, se odvíjí od jiných předpokladů, než samotná možnost nechat se v řízení zastupovat.“

smyslu, že v důsledku potenciálního působení těchto orgánů nebude účastník řízení znevýhodněn, resp. jeho zástupce nebude postupovat v rozporu s jeho zájmy. Pojmově tedy nelze uvažovat o porušení práva na právní pomoc v situaci, kdy právní pomoc již v řízení poskytnuta byla, když toto právo spočívá právě v jednání jménem zastoupeného²⁴¹.

Dalším aspektem je skutečnost, že v civilním řízení právo na právní pomoc nemá tak široký rozsah, jako například v trestním řízení právo na obhajobu²⁴²; účastník tedy nemá za každou cenu právo na právní pomoc v případech, kdy není požadováno povinné právní zastoupení a není ani nutné z hlediska složitosti věci²⁴³. Je přitom nasnadě domnívat se, že v případě hromadného vymáhání bagatelních pohledávek v drtivé většině nepůjde o případy, kdy složitost věci za každou cenu odůvodňuje zastoupení právním profesionálem, resp. advokátem.

Dovolávání se porušení práva na právní pomoc z tohoto důvodu považují za slabý argument, který byl Ústavním soudem přesvědčivě vyvrácen.

V nálezu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12 se lze dále setkat s argumentem, že obecné soudy o náhradě nákladů řízení v bagatelních sporech rozhodují libovolně a absence opravných prostředků zabraňuje sjednocení judikatury, čímž je porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces.

Pravdou je, že od vydání nálezu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11 mohl v totožné věci obecný soud určit náhradu nákladů řízení jak podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. (samozřejmě až do jejího zrušení Ústavním soudem), tak podle advokátního tarifu, dále zhodnotit zastoupení advokátem jako neúčelné a přiznat úspěšnému žalobci toliko náhradu za zaplacený soudní poplatek či přiznat odměnu advokáta ve výši jednonásobku vymáhané jistiny, a to bez možnosti přezkumu soudem vyšší instance. Přitom veškeré tyto možnosti byly obecnými soudy v praxi uplatňovány, a to leckdy i v rámci jednoho konkrétního okresního soudu.

Byť se tato situace může z pohledu žalobce zdát nepředvídatelnou a nespravedlivou, nelze opominout názor Evropského soudu pro lidská práva, podle

²⁴¹ PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky : komentář. Díl 2. Práva a svobody. 2. dopl. a podstatně rozš. vyd.* Praha : Linde, 2002, s. 298. ISBN 80-7201-391-2.

²⁴² Což není myšleno ve smyslu kvantitativním, nýbrž kvalitativním – v kvantitativním smyslu je pochopitelně právo na právní pomoc širší než právo na obhajobu, jelikož právo na právní pomoc v sobě právo na obhajobu zahrnuje – srov. PAVLÍČEK, Václav, op. cit. sub 241, s. 297.

²⁴³ MOLEK, Pavel, op. cit. sub 236, s. 130.

kterého právo na konzistentní judikaturu soudů v zásadě není obsaženo v požadavku právní jistoty či právu na spravedlivý proces²⁴⁴. Právní jistotu neohrožuje určité období protichůdné rozhodovací praxe, neboť každá názorová změna je tímto obdobím přirozeně doprovázena²⁴⁵. Není však každopádně žádoucí, aby předmětná otázka byla judikatorně řešena dlouhodobě rozporným způsobem, resp. aby v judikatuře existovaly hluboké a přetrvávající rozpory²⁴⁶.

4.2. Otázka legitimního očekávání

Na rozdíl od práva na spravedlivý proces a práva na právní pomoc nebyla otázka legitimního očekávání ve vztahu k rozhodování obecných soudů ohledně náhrady nákladů řízení řešena judikaturou Ústavního soudu tak dopodrobna; ze tří nejpodstatnějších rozhodnutí, rozepsaných v kapitole 3. této práce, se jí Ústavní soud dotkl jen v nález ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, a to ještě velmi stručně²⁴⁷. Proto si myslím, že je nutné se nad tímto tématem více zamyslet, a to i navzdory skutečnosti, že případným legitimním očekáváním bylo lze argumentovat v zásadě pouze v řízeních zahájených dříve, než byl judikaturou Ústavního soudu konstituován určitý právní názor, na základě něž následně obecné soudy v praxi rozhodovaly²⁴⁸.

Normativní základ konceptu legitimního očekávání je zakotven v článku 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, nazvaném „Ochrana majetku“²⁴⁹. Tento článek obsahuje tři pravidla: 1) pokojné užívání majetku, 2) podmínky zbavení majetku, 3) úprava užívání majetku v souladu s obecným zájmem, přičemž při rozhodování o tom, které z těchto pravidel bylo porušeno, se postupuje od specifického (2. pravidlo,

²⁴⁴ Srov. KMEC, Jiří et al. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 777. ISBN 978-80-7400-365-3.

²⁴⁵ Srov. rozsudek ve věci Albu proti Rumunsku ze dne 10.5.2012, č. 34796/09, § 42.

²⁴⁶ KMEC, Jiří et al., op. cit. sub 244, s. 777-778.

²⁴⁷ „Stěžovatelka se mýlí v tom, že v jejich konkrétních sporech jsou obecné soudy vázány dosavadní judikatorní praxí a že jí v tomto směru vzniklo legitimní očekávání; obecné soudy v řízeních, která jsou takto specifická, dosud otázku náhrady nákladů řízení jednoznačně nevyřešily.“

²⁴⁸ Blíže srov. kapitolu 4.3. této práce.

²⁴⁹ K pojmové nejednotnosti v jednotlivých jazykových verzích Úmluvy viz LANGÁŠEK, Tomáš. Ochrana legitimního očekávání v judikatuře Ústavního soudu. In: *Dny práva - 2008: 2. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno : Masarykova univerzita, 2008, s. 1853. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 337. ISBN 978-80-210-4733-4. Dostupné z WWW: <<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/SBORNIK.pdf>>.

3. pravidlo) k obecnému (1. pravidlo)²⁵⁰.

Pojem „majetek“ byl judikaturou Evropského soudu pro lidská práva definován velmi široce. Kromě hmotných věcí a nehmotných statků sem Evropský soud pro lidská práva zařadil i majetková práva a zájmy vlastnické povahy²⁵¹. Příkladem těchto „vlastnických zájmů“ či „zájmů vlastnické povahy“, která Evropský soud pro lidská práva označil za majetek, může být třeba nájem nemovitosti jako „majetek“ nájemce či právo na veřejnou podporu, splňuje-li stěžovatel zákonem stanovené podmínky²⁵². Evropský soud pro lidská práva dále judikoval, že článek 1 Protokolu č. 1 se však vztahuje pouze pro existující majetek; budoucí právo tak může být považováno za „majetek“, pouze pokud již bylo nabyto nebo pokud je předmětem určité pohledávky²⁵³.

Za určitých okolností však může ochrany článku 1 Protokolu č. 1 požívat i „legitimní očekávání“ nabytí majetkové hodnoty, a to v případě, že majetkový zájem na nabytí takovéto hodnoty má charakter pohledávky (resp. nároku – „*claim*“) a má dostatečný základ ve vnitrostátním právu, např. je-li potvrzen ustálenou judikaturou soudů; existence legitimního očekávání je ale vyloučena, pokud panují rozpory o tom, jak má být vnitrostátní právo vykládáno a uplatňováno²⁵⁴.

Nyní se pokusím aplikovat uvedené premisy na problematiku přiznávání náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech.

První podmínkou existence legitimního očekávání, jak je z výše uvedeného patrné, je majetkový zájem. Tuto podmínku nepochybně zájem na náhradě nákladů řízení splňuje, neboť se jedná výhradně o peněžité plnění ve prospěch účastníka řízení, byť splatné k rukám advokáta (pokud je účastník advokátem zastoupen)²⁵⁵.

Další podmínkou je dostatečný základ tohoto majetkového zájmu ve vnitrostátním právu. Jak je výše uvedeno, Evropský soud pro lidská práva za příklad

²⁵⁰ KMEC, Jiří et al., op. cit. sub 244, s. 1246 nebo ČAPEK, Jan. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, II. část - Protokoly*. 1. vyd. Praha : Linde, 2012, s. 9. ISBN 978-80-7201-804-8.

²⁵¹ Srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Glaser proti České republice ze dne 14. 2. 2008, č. 55179/00, § 50.

²⁵² KMEC, Jiří et al., op. cit. sub 244, s. 1258.

²⁵³ Srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Glaser proti České republice ze dne 14. 2. 2008, č. 55179/00, § 51 nebo rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Anheuser-Busch Inc. proti Portugalsku ze dne 11. 1. 2007, č. 73049/01, § 64.

²⁵⁴ Srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Glaser proti České republice ze dne 14. 2. 2008, č. 55179/00, § 52 nebo rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Anheuser-Busch Inc. proti Portugalsku ze dne 11. 1. 2007, č. 73049/01, § 65.

²⁵⁵ Srov. ust. § 149 občanského soudního řádu.

takovéhoto dostatečného základu uvádí ustálenou judikaturu soudů, což by mohlo v tomto případě představovat určitý problém. Judikaturou jsou dle právní teorie myšleny výsledky rozhodovací činnosti zejména vyšších soudů publikované v oficiálních či neoficiálních sbírkách, které se podílejí na faktickém dotváření práva²⁵⁶. Vzhledem k tomu, že řízení o bagatelních věcech jsou zásadně jednostupňová²⁵⁷, nemůže být pojmově o judikatuře v tomto smyslu řeč, protože vyšší soudy ani nemohly dostat příležitost se touto problematikou v rámci své rozhodovací činnosti zabývat. Jediným projevem názoru vyššího soudu v tomto směru tak až donedávna bylo stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cpjn 201/2008.

Jak lze ovšem dovést gramatickým výkladem, Evropský soud pro lidská práva nepojímá ustálenou judikaturu soudů jako jednu z podmínek sine qua non dostatečného základu nároku ve vnitrostátním právu, potažmo existence legitimního očekávání, ale uvádí ji pouze jako příklad toho, jakým způsobem je možné dovést existenci tohoto dostatečného základu. Lze tedy dle mého názoru argumentovat tak, že pokud je z povahy bagatelní věci prakticky vyloučena existence ustálené judikatury, je možné tuto nahradit existencí „ustálené soudní praxe“²⁵⁸ jakožto důkazu svědčícím o dostatečném základu nároku ve vnitrostátním právu. Povědomí o této „ustálené soudní praxi“ by bylo lze pak nepochybně dovést právě u těch subjektů, které se hromadným vymáháním bagatelních pohledávek zabývají v rámci své podnikatelské činnosti, jelikož ty s touto praxí povětšinou častěji než kdokoli jiný přijdou do styku a její znalost bývá součástí know-how těchto subjektů. Nadto byla tato praxe podpořena již zmiňovaným stanoviskem Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cpjn 201/2008 jako jediného názoru vyššího soudu a obecné soudy se názoru vysloveného v tomto stanovisku běžně držely.

Otázka, nakolik zhruba do roku 2011 panovaly rozpory o tom, jak má být vnitrostátní právo vykládáno a uplatňováno, je zřejmě otázkou, na níž neexistuje jednoznačná odpověď; pokud by v konkrétních věcech neexistovaly určité rozpory, nebyl by ostatně ani důvod k vydání stanoviska Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 201/2008

²⁵⁶ Srov. HENDRYCH, Dušan et al. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 318. ISBN 978-80-7400-059-1.

²⁵⁷ K problematice opravných prostředků proti nákladovým výrokům rozhodnutí v bagatelních sporech srov. kapitulu 2.3. této práce.

²⁵⁸ V případě nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 stěžovatelka použila pojem „obecné povědomí“.

ze dne 15. 10. 2008. Na druhou stranu vezmeme-li v potaz velký počet bagatelních sporů, pak pravděpodobně nelze mít za to, že (v kontextu právě tohoto celkového počtu) ojedinělé odlišné názory některých soudů lze považovat za natolik závažné, aby zakládaly rozpor o tom, jak má být vnitrostátní právo vykládáno a uplatňováno. Přitom je taktéž třeba mít na paměti účel vydávání stanovisek, explicitně vyjádřený v ust. § 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přísedících a státní správě soudů, kterým je právě jednotné rozhodování soudů a tím pádem odstranění rozporů v jednotlivých rozhodnutích.

Podmínkou existence legitimního očekávání je také to, že zájem majetkové povahy, jež má být předmětem legitimního očekávání, musí mít charakter pohledávky. Problematika „charakteru pohledávky“ (resp. „nároku“) bezprostředně závisí na posouzení právní povahy nároku na náhradu nákladů řízení v době, než je o tomto nároku soudem pravomocně rozhodnuto²⁵⁹. Tato povaha dosud není jednoznačně vyřešena - Nejvyšší soud zastává názor, že nárok na náhradu nákladů řízení má základ v procesním právu a vzniká teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto ohledu konstitutivní povahu²⁶⁰; obdobně judikuje i Ústavní soud²⁶¹ a stejný názor vyjadřuje i komentářová literatura²⁶². Na druhou stranu existují názory, že charakter nároku na náhradu nákladů sporného řízení má hmotněprávní povahu, což vyplývá z jeho podstaty, kterou je vznik nákladů spojených se soudním uplatněním pohledávky v důsledku chování dlužníka, dále z ust. § 121 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013²⁶³ a také hmotněprávního charakteru předpisů určujících výši náhrady nákladů řízení (ust. § 151 odst. 3 občanského soudního řádu^{264,265}).

²⁵⁹ Po právní moci výroku o náhradě nákladů řízení již nelze pochybovat o tom, že ten, komu byla náhrada nákladů řízení soudem přiznána, má nárok na její zaplacení vůči tomu, kdo je povinen mu náhradu nákladů řízení zaplatit.

²⁶⁰ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 31 Cdo 488/2009.

²⁶¹ Jak uvedl Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012: „*Náklady soudního řízení se ve smyslu § 121 odst. 3 občanského zákoníku považují za náklady spojené s uplatněním pohledávky; protože však jde o nárok, jenž má základ v procesním právu, je výše těchto nákladů spojených s uplatněním pohledávky kvantifikována teprve (pravomocným) rozhodnutím soudu o přiznání jejich náhrady. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má proto konstitutivní charakter nejen ve vztahu ke vzniku práva na náhradu nákladů řízení, ale i ve vztahu k její výši, neboť obě je závislé na rozhodnutí soudu.*“

²⁶² Srov. DAVID, Ludvík et al., op. cit. sub 35 nebo DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1009. ISBN 978-80-7400-107-9.

²⁶³ V účinné právní úpravě tomuto ustanovení odpovídá ust. § 510 NOZ.

²⁶⁴ V současné době se jedná o ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu.

²⁶⁵ Srov. CHALUPA, Luboš. *Právní povaha nároku na náhradu nákladů řízení* [online]. [20--?] [cit.

Shrneme-li uvedenou analýzu, musíme nutně dojít k závěru, že jedinou skutečnou překážkou pro existenci legitimního očekávání stran rozhodování o náhradě nákladů řízení v bagatelních sporech je sporná povaha nároku na náhradu nákladů řízení v době před pravomocným rozhodnutím soudu. Jelikož se však česká judikatura i právní doktrína přiklání spíše k variantě, že tento nárok je procesněprávní povahy a je tedy konstituován až právní mocí rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, nezbyvá než z tohoto právního názoru vycházet i v rámci této práce a přijmout závěr, že nárok na náhradu nákladů řízení v době před právní mocí rozhodnutí o nákladech řízení charakter pohledávky nemá. Při striktním respektování současné rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva by tak pravděpodobně nebylo možné přiznat ochranu očekávání žalujících subjektů, že jejich nárok na náhradu nákladů řízení bude obecnými soudy přiznáván v určité výši odpovídající zaběhnuté praxi, z titulu legitimního očekávání ochrany majetku, jak je výše zevrubně popsán.

Je však třeba poznamenat, že koncept legitimního očekávání ochrany majetku je konceptem poměrně mladým²⁶⁶ s potenciálem se dále rozvíjet.

V tomto případě by tak nebylo od věci „dopomoci“ si dalším druhem legitimního očekávání. Právní teorie totiž nezná pouze legitimní očekávání ochrany majetku ve smyslu shora uvedené judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

Existuje rovněž koncept legitimního očekávání, jež se sice uplatní primárně pro oblast správního práva, avšak jeho důsledky dopadají i do sféry soudního rozhodování. Jedná se o druh legitimního očekávání, který je možné podřadit pod princip dobré správy²⁶⁷ a který spočívá ve vertikálním vztahu mezi orgánem veřejné moci a adresátem právní regulace²⁶⁸. Tento vztah pak spočívá v tom, že orgán veřejné moci svým dosavadním postupem či jednáním vytvořil v tomto adresátovi právní regulace důvodné očekávání toho, že orgán veřejné moci bude nadále určitým způsobem v budoucnu postupovat, resp. rozhodovat v souladu s požadavkem právní jistoty a předvídatelnosti rozhodování.

2014-10-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.akchalupa.cz/http://www.akchalupa.cz/pravni-povaha-naroku-na-nahradu-nakladu-rizeni>>.

²⁶⁶ Doktrína legitimního očekávání se vyvíjí od druhé poloviny dvacátého století a její původ tkví v angloamerickém právu – srov. HRABÁK, Jan. Legitimní očekávání a zákaz překvapivých rozhodnutí. *Právní rádce*. Praha : Economia a.s., 2009, roč. 17, č. 4, s. 49. ISSN 1210-4817.

²⁶⁷ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo : obecná část*. 8. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012, s.772. ISBN 978-80-7179-254-3.

²⁶⁸ Srov. LANGÁŠEK, Tomáš, op. cit. sub 249.

Princip legitimního očekávání v uvedeném smyslu je v české právní úpravě obsažen v ust. § 2 odst. 4 správního řádu. Toto ustanovení mj. ukládá správnímu orgánu, aby při rozhodování skutkově shodných nebo podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly. Jeho základ však lze dovodit již z předpisů ústavního pořádku, konkrétně z principu právní jistoty jakožto jednoho ze základních principů demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy²⁶⁹.

Legitimní očekávání stran určitého postupu pak zakládá i ustálená praxe orgánů veřejné správy. K tomu srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 7. 2009, sp. zn. 6 Ads 88/2006: „*Správní praxe zakládající legitimní očekávání je ustálená, jednotná a dlouhodobá činnost (příp. i nečinnost) orgánů veřejné správy, která opakovaně potvrzuje určitý výklad a použití právních předpisů. Takovou praxí je správní orgán vázán.*“ Jinými slovy, pokud v určité záležitosti existuje jednotná a ustálená správní praxe, pak účastník příslušného řízení může legitimně očekávat, že tato praxe bude nadále ze strany příslušného orgánu dodržována. Obdobný názor vyslovil i Ústavní soud v nálezu ze dne 23. 1. 2008, sp. zn. I. ÚS 520/06²⁷⁰.

Samozřejmě si jsem vědom toho, že prezentovaný názor Nejvyššího správního soudu se vztahuje explicitně na správní orgány při jejich činnosti. Avšak jsem toho názoru, že obdobně jako při řízení před správním orgánem, může podobné legitimní očekávání vzniknout účastníku řízení i v řízení před soudem.

V první řadě je na tomto místě třeba odlišit samotný nárok na náhradu nákladů řízení, který má ve věci úspěšný účastník vůči účastníku neúspěšnému a který vzniká na základě pravomocného rozhodnutí soudu, od nároku účastníka soudního řízení vůči soudu na to, aby ten o náhradě nákladů řízení rozhodl (čemuž odpovídá povinnost soudu o náhradě nákladů řízení rozhodnout²⁷¹); tento nárok účastníka vůči soudu pak logicky vzniká okamžikem zahájení řízení. Předmětem legitimního očekávání žalobce pak nebude samotná „pohledávka“ vůči žalovanému jako taková (která v době, kdy ve věci nebylo pravomocně rozhodnuto, ještě nemůže existovat), ale spíše očekávání

²⁶⁹ Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2005, sp. zn. IV. ÚS 167/05.

²⁷⁰ „*Ochrana jednání učiněného v důvěře v právo pak předpokládá, že právnícká nebo fyzická osoba jedná v důvěře nejen v text relevantního právního předpisu, ale zejména též v důvěře v trvajícím výkladu takového předpisu orgány veřejné moci, včetně (zde) konstantní správní praxe správních úřadů a výkladu práva podávaného správními soudy.*“

²⁷¹ Povinnost soudu rozhodnout o náhradě nákladů řízení plyne ze samotného znění ust. § 151 odst. 1 občanského soudního řádu.

účastníka, že soud bude postupovat určitým způsobem, odpovídajícím ustálené soudní praxi v době zahájení příslušného soudního řízení.

Vzhledem k výše uvedenému mám za to, že takové legitimní očekávání mohlo žalobcům, hromadně vymáhajícím bagatelní pohledávky, vzniknout. Ostatně pokud je legitimním očekáváním argumentováno i v takových případech, jako je rozhodování o platech soudců²⁷², nevidím důvod, proč by nemohlo vzniknout i zde.

Na druhou stranu není možné neopominout skutečnost, že při změně dosavadní judikatury existuje vícero variant, jak naložit s intertemporálními účinky takové změny²⁷³, a to od čistě prospektivního přístupu²⁷⁴ až po incidentně retrospektivní přístup²⁷⁵, přičemž Ústavní soud sám deklaruje, že neexistuje jeden jediný konkrétní přístup, který by byl jím favorizován²⁷⁶. Vždy by tedy při posuzování intertemporálních účinků změny judikatury na zahájená řízení měl být dle mého názoru brán v potaz vliv těchto účinků mj. také na legitimní očekávání účastníků řízení, neboť to by těmito účinky mohlo být nezřídka zasaženo; to ostatně přiznává i Ústavní soud sám²⁷⁷.

4.3. Vztah práva na konstantní judikaturu soudů k legitimnímu očekávání

Čtenář se nyní může cítit poněkud zmaten – v kapitole 4.1. pojednávám o tom, že obsahem práva na spravedlivý proces není právo na konstantní judikaturu soudů a následně v kapitole 4.2. vyjadřuji názor, že žalobcům vzniklo legitimní očekávání, co se týče náhrady nákladů řízení.

Problém spočívá v závěru nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, spočívající v pokynu obecným soudům, aby v případě rozhodování

²⁷² Srov. nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 33/11.

²⁷³ BOBEK, Michal; KÜHN, Zdeněk et al. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha : Auditorium, 2013, s. 147 an. ISBN 978-80-87284-35-3.

²⁷⁴ Dle tohoto přístupu právní účinky nového právního názoru nebudou vztahovány ani na účastníky toho řízení, v níž byl nový „precedent“ formulován.

²⁷⁵ Dle tohoto přístupu se nový právní názor aplikuje do minulosti, avšak s výjimkou možnosti podat mimořádné opravné prostředky jen z důvodu změny judikatury.

²⁷⁶ Srov. nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. III. ÚS 3221/11.

²⁷⁷ Srov. nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. III. ÚS 3221/11: „*Současně však v případě, kdy odmítnutý právní výklad představoval ustálenou judikaturu především nejvyšších soudních instancí, její změna vykazuje (materiálně) zpětný účinek, jenž stojí proti principu právní jistoty a důvěry jednotlivce v právo. Z ústavního hlediska je tedy třeba řešit, zda a případně jakým způsobem lze poskytnout ochranu oprávněné důvěře dotčeného účastníka v právo, přičemž nutno brát v úvahu, že na straně jedné stojí zmíněný princip důvěry v právo, na straně druhé pak princip rovnosti v právech (čl. 1 Listiny) a soudcovské nezávislosti a vázanosti soudce zákonem (čl. 82 a čl. 95 odst. 1 Ústavy).*“

o náhradě nákladů řízení v bagatelních sporech názory v tomto nálezu vyjádřené (zejména o ekvivalentu jednonásobku vymáhané jistiny) aplikovaly i ve všech dosud pravomocně neskončených řízeních²⁷⁸.

Jak bylo výše uvedeno, právo účastníka řízení na rozhodnutí o náhradě nákladů řízení (a jemu odpovídající povinnost soudu o náhradě nákladů řízení rozhodnout dle ust. § 151 odst. 1 občanského soudního řádu) je konstituováno zahájením soudního řízení. V tu chvíli má účastník zájem nejen na tom, aby o náhradě nákladů řízení bylo v konečném rozhodnutí rozhodnuto, ale, jak výše uvádím, přirozeně i na tom, jakým způsobem (resp. v případě úspěchu ve věci v jaké výši, potažmo dle jakého mechanismu) soud rozhodne, což může být předmětem jeho legitimního očekávání, pokud vychází z dosavadní soudní praxe, nadto jednoznačně usměrněné stanoviskem Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 201/2008 ze dne 15. 10. 2008. Za situace, kdy však v dané problematice Ústavní soud několikrát za sebou dal najevo svůj názor, již účastník řízení jen těžko může legitimně očekávat, že obecné soudy budou postupovat v rozporu s tímto názorem.

Pokud tedy na začátku soudního řízení má žalobce určitou představu o výši náhrady nákladů řízení v případě úspěchu ve věci, založenou na dosavadní soudní praxi, je dle mého názoru porušením jeho legitimního očekávání, pokud na konci tohoto řízení soud aplikuje (fakticky jako precedent) nález Ústavního soudu, který byl vyhlášen po zahájení tohoto konkrétního řízení²⁷⁹.

Jiná je situace, pokud soud aplikuje názory obsažené v nálezu Ústavního soudu v řízení zahájeném až po vyhlášení tohoto nálezu – pak totiž žalobci legitimní očekávání vzniknout nemohlo s ohledem na vývoj judikatury, s nímž byl žalobce v době zahájení řízení srozuměn. Opačný názor by pochopitelně znamenal nemožnost judikatorního vývoje do budoucna, tedy „zakonzervování“ určitého právního názoru v době, kdy se objektivně takový právní názor jeví jako překonaný.

²⁷⁸ „S ohledem na naléhavost a závažnost dopadů řešené právní otázky je ospravedlnitelné, aby *rationes decidendi* tohoto nálezu byly aplikovány ve všech dosud pravomocně neskončených řízeních.“

²⁷⁹ Srov. též SOKOL, Tomáš. Rána pod pás. *Epravo.cz magazine*. 2012, roč. 2012, č. 2, s. 5. ISSN 1802-1492. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/_dataPublic/data/E-pravo_mag/2012_E2_web.pdf>.

4.4. Zasahuje výše náhrady nákladů řízení do základních práv žalovaného?

Do této chvíle jsem pojednával zejména o ústavně zaručených základních právech žalobce v řízeních o bagatelních sporech, resp. otázce jejich případného porušení či neporušení odchýlením se od ustálené soudní praxe a obecně závazných právních předpisů, které jejich výši určují či určovaly.

Otázka náhrady nákladů těchto řízení a její výše se však může dotknout i základních práv žalovaného (pochopitelně za předpokladu, že žalovaný je ve sporu neúspěšný). V souvislosti s náhradou nákladů řízení, která několikanásobně převyšuje vymáhanou jistinu, se ve vztahu k žalovanému hovoří o porušení čl. 11 Listiny²⁸⁰, který garantuje ochranu majetku²⁸¹.

Účelem čl. 11 odst. 1 Listiny je zaručení práva vlastnického na ústavní úrovni, tj. zabezpečení toho, že každý může vlastnit majetek (resp. být vlastníkem) a nikdo nesmí být ve svém vlastnickém právu diskriminován ve vztahu k vlastníkům jiným – nejde tedy o právní ochranu subjektivního vlastnického práva, zabezpečenou příslušnými ustanoveními občanského zákoníku²⁸².

Přímé omezení vlastnického práva je pak možné pouze na základě speciálních ustanovení čl. 11 odst. 2, 3 a 4 Listiny; nelze tedy ani zákonem omezit právo zaručené v čl. 11 odst. 1 Listiny²⁸³.

Cílem této kapitoly však nemá být analýza různých možností omezení vlastnického práva, avšak posouzení otázky, zda samotná disproporce mezi částkou, která tvoří předmět řízení, a výší náhrady nákladů řízení může dosahovat intenzity způsobilé porušení čl. 11 odst. 1 Listiny.

Z primárního účelu čl. 11 odst. 1 Listiny, jak je výše uveden, vyplývá, že tento článek chrání zejména samotnou možnost nabývání vlastnického práva (potažmo stát se vlastníkem) a jednotu vlastnického práva. Na první pohled by se tedy mohlo zdát, že argument porušení čl. 11 odst. 1 Listiny z důvodu disproporce vymáhané jistiny k výši

²⁸⁰ Resp. čl. 11 odst. 1: „Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.“

²⁸¹ MAJCHRÁK, Michal. Hromadné vymáhání pohledávek – na pomezí práva, spravedlnosti a businessu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 3/2012, s. 65. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/ba_03_2012_web.pdf>.

²⁸² PAVLÍČEK, Václav, op. cit. sub 241, s. 119-120.

²⁸³ PAVLÍČEK, Václav, op. cit. sub 241, s. 120.

náhrady nákladů řízení nemůže pojmově obstát, protože nijak žalovaného neomezuje v možnosti nabývat majetek ani jej ohledně právních poměrů k vlastnímu majetku a jeho ochraně nijak nediskriminuje ve vztahu k vlastníkům jiným. Jedná se o situaci nikoli nepodobnou situaci úspěšného žalobce domáhajícího se plné výše náhrady nákladů řízení a v případě jejího nepřiznání argumentujícího porušením práva na právní pomoc²⁸⁴.

Ústavní soud se však již ve své rozhodovací praxi vyjádřil k porušení čl. 11 odst. 1 Listiny v důsledku rozhodnutí o náhradě nákladů řízení.

Tak například v nálezu ze dne 6. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 3497/13 Ústavní soud posuzoval situaci, kdy Nejvyšší soud v rámci rozhodnutí o dovolání nesprávně rozhodl o náhradě nákladů řízení. V tomto případě Nejvyšší soud určil odměnu advokáta jako součást náhrady nákladů řízení mj. částkou ve výši 10 000,- Kč za jeden úkon právní služby, kdy pro určení tarifní hodnoty správně aplikoval ust. § 9 odst. 1 advokátního tarifu, avšak opomněl již z této tarifní hodnoty určit výši mimosmluvní odměny na jeden úkon právní služby dle ust. § 7 advokátního tarifu, kdy výše odměny měla činit 1 500,- Kč za jeden úkon právní služby. Ústavní soud v tomto případě uvedl, že v důsledku omylu Nejvyššího soudu při výpočtu náhrady nákladů řízení bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na ochranu majetku dle čl. 11 odst. 1 Listiny.

Co se týče práva na spravedlivý proces, v zásadě souhlasím s tím, že takový exces ze strany Nejvyššího soudu dosahuje intenzity porušení tohoto práva. Z čeho však Ústavní soud dovodil, že omyl v mechanismu výpočtu náhrady nákladů řízení znamená ve svém důsledku také porušení práva na ochranu majetku dle čl. 11 odst. 1 Listiny, se však z odůvodnění tohoto nálezu nedozvíme.

Obdobně jako ve výše uvedeném případě pak Ústavní soud judikoval například i v nálezu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 2205/09, kdy nesprávnou aplikací předpisů upravujících výši náhrady nákladů řízení ze strany obecných soudů bylo rozhodnuto, že stěžovatelka má protistraně na náhradě nákladů řízení zaplatit částku ve výši 24 514,- Kč namísto správné výše 1 428,- Kč, a tím bylo zasaženo mj. do práva stěžovatelky na ochranu majetku.

²⁸⁴ Srov. kapitolu 4.1. této práce. Podstatou tohoto srovnání je, že obě argumentace směřují jinam, než jaký je účel tvrzených porušovaných základních práv.

Poměrně bohatá je judikatura Ústavního soudu týkající se nákladů řízení exekučního ve vazbě na právo na ochranu majetku dle čl. 11 odst. 1 Listiny. V těchto případech jde zejména o zohlednění toho, že v exekučním řízení je část vymáhané částky vymožena povinným dobrovolně a bez aktivní činnosti exekutora, při rozhodování o nákladech exekuce (resp. odměny exekutora)²⁸⁵. Za všechny uvedme nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06. V tomto nálezu Ústavní soud svázal ochranu vlastnictví ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny s principem ochrany povinného, kdy je třeba nezpůsobit povinnému újmu v rozsahu větším než nezbytném.

K otázce nepřiměřenosti a porušení práva na ochranu majetku se Ústavní soud vyjádřil v nálezu ze dne 13. 8. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 3/02, kterým zrušil část ust. § 106 odst. 3 tehdy účinného zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), stanovící minimální výši pokuty ukládané stavebním úřadem právnické osobě a podnikající fyzické osobě.

Podstatou argumentace obsažené v tomto nálezu bylo, že ust. § 106 odst. 3 zákona č. 50/1976 Sb. ve znění účinném do vyhlášení předmětného nálezu nepřipouštělo uložení pokuty nižší než 500 000,- Kč. V konkrétním případě tak orgán ukládající pokutu neměl možnost při stanovení výše pokuty dostatečně zohlednit majetkové a osobní poměry delikventa, aby uložení pokuty nemělo pro něj likvidační účinek. Z tohoto důvodu Ústavní soud dovodil protiústavnost předmětného ustanovení zákona č. 50/1976 Sb. pro rozpor s čl. 11 odst. 1 Listiny.

Jak vidno, i Ústavní soud explicitně připustil, že důvodem porušení práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny může být i nepřiměřenost výše uložené peněžité povinnosti. Samozřejmě náhrada nákladů řízení sama o sobě je zcela odlišným institutem než pokuta dle ustanovení stavebního zákona, nicméně zde akcentuji závěr o protiústavnosti disproporcionality jako takový, který by bylo lze použít i pro případ disproporcionality mezi uloženou povinností hradit náklady řízení protistraně ve vztahu k výši vymáhané jistiny.

Argument žalovaného, zakládající se na porušení čl. 11 odst. 1 Listiny, má však jeden nedostatek, a to ten, že se dá aplikovat i na bagatelní spory „klasické“, které se vůbec nemusí týkat hromadného vymáhání bagatelních pohledávek, a dovedeno do

²⁸⁵ Z této judikatury zmiňme např. nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 1398/12 nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. IV. ÚS 3523/13.

důsledků jej lze aplikovat na náhradu nákladů řízení v celé sféře občanského soudního řízení. Porušení práva žalovaného zakotveného v čl. 11 odst. 1 Listiny totiž nezávisí na tom, jakou podobu měl návrh na zahájení řízení či který subjekt stojí na straně žalující, dokonce není podstatná ani samotná výše vymáhané částky; podstatná pro posouzení porušení tohoto práva je čistě disproporce mezi žalovanou částkou a požadovanou výší náhrady nákladů řízení. Lze si tedy představit situaci, kdy s odkazem na porušení čl. 11 odst. 1 Listiny bude argumentovat neúspěšný účastník v řízení o zaplacení „nebagatelní“ částky, ve kterém s ohledem na jeho délku a složitost vznikly nemalé náklady ve výši značně převyšující částku tvořící předmět řízení a které je tento neúspěšný účastník následně povinen nahradit účastníkovi úspěšnému.

Rovněž je třeba nejasné, jaká výše náhrady nákladů řízení (lépe řečeno jaký poměr vymáhané jistiny a částky náhrady nákladů řízení) by ještě ústavně konformní být měla a která nikoli. Je možné, že tuto ústavní konformitu by bylo nutno posuzovat v každém konkrétním případě s ohledem na osobní a majetkové poměry neúspěšného účastníka řízení.

Připustíme-li však porušení čl. 11 odst. 1 Listiny, setkáme se v určitých případech se zajímavým jevem, a to že obě strany (jak žalovaný dlužník, tak žalobce) by se mohly dovolávat ochrany svého vlastnického práva – žalovaný tak, že v daném případě „přemrštěná“ výše náhrady nákladů řízení je zásahem do jeho práva vlastnit majetek dle čl. 11 odst. 1 Listiny a žalobce tak, že mu vzniklo legitimní očekávání přiznání náhrady nákladů řízení ve výši určené vyhláškou č. 484/2000 Sb.²⁸⁶.

4.5. Princip proporcionality jako řešení kolize základních práv a svobod účastníků

Jak bylo v předchozích kapitolách naznačeno, oba účastníci bagatelního sporu by se za výše uvedených podmínek mohli dovolávat ochrany svých ústavně zaručených základních práv a svobod. V případě žalobců by to bylo legitimní očekávání přiznání náhrady nákladů řízení v určité předem dané a známe výši, v případě žalovaných pak

²⁸⁶ Připomínám, že domáhat se ochrany vlastnického práva žalobce z titulu legitimního očekávání by žalobce dle výše uvedeného mohl pouze do vyhlášení nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, proto zde odkazují na již zrušenou vyhlášku č. 484/2000 Sb.

právo vlastnit majetek dle čl. 11 odst. 1 Listiny.

Ústavně konformním řešením kolize těchto práv by pak byla aplikace principu proporcionality²⁸⁷ a případná moderace výše odměny advokáta. Ústavní soud tak v nálezu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11 skutečně učinil, ovšem dle mého názoru značně nepřesvědčivě. Nepoměroval totiž proti sobě stojící základní práva a svobody účastníků, nýbrž „*výši vymáhané částky a náhrady nákladů*“, a to „*jak ve vztahu k předmětu řízení, jeho účastníkům, a okolnostem zmíněným v bodě 27, ale též s ohledem na plynulost řízení před soudy prvního stupně*“. Ve své argumentaci proti sobě stavěl fakt, že „*úspěšnému žalobci, zastoupenému advokátem, jenž podal návrh splňující kritéria dle bodu 27 shora, vznikají náklady vždy, a to i přesto, že by podané návrhy bylo lze kvalifikovat jen jako administrativní úkony a nikoli úkony právní služby*“, a výši náhrady nákladů řízení neodpovídající účelně vynaloženým nákladům či jakýsi „*veřejný zájem*“ na plynulosti řízení před soudy prvního stupně.

Předně je třeba podotknout, že v daném případě existují v zásadě dva způsoby, jak z ústavněprávního hlediska aplikovat princip proporcionality, lépe řečeno existují dvě možnosti, jaké hodnoty v rámci posuzování principem proporcionality proti sobě postavit. Základní práva a svobody totiž lze omezit pouze buď v případě kolize s jiným základním právem či svobodou, nebo v případě kolize s veřejným statkem²⁸⁸. Tak proti sobě mohou stát buďto výše uvedená základní práva a svobody účastníků řízení, nebo legitimní očekávání žalobce na jedné straně a veřejný statek, v daném případě reprezentovaný oním zájmem na plynulosti řízení před soudy prvního stupně, na straně druhé.

V případě, že proti sobě stojí základní práva a svobody účastníků, vychází Ústavní soud ve své judikatuře z toho, že je třeba aplikovat dva testy: 1) vzájemné poměrování základních práv a svobod a 2) požadavek šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva a svobody²⁸⁹.

Ad 1) V rámci vzájemného poměrování základních práv a svobod český Ústavní

²⁸⁷ Srov. HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva*. 2. rozš. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 222. ISBN 978-80-7380-366-7.

²⁸⁸ Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 9. 10. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 15/96 (tzv. „Vojenské byty“): „*V případě kolize je nutné stanovit podmínky, za splnění kterých má prioritu jedno základní právo či svoboda, a za splnění kterých jiné, resp. určitý veřejný statek. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody nebo veřejného statku.*“

²⁸⁹ Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (tzv. „Anonymní svědek I“).

soud vychází z testu tří složek: test vhodnosti, test potřebnosti a test proporcionality *stricto sensu*²⁹⁰.

Test vhodnosti spočívá v posouzení, zda určitý právní prostředek, omezující určité základní právo, je způsobilý dosáhnout svého cíle, tj. ochrany jiného základního práva. V daném případě pak bude otázka znít tak, zda omezení legitimního očekávání žalobce je s to přispět k ochraně práva žalovaného na ochranu majetku. Odpověď se nabízí sama – pokud soud navzdory legitimnímu očekávání žalobci přizná na náhradě nákladů částku nižší, dojde tak zcela nepochybně k méně intenzivnímu zásahu do majetku žalovaného a tedy zásah do základního práva žalovaného na ochranu majetku je minimalizován. Je třeba připomenout, že při posuzování testem vhodnosti jde o zkoumání primárně faktických, nikoli právních otázek²⁹¹.

Kritérium potřebnosti stojí dle Ústavního soudu na imperativu, že povoleno je pouze použití takového prostředku (ve vztahu k dotčeným základním právům a svobodám), který je z možných prostředků nejšetrnější²⁹². Jinými slovy, omezení legitimního očekávání žalobce by bylo v důsledku přezkumu z hlediska proporcionality nepřijatelné, pokud by existovala jiná varianta, která by omezovala legitimní očekávání žalobce méně, a přesto by byla s to zachovat právo žalovaného na ochranu majetku. Takovou variantu však lze uvažovat pouze v případě, kdy by mezi účastníky řízení vstoupil třetí subjekt, který by zákonitě musel minimálně poměrnou část nákladů řízení nést, a ve výsledku by pak bylo legitimní očekávání žalobce na přiznání náhrady nákladů řízení v očekávané výši zachováno, zatímco žalovaný by nemusel tyto náklady v plné výši nést. Takové řešení je však již na první pohled nesmyslné a v platné právní úpravě pro něj neexistuje opora, nelze jej tedy vůbec jako alternativu uvažovat²⁹³. Nezbyvá tudíž než uzavřít, že uplatněný způsob je z hlediska testu potřebnosti jediný možný.

Třetím krokem je test poměrování, tj. test proporcionality *stricto sensu*, jehož podstatou je zvažování empirických, systémových, kontextových i hodnotových

²⁹⁰ ONDŘEJEK, Pavel. *Princip proporcionality a jeho role při interpretaci základních práv a svobod*. Praha : Leges, 2012, s. 99. ISBN 978-808-7576-311.

²⁹¹ ONDŘEJEK, Pavel, op. cit. sub 59, s. 290.

²⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 3/02.

²⁹³ Dle mého názoru by jedinou alespoň trochu myslitelnou variantou bylo, že by poměrnou část nákladů žalovaného nesl stát; ani pro tuto variantu však neexistuje opora v právním řádu a nadto si ani nelze představit, že by mohla existovat možnost, že by náklady řízení byly „dotovány“ ze státního rozpočtu.

argumentů²⁹⁴. Výchozím bodem tohoto zvažování je premisa, že základní práva a svobody jsou prima facie rovnocenná, resp. mezi nimi neexistují hierarchické vztahy. Na tomto místě je však potřeba podotknout, že Ústavní soud přistupuje ke zvažování empirických, systémových, kontextových a hodnotových argumentů zásadně v rámci abstraktní kontroly norem, nikoli v řízení o individuální ústavní stížnosti²⁹⁵. Vzhledem k tomu, že v rámci této práce na daný případ aplikuji princip proporcionality z čistě akademického pohledu, není od věci se těmito argumentům stručně věnovat.

Empirickým argumentem je dle Ústavního soudu faktická závažnost jevu, jenž je spojen s ochranou určitého základního práva²⁹⁶. Onou faktickou závažností by zřejmě v tomto případě byla často podstatně nižší výše náhrady nákladů řízení, než žalobce legitimně očekával v době podání návrhu na zahájení řízení.

Systémový argument spočívá ve zvažování smyslu a zařazení dotčeného základního práva či svobody v systému základních práv a svobod²⁹⁷. Tato úloha je v daném případě usnadněna, žalobce i žalovaný se totiž mohou dovolávat v zásadě stejného základního práva, a to práva na ochranu majetku; nutnost porovnávat vzájemně konkurující základní práva tedy ve své podstatě odpadá.

Kontextový argument se opírá o další negativní dopady omezení jednoho základního práva v důsledku upřednostnění jiného²⁹⁸. V rámci tohoto argumentu by bylo možné prima facie uvažovat o často diskutovaném riziku toho, že bagatelní pohledávky nebudou v případě nízké odměny advokáta vymáhány, neboť žalobcům se takový postup nebude ekonomicky vyplácet. Tento argument v této situaci však není použitelný - je totiž nutno si uvědomit, že s ohledem na to, že posuzovaná kolize základních práv se týká těch případů, kdy pohledávky již uplatněny soudně byly, nelze v kontextu posuzované kolize o výše uvedeném riziku hovořit; toto téma může být předmětem diskuze ohledně právní úpravy a rozhodování soudů pro futuro, tedy pro pohledávky, které doposud soudně uplatněny nebyly. Pro samotné žalobce by tak

²⁹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.

²⁹⁵ KOSAR, David. Kolize dvou základních práv v judikatuře Ústavního soudu ČR. *Jurisprudence*. Brno : ASPI, č. 1/2008, s. 8. ISSN 1212-9909.

²⁹⁶ V případě nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94 se jednalo o nárůst případů vyhrožování a zastrašování svědků ze strany organizovaného zločinu.

²⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94 v této souvislosti deklaroval, že právo na řádný proces je v této souvislosti součástí obecné institucionální ochrany základních práv a svobod.

²⁹⁸ V případě nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94 se jednalo o možnost zneužití institutu anonymního svědka v trestním procesu.

kontextovým argumentem mohla teoreticky být pouze jejich oslabená důvěra v právní jistotu, u které však nelze dovodit žádné konkrétní negativní dopady.

Konečně hodnotový argument znamená zvažování pozitiv v kolizi stojících základních práv vzhledem k akceptované hierarchii hodnot²⁹⁹. Zde by se teoreticky mohlo najít místo pro argument opírající se o nezbytnost zachování právní jistoty, proti němuž stojí zájem na zachování majetku žalovaného, resp. jeho nezmenšení v důsledku nepřiměřené výše náhrady nákladů řízení³⁰⁰. Z dosavadní judikatury Ústavního soudu, týkající se náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech, by bylo možné si domyslet, že kdyby Ústavní soud přistoupil k posuzování hodnotového argumentu, zřejmě by se přiklonil k názoru, že z hlediska hodnot převáží právě zájem žalovaného na tom, aby nebylo zasahováno do jeho majetku nepřiměřenou výší náhrady nákladů řízení. Z akademického hlediska je pak prakticky vyloučeno vzájemně proti sobě stojící hodnoty posuzovat, neboť takové posouzení by pojmově nemohlo být prosto subjektivních vlivů, záviselých na tom, která hodnota je posuzujícím vnímána jako vyšší³⁰¹.

Ad 2) Požadavek šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva a svobody je velmi podobný testu potřebnosti, jak je uveden výše; v kontextu nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94 jde spíše o jeho pokračování, ač je tento další stupeň kritizován v tom smyslu, že měl být učiněn již právě v rámci testu potřebnosti³⁰².

Předpokladem pro uplatnění podmínky šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva je však samotná existence alternativy, která může podstatu a smysl omezovaného základního práva ve srovnání s uplatněným řešením více či méně šetřit. Jak ale bylo výše uvedeno, taková alternativa prakticky nepřichází v úvahu.

Jak vyplývá z výše uvedeného, aplikováním principu proporcionality způsobem, jakým je nastíněn (a jež vychází z praxe Ústavního soudu) docházíme k závěru, že v případech kolize uvedených základních práv žalobce a žalovaného bude vzhledem

²⁹⁹ V nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94 tímto hodnotovým argumentem byla ochrana života a majetku občanů.

³⁰⁰ Ústavní soud v nálezu ze dne 25. 4. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 25/12 hovoří o „ožebračování značné části obyvatelstva“.

³⁰¹ Shodně též KOSARĚ, David, op. cit. sub 295, s. 15: „..., přes všechnu snahu definovat obsah čtyř argumentů v abstraktní podobě je jejich praktická aplikace silně subjektivní.“

³⁰² Srov. KOSARĚ, David, op. cit. sub 295, s. 10.

k neexistenci legální alternativy k uplatněnému zásahu pomyslným „jazýčkem na vahách“ hodnotový argument obsažený v testu proporcionality stricto sensu, který však odvisí od subjektivního vnímání hodnotového žebříčku toho, kdo princip proporcionality v daném případě aplikuje.

Specifický postup pak při střetu dvou základních práv Ústavní soud zvolil v některých řízeních o individuální ústavní stížnosti. Příklad ilustrují na nálezu Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 353/04³⁰³. V tomto nálezu Ústavní soud definoval princip proporcionality jako test sestávající ze tří kroků, a to 1) identifikace základních práv, jež stojí v kolizi, 2) snahy zachovat z obou základních práv co nejvíce a 3) pokud krok sub 2) není možný, pak dát přednost tomu základnímu právu, v jehož prospěch svědčí obecná idea spravedlnosti, resp. obecný princip.

Je tedy zjevné, že vyřešení kolize základních práv prostřednictvím principu proporcionality i v tomto případě závisí na zhodnocení toho, co je myšleno „obecnou ideou spravedlnosti“, příp. „obecným principem“. Ústavní soud přitom neposkytuje žádné vodítko, komu obecná idea spravedlnosti, resp. obecný princip svědčí³⁰⁴.

³⁰³ Není bez zajímavosti, že v tomto případě Ústavní soud poměřoval proti sobě stojící základní práva obdobně jako v našem případě, tj. legitimní očekávání na nabytí majetku na jedné straně a ochranu vlastnického práva na straně druhé.

³⁰⁴ Srov. KOSAŘ, David, op. cit. sub 295, s. 14.

5. Podústavní hlediska a praktické argumenty

Problematika náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech samozřejmě nemůže být posuzována pouze z hlediska ústavního práva, ale ve své podstatě má základ v právu podústavním, „jednoduchém“. Proto s sebou nese mnoho argumentů a aspektů, které se týkají spíše „praktičtější“ stránky věci. Na několik takových vybraných aspektů se podívám v této kapitole.

5.1. Účelnost zastoupení advokátem

Jedním z argumentů, proč obecné soudy odmítají přiznat odměnu advokáta v rámci náhrady nákladů řízení žalobcům v případech hromadného vymáhání bagatelních pohledávek, je neúčelnost zastoupení advokátem v tomto typu sporu. Dle ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu lze totiž úspěšnému účastníku přiznat toliko náhradu těch nákladů, které jsou potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva.

Účelnost zastoupení advokátem je stále častěji předmětem přezkumu jak obecnými soudy, tak i soudem Ústavním. Připomeňme, že starší komentářová literatura, která ještě nebyla konfrontována jak s fenoménem hromadného vymáhání bagatelních pohledávek, považovala náklady na zastoupení advokátem bez výjimky za náklady vynaložené účelně³⁰⁵. Nedochovalo tak k posuzování účelnosti zastoupení advokátem dle toho, jaký subjekt se domáhá přiznání práva na náhradu nákladů řízení, ani dle toho, jak právně složitý soudní spor je.

Postupem času se však vyvinula poměrně bohatá judikatura týkající se otázky, zda náklady na zastoupení advokátem jsou v tom kterém případě účelné či nikoli.

Ústavní soud mnohokrát rozhodoval o tom, zda lze za účelně vynaložené považovat náklady na zastoupení advokátem v případě, že subjektem, který je v řízení zastoupen, je stát. Dle dnes již ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že stát (resp. jeho příslušná organizační složka) je subjektem, který je k hájení svých zájmů

³⁰⁵ BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 7. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 653. ISBN 80-7179-378-7.

vybaven příslušnými organizačními složkami, které jsou jak finančně, tak personálně zajištěny ze státního rozpočtu. Není proto dán žádný důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, jímž je advokát, a pokud tak přesto učiní, nejedná se o náklad účelně vynaložený³⁰⁶. Uvedená zásada však neplatí bezvýjimečně – v případech, kdy jde o spory značně obtížné, například vyžadující znalost cizího práva, jazykovou znalost apod., pro jejichž zvládnutí je třeba pomoci odborně zaměřeného advokáta, může být i zastoupení státu advokátem posouzeno jako účelné³⁰⁷.

Je však třeba poukázat na to, že Ústavní soud nebyl vždy při rozhodování o náhradě nákladů státu zastoupeného advokátem jednotný. Například v usnesení ze dne 7. 7. 2009, sp. zn. II. ÚS 2257/08, Ústavní soud konstatuje, že každému subjektu, tedy i státu, je přiznáno právo na to, aby si dle své vůle zvolil právní zastoupení advokátem a aby mu v případě úspěchu ve věci následně byly tyto náklady v souladu s ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu nahrazeny. Nicméně tento názor byl následně judikaturou Ústavního soudu překonán.

Obdobně jako v případě zastoupení státu advokátem Ústavní soud judikoval i v případech, kdy zastoupeným byl územní samosprávný celek³⁰⁸ či městská část³⁰⁹.

Na uvedený názor Ústavní soud navázal v nálezu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 195/11, kdy posuzoval účelnost zastoupení Fakultní nemocnice Olomouc advokátem v řízení, ve kterém tento subjekt vymáhal částku 1 020,- Kč s příslušenstvím na základě nezaplaceného regulačního poplatku. V tomto případě vztáhl výše uvedené závěry i na nemocnici, která je rovněž subjektem hospodařícím s majetkem státu a také disponuje vlastním právním oddělením. Ústavní soud pak zdůraznil, že nebude tolerovat postup obecných soudů, které jako účelně vynaložené uznávají náklady na zastoupení advokátem těch subjektů, které hospodaří s majetkem státu, přičemž argumentoval nikoli nepodobě své následné judikatuře týkající se nákladů řízení v případech hromadného vymáhání bagatelních pohledávek³¹⁰.

³⁰⁶ Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 2929/07 nebo náleží Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1087/09.

³⁰⁷ Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 1011/12.

³⁰⁸ Náleží Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. I. ÚS 4229/12.

³⁰⁹ Náleží Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 2310/13.

³¹⁰ Hodna zdůraznění je zejména tato část argumentace Ústavního soudu v předmětném nálezu: „*Pokud takto soudy postupují, na jedné straně tak umožňují plýtvání veřejnými prostředky, které se prostřednictvím placených právních (či různých tzv. "poradenských") služeb přesouvají do rukou*

Ještě dále pak Ústavní soud zašel, když posuzoval účelnost zastoupení České televize advokátem v řízeních, ve kterých Česká televize vymáhala televizní poplatky dle zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích (čili ve své podstatě jde o hromadné vymáhání bagatelních pohledávek, byť původním věřitelem a nikoli třetím subjektem na základě smlouvy o postoupení pohledávek). V nález ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12 se Ústavní soud nechal slyšet, že televizní poplatky Česká televize nezískává vlastní aktivitou, ale jde o majetkový transfer plynoucí od poplatníků, přičemž Česká televize je financována z převážné většiny právě z fondu televizních poplatků. Z tohoto důvodu není přiléhavé akcentovat nezávislost České televize na státním rozpočtu; navíc Česká televize (byť není nositelem veřejné moci) se na poli svého působení těší výsadnímu postavení a lze tak na ni v určitých ohledech klást srovnatelné nároky jako na orgány státní moci³¹¹. Pokud pak televizní poplatek tvoří tak významnou složku financování České televize, je dle názoru Ústavního soudu žádoucí a správné, aby si Česká televize činnosti spojené se správou a výběrem televizních poplatků zabezpečovala sama³¹². Tento názor Ústavní soud potvrdil i nálezem ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. II. ÚS 405/14; kde však zrušil rozsudek Okresního soudu v Kolíně z důvodu, že tento dostatečně neodůvodnil, proč nepřiznal České televizi na náhradě nákladů řízení ani zaplacený soudní poplatek (resp. co jej vedlo k závěru, že zaplacený soudní poplatek nebyl nákladem účelně vynaloženým ve smyslu ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu).

Rekapitulujme, že argument neúčelnosti zastoupení advokátem v případě hromadného vymáhání bagatelních pohledávek hlasitěji zazněl v případech posuzovaných Ústavním soudem v usnesení ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11. Zde Ústavní soud výslovně otázku účelnosti nebo neúčelnosti zastoupení advokátem neřešil, pouze potvrdil, že obecné soudy mohou v těchto případech hodnotit,

soukromých subjektů, a na straně druhé tak umožňují vyloženě parazitovat (neúměrným navyšováním o náklady řízení) na drobných pohledávkách vůči občanům. Tento postup už nemá s principy spravedlnosti nic společného.“

³¹¹ Ústavní soud hovoří o orgánech státní moci, avšak – jak je z jeho předcházející judikatury (zejména týkající se účelnosti zastoupení územních samosprávných celků) zřejmé – přiléhavější by bylo hovořit o orgánech moci veřejné.

³¹² Je nutno podotknout, že ani v otázce účelnosti zastoupení České televize advokátem nebyl Ústavní soud zcela jednotný. Srov. zejména názory II. senátu Ústavního soudu reprezentované v usnesení ze dne 24. 7. 2012, sp. zn. II. ÚS 1588/12 a v usnesení ze dne 9. 10. 2012, sp. zn. II. ÚS 2104/12, kde Ústavní soud zastoupení České televize advokátem účelným shledal.

zda je zastoupení advokátem účelné či nikoli³¹³.

Další případ, kdy obecný soud zhodnotil zastoupení advokátem v bagatelním sporu neúčelným, pak Ústavní soud posuzoval v nálezu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12, kde se již sám explicitně vyslovil v tom smyslu, že zastoupení advokátem je v těchto případech nejen neúčelné, ale vůči druhému účastníku řízení dokonce šikanózní³¹⁴.

Shrme-li důvody, proč v bagatelních sporech není často zastoupení advokátem shledáváno jako účelné, pak mezi hlavní argumenty patří skutečnost, že se jedná o věci po skutkové i právní stránce typově velmi jednoduché, jde o rutinní činnost, nevyžadující žádné odborné znalosti a subjekty hromadně vymáhající bagatelní pohledávky si tuto činnost samy zvolily jako svůj předmět podnikání, proto by měly samy disponovat personálními, technickými i jinými zdroji potřebnými pro výkon tohoto podnikání. Setkáme se i s argumentací toho typu, že zastoupení advokátem není účelné, pokud statutárním orgánem (nebo jeho členem) žalujícího subjektu je rovněž advokát³¹⁵.

Patrně nelze polemizovat s faktem, že vyplňování tzv. formulářových žalob skutečně je činností v zásadě rutinní, pro kterou není zastoupení advokátem třeba. Z vlastní zkušenosti je mi známo, že byť pro vytvoření prvotního „vzoru“ formulářové žaloby může být právní pomoc účelná, následné vytváření dalších návrhů na zahájení řízení již není ničím jiným než měněním konkrétních údajů bez podstatnější změny textu samotného, které většinou ani není vykonáváno právním odborníkem. Podle některých názorů v tomto případě z materiálního hlediska ani nejde o výkon práva na právní pomoc, byť formálně vzato je žalobce zastoupen advokátem³¹⁶. V tomto smyslu může být tedy právní zastoupení účelné jen v případě vytvoření první ze série jinak obsahově prakticky stejných žalob.

Pochopitelně ale povětšinou není v silách soudu zjišťovat, zda právě ta konkrétní žaloba je první žalobou, na které se podílel právní odborník, čili v tomto smyslu po soudu nelze spravedlivě požadovat, aby tuto žalobu našel a v řízení na základě této žaloby zahájeném přiznal žalobci (pokud je úspěšný) odměnu advokáta. Nicméně

³¹³ V podrobnostech srov. kapitolu 3.2. této práce.

³¹⁴ V podrobnostech srov. kapitolu 3.4. této práce.

³¹⁵ Případ posuzovaný Ústavním soudem v usnesení ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11.

³¹⁶ Srov. odůvodnění rozsudku, napadeného ústavní stížností, na základě které bylo vydáno usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11.

o podobné zkoumání založené na tomto principu se pokusila samosoudkyně Mgr. Viera Krajňáková v případech posuzovaných usnesením Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11, kdy přiznala náhradu nákladů řízení v plné výši v jednom řízení, avšak v dalších jí posuzovaných případech uvedla, že žalobci již účelné náklady na zastoupení, spočívající v sepisu „vzorové“ žaloby advokátem, již v jednom řízení přiznala, přičemž v následujících řízeních již nebylo právní pomoci advokáta třeba.

Tento postup je v rámci řízení posuzovaných jedním soudcem všeobecně aplikovatelný (v době elektronizace justice to nepředstavuje ani výraznější administrativní zátěž) a je teoreticky představitelný i na úrovni soudu jako celku, nebylo by zřejmě ale dost dobře možné jej důsledně uplatňovat v rámci celé soudní soustavy.

Svým rozhodováním tak soudy žalobce v těchto případech spíše „tlačí“ k tomu, aby od zastoupení advokátem upustili a pohledávky vymáhali sami, pomocí svých zaměstnanců. V tomto směru se uplatní právě argument stojící na názoru, že subjekty hromadně vymáhající bagatelní pohledávky by si měly být schopny zajistit zdroje nezbytné pro vymáhání těchto pohledávek. Má však takový subjekt povinnost počítat se všemi možnými variantami toho, jak se bagatelní spor může vyvinout, a spoléhat na své zaměstnance ve všech jeho variantách?

Mám totiž za to, že mohou nastat situace, kdy i v řízení zahájeném formulářovou žalobou může být právní pomoc advokáta účelná. Nezřídka se totiž žalovaní aktivně brání, a to různou mírou intenzity a kvality, někdy pouze např. námitkou promlčení, či samotnou neexistencí dluhu. V těchto (také bychom mohli říci typových) variantách obrany by zřejmě žalobce sám měl být schopen adekvátně reagovat na vývoj řízení. Samozřejmě ale mohou nastat – a nastávají – případy, že i žalovaný v bagatelním sporu využije právní pomoci advokáta, který mu je schopen poskytnout kvalifikovanou právní pomoc a spor tak může nabýt vyšší míry složitosti. Je i v takových případech ospravedlnitelné hodnotit zastoupení žalobce advokátem jako neúčelné? Dle mého názoru nikoli a v takových variantách řízení je namístě (samozřejmě s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu) kvalifikovat právní zastoupení žalobce jako účelné. Rovněž mohou nastat situace, kdy dlužník zemře a pohledávku je pak nutno uplatnit v někdy ne zcela jednoduchém dědickém řízení, případně je vůči dlužníkovi zahájeno insolvenční řízení. I zde by bylo možné za určitých okolností spatřovat prostor pro účelnou právní pomoc advokáta. Ostatně je nutno podotknout, že dle výše uvedené

judikatury Ústavního soudu týkající se zastoupení státu či územních samosprávných celků advokátem i takové zastoupení může být účelné, pokud je třeba v dané věci řešit složité právní otázky³¹⁷. Pokud tedy judikatura Ústavního soudu týkající se náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech zčásti odkazuje právě na judikaturu týkající se právního zastoupení státu či územních samosprávných celků, měla by být brána v potaz i tato její argumentační část.

Žalobce nicméně na začátku sporu nemůže vědět, jak se bude řízení vyvíjet, zda pouhé podání žaloby bude postačovat k získání pravomocného exekučního titulu, nebo zda bude muset být nařizováno jednání, prováděno dokazování a řešení skutkové a právní otázky. Pro zachování požadavku účelnosti právního zastoupení by se pak musel žalobce nechat dát zastoupit advokátem až dodatečně podle toho, zda v řízení nastanou „komplikace“, což by při často enormním počtu vymáhaných pohledávek nebylo příliš praktické.

Pokud by však obecné soudy právní zastoupení subjektů hromadně vymáhajících bagatelní pohledávky hodnotily apriori jako neúčelné, mohly by se také dostat do kolize s jiným názorem Ústavního soudu, vysloveným v usnesení ze dne 7. 7. 2009, sp. zn. II. ÚS 2257/08, dle kterého není možné s ohledem na ústavně zaručené právo na právní pomoc prostřednictvím pojmu „účelně vynaložené náklady“ vymezovat kategorii subjektů, která by tak z hlediska právního zastoupení měla odlišné postavení, čímž by tak byla vůči ostatním subjektům diskriminována. Navzdory skutečnosti, že závěry v tomto usnesení uvedené byly z celkového pohledu následnou judikaturou Ústavního soudu překonány (jak je uvedeno výše), dle mého názoru tato myšlenka není hodna zatracení a obecné soudy by na ni měly pamatovat i tehdy, pokud by měly tendenci i v právně složitějších případech hodnotit zastoupení žalobců advokátem jako neúčelné.

V uvedené souvislosti je také namístě uvést argument stěžovatelky v řízení o ústavní stížnosti sp. zn. I. ÚS 988/12, týkající se přirovnání k situaci v případě tzv. palmárních žalob, s nímž se Ústavní soud bohužel prakticky (a je nutno říci že neodůvodněně) nijak nevypořádal³¹⁸. Tento argument se dovolává srovnání s relativně běžnou situací, kdy advokát, vymáhaje na svém klientovi odměnu za právní

³¹⁷ Viz náleze Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 1011/12.

³¹⁸ „Poukazuje-li stěžovatelka na tzv. palmární žaloby, dovolává se tím zcela jiné procesní situace, než jaká nastala v projednávané věci. Vzhledem k tomu, že v řízení o stěžovatelčině ústavní stížnosti nemá tato námítka význam, Ústavní soud se jí věcně nezabýval.“

zastupování, se sám nechá zastoupit jiným advokátem, což mu v případě úspěchu ve věci přinese na náhradě nákladů řízení i odměnu advokáta, který jej zastupoval. Přitom advokát jako věřitel svého klienta by měl být sám nejlépe personálně a technicky vybaven k tomu, aby své palmáre soudně vymáhal sám; přesto je mi známo, že v praxi – alespoň v době rozhodování o předmětné ústavní stížnosti - bývala v těchto případech úspěšným žalobcům často odměna advokáta přiznávána. Argument s dostatečnou personální a technickou vybaveností by v tomto případě doznal značné trhliny.

Je však třeba poukázat na to, že dle některých názorů zastoupení advokáta jiným advokátem účelné není právě proto, že advokát sám by měl být dostatečně kvalifikován k tomu, aby dokázal svá práva hájit sám. S odkazem na tuto skutečnost pak nemusí být advokátovi přiznána odměna za zastupování v rámci náhrady nákladů řízení³¹⁹.

Pokud však už soud při rozhodování ve věci posuzuje účelnost zastoupení jednoho advokáta advokátem jiným, měl by k tomu přistupovat velmi citlivě. V nemalém množství případů má totiž advokát, který je stranou sporu, k dané věci velmi subjektivní vztah, pro který by třeba sám advokát nebyl schopen racionálně vést spor. Sám Ústavní soud v nálezu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13 konstatoval, že tuto skutečnost je vždy třeba pečlivě posoudit³²⁰.

Kromě toho není od věci připomenout, že v řízení před Ústavním soudem musí být stěžovatel zastoupen advokátem povinně³²¹, přičemž z judikatury Ústavního soudu plyne, že uvedené pravidlo se uplatní i v případě, že účastníkem tohoto řízení je advokát³²², čímž má být zajištěno kvalifikované uplatňování práv před Ústavním soudem a vyšší stupeň objektivity účastníků řízení při posuzování vlastního postavení. Je pochopitelné, že řízení před Ústavním soudem v obecné rovině klade na jeho účastníky vyšší nároky než „běžné“ civilní sporné řízení, avšak i toto řízení by měl advokát se zaměřením na generální právní praxi ovládat. Jeví se tedy poněkud protichůdným, že obecné soudy někdy v civilních sporných řízeních hodnotí zastoupení

³¹⁹ Srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. II. ÚS 1857/14.

³²⁰ „Nelze než souhlasit s argumentací stěžovatele v ústavní stížnosti, že i právně vzdělaná osoba, v daném případě advokát, má v jistých případech k věci zřetelně subjektivní vztah, což by mu samotnému mohlo být v hájení jeho subjektivních práv (v dané věci vymožení odměny za právní zastoupení od svého klienta) spíše na překážku. Je třeba důsledně rozlišovat, zda je právní zastoupení advokátem v obdobných případech, jako je nyní projednáváný, využitím ústavně zaručeného práva na právní pomoc, či se již jedná spíše o jeho zneužití na úkor protistrany ...“

³²¹ Ust. § 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

³²² Srov. stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96.

advokáta advokátem jako neúčelné s poukazem na dostatečnou odbornou kvalifikaci zastoupeného účastníka, když na druhou stranu sám Ústavní soud dovozuje, že v řízení před Ústavním soudem by jeho účastník – advokát nebyl dostatečně kvalifikovaný a objektivní.

Osobně se domnívám, že právní zastoupení nejen účastníka, který je advokátem, ale vůbec účastníka s právnickým vzděláním (ať je jím například notář, soudce, či jen osoba v tomto směru vysokoškolsky vzdělaná) by mělo být obecně hodnoceno jako účelné, pokud nebude v řízení prokázáno, že tento účastník svého právního zastoupení zneužil.

Mám-li shrnout výše uvedené, pak je nabitelní, že v typických situacích hromadného vymáhání bagatelních pohledávek je zřejmě skutečně možné, že zastoupení advokátem může být shledáno objektivně neúčelným. Pokud má žalobce k dispozici ustálený vzor žaloby, který uplatňuje, protistrana se žalobě v řízení aktivně nebrání a k vydání pravomocného rozhodnutí ve věci tak podání tohoto vzoru postačí, pak v takovém případě právní pomoc advokáta nepřinese žalobci (kromě potenciálně vyšší náhrady nákladů řízení) žádnou přidanou hodnotu.

Na druhou stranu kritérium účelnosti nelze interpretovat absolutně; dovedeno ad absurdum bychom pak mohli dospět do situace, kdy jako účelné by bylo možné hodnotit právní zastoupení advokátem pouze tehdy, pokud by bylo zřejmé, že účastník by si pro úspěch ve věci nevystačil s vlastními silami a vědomostmi. Pokud by i poté právní zastoupení účastníka bylo shledáno účelným, pak by soud mohl hodnotit jako neúčelné například i zastoupení advokátem z jiného města a tedy s tím související cestovné na případné ústní jednání³²³.

Proto – jak jsem již uvedl – zastávám názor, že pokud se jinak zdánlivě jednoduchý bagatelní spor vyvine ve spor složitější, je namístě zhodnotit zastoupení advokátem jako účelné.

³²³ Pro ilustraci srov. náleží Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II. ÚS 736/12, ve kterém Ústavní soud shledal neúčelným zastoupení advokátem, který měl sídlo v Chomutově, když oba účastníci měli bydliště v Ostravě a spor se týkal rekonstrukce bytu nacházejícího se v Ostravě.

5.2. Výše náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech

Cílem této subkapitoly je provést úvahu nad možnostmi stanovení výše náhrady nákladů řízení úspěšného žalobce v bagatelním sporu, samozřejmě s orientací na náklady za zastoupení advokátem.

Tyto úvahy jsou však samozřejmě možné pouze za předpokladu, že zastoupení advokátem je shledáno jako účelné. Splnění kritéria účelnosti zastoupení advokátem ve smyslu ust. § 142 odst. 1 občanského soudního řádu je totiž obligatorním předpokladem pro určování výše náhrady nákladů na toto zastoupení. Pokud bylo zastoupení advokátem shledáno samo o sobě jako neúčelné, nemá dále smysl uvažovat o výši náhrady nákladů na toto zastoupení. Až pokud však účelným shledáno bylo, lze jako další krok uvažovat o náhradě nákladů dle advokátního tarifu, případně korekce její výše cestou aplikace ust. § 150 občanského soudního řádu³²⁴. V době účinnosti vyhlášky č. 484/2000 Sb. představovalo jistý korektiv i ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu, umožňující přiznat náhradu nákladů řízení dle advokátního tarifu mj. pokud to odůvodňují okolnosti případu; za současného právního stavu je však již tato možnost zjevně obsolentní³²⁵.

Tento případ posuzoval i Ústavní soud v již v této práci mnohokrát zmiňovaném nálezu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11. Svůj názor o ekvivalentu jednonásobku vymáhané jistiny jako spravedlivé výši odměny advokáta v bagatelních sporech však nezaložil ani na aplikaci ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu, ani ust. § 150 občanského soudního řádu, ale na prostém faktu, že obecné soudy jsou při rozhodování vázány jen zákonem³²⁶ a výše odměny za zastupování advokátem je určena vyhláškou Ministerstva spravedlnosti, čili podzákonným právním předpisem, kterým soudy nejsou při rozhodování vázány.

Dovedeno do důsledků by bylo možno tuto úvahu vykládat i tak, že soudy mohly a mohou o náhradě nákladů řízení rozhodovat prakticky libovolně bez ohledu na to, co stanovila vyhláška č. 484/2000 Sb., resp. co stanoví za platné právní úpravy

³²⁴ Srov. též LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastoupením advokátem. *Právní fórum*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, roč. 9, č. 5, s. 191. ISSN 1214-796.

³²⁵ K některým problémům interpretace ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu v souvislosti s derogací vyhlášky č. 484/2000 Sb. srov. kapitolu 3.5.4. této práce.

³²⁶ Viz čl. 95 odst. 1 Ústavy.

advokátní tarif. Na druhou stranu však není možné opomíjet, že ačkoli je advokátní tarif předpisem podzákonné právní síly, z platné právní úpravy lze dovodit, že pokyn k jeho aplikaci je dán zákonem, resp. ustanovením § 151 odst. 2 občanského soudního řádu³²⁷.

Co se týče samotného závěru Ústavního soudu ve shora uvedeném nálezu, za značně problematický považuji i jeho názor, že obecné soudy by měly zvážit, že úspěšnému žalobci vznikají náklady vždy, i přesto, že podané návrhy bylo lze kvalifikovat jen jako administrativní úkony a nikoli jako úkony právní služby, a právě z tohoto důvodu by měly přiznávat úspěšným žalobcům odměnu advokáta ve výši ekvivalentu jednonásobku vymáhané jistiny. Z dikce formulace této myšlenky plyne, že obecné soudy by měly přiznávat žalobcům určitou výši odměny advokáta právě v zájmu kompenzace určitých fakticky vynaložených nákladů.

Tato konstrukce je však pohříchu založena na mylné interpretaci účelu tohoto institutu. Účelem odměny za zastupování advokátem totiž není nahradit administrativní náklady vzniklé žalobci v souvislosti s uplatněním své pohledávky u soudu; tento účel sleduje institut náhrady hotových výdajů, upravený advokátním tarifem³²⁸. Odporuje tedy logice věci, když Ústavní soud argumentuje tím, že úspěšnému žalobci vždy vzniknou určité náklady, a posléze určí, že spravedlivou „odměnou advokáta“ je odměna ve výši jednonásobku vymáhané jistiny (která by – v kontextu dříve uvedeného – měla kompenzovat právě administrativní náklady).

Pokud už tedy Ústavní soud měl v úmyslu touto „odměnou advokáta“ nahradit žalobcům administrativní náklady, bylo by daleko smysluplnější například stanovit, že vzhledem k administrativní povaze úkonů prováděných v řízení náleží žalobcům pouze náhrada hotových výdajů ve smyslu ust. § 13 advokátního tarifu³²⁹ za každý jednotlivý úkon právní služby. V praxi pak totiž zcela běžné nastávaly situace, kdy soudy přiznávaly v rámci náhrady nákladů řízení jako odměnu advokáta ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny a k tomu navíc náhradu hotových výdajů za každý úkon právní služby; původní záměr Ústavního soudu kompenzovat žalobcům administrativní

³²⁷ Zde je namístě odkázat na kapitolu 3.5.4. této práce, ve které se mj. podrobně zabývám důsledky zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb. na interpretaci ust. § 151 odst. 2 občanského soudního řádu.

³²⁸ Konkrétně ust. § 13 a ust. § 14b odst. 5 advokátního tarifu. Účel institutu náhrady hotových výdajů je patrný z ust. § 13 odst. 1 advokátního tarifu: „*Advokátu náleží náhrada hotových výdajů účelně vynaložených v souvislosti s poskytnutím právní služby, zejména na soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy a fotokopie.*“

³²⁹ Potažmo ve výši dle ust. § 14b odst. 5 advokátního tarifu.

náklady se tak minul účinkem, neboť administrativní náklady byly již kryty náhradou hotových výdajů.

Jak jsem již uvedl výše³³⁰, kodifikaci názoru Ústavního soudu o ekvivalentu jednonásobku vymáhané jistiny jako spravedlivé výši odměny advokáta v bagatelních sporech přinesla novela advokátního tarifu, provedená vyhláškou č. 120/2014 Sb., ustanovením § 14b odst. 4, dle kterého celková výše odměny pro účely stanovení náhrady nákladů v řízení podle ust. § 14b odst. 1 advokátního tarifu je omezena výší tarifní hodnoty³³¹.

Velmi zajímavý je i závěr Ústavního soudu v uvedeném nálezu, že původní věřitel, který pohledávky na žalobce postoupil, by mohl uplatňovat náhradu účelně vynaložených nákladů, která by mohla být stanovena paušálně např. ve výši 10 % z vymáhané jistiny³³². Je pravdou, že současná právní úprava náhrady nákladů řízení zvýhodňuje účastníka zastoupeného advokátem oproti účastníku zastoupeného obecným zmocněncem či nezastoupenému vůbec³³³. V tomto směru se jeví snaha Ústavního soudu chvályhodně, otázkou však je, nakolik má v platné právní úpravě oporu. Náklady řízení jsou dle ust. § 137 občanského soudního řádu sice i hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, jejich výši je však účastník v případě, že není zastoupen advokátem, v zásadě povinen soudu prokázat³³⁴ (zatímco účastníku zastoupenému advokátem je automaticky přiznávána náhrada hotových výdajů paušálně podle počtu úkonů právní služby).

Jak jsem již zmínil výše³³⁵, další iniciativu v tomto směru vyvinul Ústavní soud v nálezu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 39/13, když stanovil, že v zájmu ústavně konformní interpretace ust. § 137 odst. 1 občanského soudního řádu je třeba procesně

³³⁰ Srov. kapitolu 3.6.2. této práce.

³³¹ Tarifní hodnotou je dle ust. § 8 odst. 1 advokátního tarifu výše peněžitého plnění nezahrnující příslušenství.

³³² „Nad rámec nosných důvodů je nutné dodat, že se původní věřitel nachází v obdobně situaci jako stěžovatelka (žalobce). Spory tohoto druhu tvoří (tvořily, mohou tvořit) jeho běžnou agendu, k jejímuž obstarávání a vyřizování se může dostatečně materiálně a personálně vybavit. I původní věřitel by proto mohl uplatňovat náhradu účelně vynaložených nákladů „za zastoupení“ (byť by nebyl zastoupen právě advokátem), která by mohla být z obdobných důvodů stanovena paušálně, kupř. ve výši 10 % z vymáhané jistiny.“

³³³ Srov. BAŇOUCH, Hynek. Dlužníci ať platí III. Článek 95 odst. 1 Ústavy a tak dál. *Jiné právo* [online]. 2012-01-18 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z WWW:

<<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/01/hynek-banouch-dluznici-at-plati-iii.html>>.

³³⁴ Jak plyne ze znění ust. § 151 odst. 2 věty poslední: „Jinak soud vychází z nákladů, které účastníku prokazatelně vznikly.“

³³⁵ Srov. kapitolu 2.1.1. této práce.

úspěšnému právně nezastoupenému účastníku řízení přiznat paušálně stanovenou náhradu hotových výdajů dle ust. § 13 odst. 3 advokátního tarifu proti procesně neúspěšnému účastníku, který právně zastoupený je. Rovněž tento názor dle mého názoru nemá oporu v platné právní úpravě a jeho výsledkem je potlačení reparační funkce náhrady hotových výdajů. Úspěšnému právně nezastoupenému účastníkovi totiž vzniknou určité hotové výdaje v souvislosti s řízením vždy, a to zjevně ve stejné výši bez ohledu na to zda je protistrana zastoupena advokátem či nikoli. V tomto případě tedy onen úspěšný nezastoupený účastník nemá ani možnost ovlivnit to, zda bude muset své hotové výdaje pro účely rozhodnutí o náhradě nákladů řízení prokazovat či nikoli. Nadto je třeba se pozastavit nad tím, že pokud v bagatelním sporu bude proti sobě stát právně zastoupený žalobce a právně nezastoupený žalovaný a procesně úspěšným bude žalobce, soud v souladu s již dříve vyřčeným názorem Ústavního soudu³³⁶ může uložit žalovanému povinnost k náhradě nákladů řízení spočívající pouze v zaplaceném soudním poplatku, zatímco v případě procesního úspěchu žalovaného pak bude moci přiznat žalovanému na náhradě nákladů řízení rovněž paušální částku hotových výdajů dle ust. § 13 odst. 3 advokátního tarifu. Tato hypotetická situace tedy zcela nepochybně obrací misku vah zcela opačným směrem a zakládá nerovnost opačnou, tj. zvýhodňuje právně nezastoupeného účastníka řízení vůči účastníku právně zastoupenému.

Oba výše zmíněné nálezy jsou dle mého názoru projevem snahy Ústavního soudu vytvářet určitá pravidla a vstupovat tak do role pozitivního zákonodárce, což však bez vazby na konkrétní zákonná ustanovení³³⁷ rozhodně nepřispívá právní jistotě účastníků.

Na druhou stranu mám za to, že současná právní úprava by měla výše uvedené tendence zohlednit a výslovně zakotvit právo nezastoupeného účastníka řízení na určitou paušálně určenou výši náhrady hotových výdajů vynaložených v souvislosti se soudním řízením. Ostatně návrh zákona v příslušném smyslu již je v legislativním procesu jako sněmovní tisk 107/0³³⁸, otázkou však zůstává, zda skutečně bude přijat.

Ve vazbě na problematiku hromadného vymáhání bagatelních pohledávek by tato úprava mohla přispět k větší motivaci věřitelů, aby své pohledávky vymáhali sami

³³⁶ Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.

³³⁷ Dokonce by se dalo hovořit o rozporu se zákonem – srov. ust. § 151 odst. 2 in fine občanského soudního řádu.

³³⁸ Podrobněji srov. kapitolu 3.6.1. této práce.

a nikoli prostřednictvím advokáta. Za současné úpravy se totiž věřitelům samotným nevyplatí bagatelní pohledávky vymáhat, jelikož jejich výtěžek by jen stěží pokryl administrativní náklady s tímto vymáháním související. Pokud by však věřitel sám měl jistotu, že i pokud nebude v řízení zastoupen, přizná mu soud v případě úspěchu ve věci určitou paušální částku jako náhradu hotových výdajů, pak by se mu alespoň částečně mohly vynaložené náklady vrátit. A právě to, aby bagatelní pohledávky byly vymáhány původními věřiteli samotnými (či jinými subjekty, na které byly tyto pohledávky postoupeny) aniž by byli zastoupeni advokátem, je nepochybně cílem recentních jak judikatorních, tak legislativních snah.

6. Závěr

Mám-li velmi stručně shrnout výše napsané, dovolím si říci, že každá strana – žalobci i žalovaní – je svým způsobem v právu. Vžijeme-li se do kůže žalovaného, není zřejmě opravdu spravedlivé, aby například za jednu jízdu „na černo“ zaplatil ve výsledku mnohatisícovou částku. Na druhou stranu pokud černý pasažér nezaplatí za svou jízdu dobrovolně ani během několika let, je i ve veřejném zájmu, aby jeho dluh byl vymoženo i nedobrovolně, což pochopitelně něco stojí. Jak jsem již naznačil v úvodu této práce, hodnocení, zda je taková situace správná či nikoli, primárně závisí na úhlu pohledu subjektu, který ji hodnotí.

Pokud však nevznikne jiný, systémově zcela odlišný způsob vymáhání drobných pohledávek, je nutno s náhradou nákladů řízení v bagatelních sporech zacházet velmi opatrně. Snadno by se totiž mohlo stát, že vymáhání těchto pohledávek by se žádnému subjektu ekonomicky nevyplatilo, což by mohlo vést až k situaci, kdy by neplacení drobných dluhů bylo fakticky tolerováno.

Nic tedy není černobílé. Každá tzv. „vymahačská společnost“, či „inkasní agentura“ postupuje různě; některé se ani neobtěžují se zasláním upomínky dlužníku či oznámení o postoupení pohledávky. Stejně tak dlužníci jsou různí – někteří by v případě upomenutí svůj dluh okamžitě zaplatili, jiní se zaplacení vyhýbají, seč to jde. V případě mnoha „černých pasažérů“ se jedná o bezdomovce, na kterých by šla horko těžko vymoci byť jen samotná jistina, natož ještě náhrada nákladů řízení. Proto nelze házet do jednoho pytle ani žalující společnosti, ani žalované dlužníky.

Jak bylo řečeno v úvodu této práce, jejím cílem nebylo dopodrobna analyzovat probírané téma ze všech úhlů pohledu. Naopak jsem si vědom toho, že mimo přednesené argumenty existuje mnoho dalších, které by si samy zasluhovaly podrobnějšího rozpracování, a to jak z oblasti práva samotného, tak z oblasti jiných vědních oborů. Nejen s ohledem na jiné, zde nevyložené, aspekty, ale i s ohledem na to, že ani v této práci uvedené závěry nepřiklánějí pomyslnou miskou vah ani na jednu, ani na druhou stranu, nelze se stoprocentní jistotou říci, která ze stran je v právu více. Je možné, že v některých případech by sankční dopady náhrady nákladů řízení skutečně měly svůj smysl, na druhou stranu v mnoha případech jiných jde o leckdy nešťastné lidské osudy a příběhy, pramenící z jednoho opomenutého nezaplaceného dluhu. Je tedy

vždy třeba brát v úvahu jednotlivé okolnosti každého konkrétního případu.

Do budoucna se však dle mého názoru nelze vyhnout dalším legislativním změnám a úpravám, ostatně některé z nich jsou již v legislativním procesu. Otázkou také zůstává, jakým způsobem hromadné vymáhání bagatelních pohledávek právně regulovat – zda pouze prostřednictvím regulace náhrady nákladů řízení, či systémovou změnou tohoto troufám si říci dnes již svébytného podnikatelského odvětví. Odpověď na tuto otázku však již přesahuje téma této práce a její formulace pouze prostřednictvím právního pohledu by byla značně zjednodušující.

Obecně řečeno se vždy jednalo, jedná a bude jednat o souboj zájmů, o věčný boj „chamtivých věřitelů“ proti „neplaticím dlužníkům“, mezi nimiž musí být nastolena určitá rovnováha, která se bude – chtě nechtě – posouvat tu na jednu, tu na druhou stranu. A právo bude vždy jen nástrojem, prostřednictvím něhož se budou tyto zájmy realizovat.

7. Seznam zkratek

advokátní tarif – vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

Listina – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

občanský soudní řád – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

NOZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Úmluva - Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ústava – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

8. Seznam použitých zdrojů

8.1. Monografie

BOBEK, Michal; KÜHN, Zdeněk et al. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha : Auditorium, 2013. 496 s. ISBN 978-80-87284-35-3.

BOGUSZAK, Jiří; ČAPEK, Jiří; GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2., přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004. 347 s. ISBN 80-7357-030-0.

BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 7. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. 2120 s. ISBN 80-7179-378-7.

ČAPEK, Jan. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, II. část - Protokoly*. 1. vyd. Praha : Linde, 2012. 187 s. ISBN 978-80-7201-804-8.

DAVID, Ludvík et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. 2056 s. ISBN 978-80-7357-460-4.

DOLEŽALOVÁ, Martina; HÁJKOVÁ, Šárka; POTOČKOVÁ, Dana, et al. *Zákon o mediaci: komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2013. 368 s. ISBN 978-80-7400-458-2.

DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. 3344 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

HENDRYCH, Dušan et al. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

HENDRYCH, Dušan. *Správní právo : obecná část*. 8. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. 832 s. ISBN 978-80-7179-254-3.

HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva*. 2. rozš. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 421 s. ISBN 978-80-7380-366-7.

KASÍKOVÁ, Martina et al. *Exekuční řád: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013.

960 s. ISBN 978-80-7400-476-6.

KMEC, Jiří et al. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 1660 s. ISBN 978-80-7400-365-3.

MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012. 573 s. ISBN 978-80-7357-748-3.

ONDŘEJEK, Pavel. *Princip proporcionality a jeho role při interpretaci základních práv a svobod*. Praha : Leges, 2012. 224 s. ISBN 978-808-7576-311.

PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky : komentář. Díl 2. Práva a svobody*. 2. dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha : Linde, 2002. 1164 s. ISBN 80-7201-391-2.

SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013. 3344 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

WAGNEROVÁ, Eliška et al. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012. 906 s. ISBN 978-807-3577-506.

WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : Linde, 2014. 624 s. ISBN 978-80-7201-940-3.

8.2. Články

BALÍK, Stanislav. Lze společnost spasit novelou advokátního tarifu? *Epravo.cz* [online]. [2014] [cit. 2014-08-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/efocus/lze-spolecnost-spasit-novelou-advokatniho-tarifu-95011.html>>.

BAŇOUC, Hynek. Dlužníci at' platí III. Článek 95 odst. 1 Ústavy a tak dál. *Jiné právo* [online]. 2012-01-18 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z WWW: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/01/hynek-banouch-dluznici-at-plati-iii.html>>.

Česká advokátní komora. Stanovisko ČAK k novele advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2014, č. 7-8/2014, s. 5. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_7-8_web.pdf>.

DERKA, Ladislav. Přípustnost odvolání proti výroku o nákladech řízení v tzv. bagatelních věcech [online]. 2002-12-02 [cit. 2014-08-06]. Dostupný z WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/civilni-proces/ap_3/pd_9/art_3688/detail.aspx>.

GRYGAROVÁ, Danuška. Snížení výše náhrady nákladů řízení soudem v bagatelních věcech. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 7-8/2012, s. 42. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/ba_7_8_2012_web.pdf>.

HRABÁK, Jan. Legitimní očekávání a zákaz překvapivých rozhodnutí. *Právní rádce*. Praha : Economia a.s., 2009, roč. 17, č. 4, s. 49. ISSN 1210-4817.

CHALUPA, Luboš. Právní povaha nároku na náhradu nákladů řízení [online]. [20--?] [cit. 2014-10-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.akchalupa.cz/http://www.akchalupa.cz/pravni-povaha-naroku-na-nahradu-nakladu-rizeni>>.

KOSAŘ, David. Kolize dvou základních práv v judikatuře Ústavního soudu ČR. *Jurisprudence*. Brno : ASPI, č. 1/2008, s. 8. ISSN 1212-9909.

LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastoupením advokátem. *Právní fórum*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, roč. 9, č.5, s. 191. ISSN 1214-796.

MAJCHRÁK, Michal. Hromadné vymáhání pohledávek – na pomezí práva, spravedlnosti a businessu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 3/2012, s. 65. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/ba_03_2012_web.pdf>.

MUZIKÁŘ, Vladimír. Jak přiznávat náhradu nákladů v exekučním řízení po zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb.? *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2013, č. 11/2013, s. 42. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW:

<http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_11_2013.pdf>.

PETROV, Jan. Novela advokátního tarifu: o kolik, proč ano a ne, jak obejít. *Jiné právo* [online]. 2014-07-03 [cit. 2014-08-28]. Dostupné z WWW:

<<http://jinepravo.blogspot.cz/2014/07/novela-advokatniho-tarifu.html>>.

SOKOL, Tomáš. Rána pod pás. *Epravo.cz magazine*. 2012, roč. 2012, č. 2, s. 5. ISSN 1802-1492. Dostupné z WWW:

<http://www.epravo.cz/_dataPublic/data/E-pravo_mag/2012_E2_web.pdf>.

SVOBODA, Karel. Proč a jak české civilní soudy ignorují zákon. *Jurisprudence*. 2012, roč. 21, č. 6, s. 10. ISSN 1802-3843.

VRCHA, Pavel. K rozhodování o nákladech řízení po zrušení vyhl. č. 484/2000 Sb. rozhodnutím Ústavního soudu ČR [online]. 2013-05-16 [cit. 2014-08-14]. Dostupné z WWW: <<http://vrcha.webnode.cz/news/k-rozhodovani-o-nakladech-rizeni-po-zruseni-vyhl-c-484-2000-sb-rozhodnutim-ustavniho-soudu-cr/>>.

8.3. Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11.

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 9 Co 578/2000.

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 39/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/1212.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 1996, sp. zn. 5 Co 2299/95.

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 2717/08.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2003, sp. zn. II. ÚS 563/01.

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 8. 2001, sp. zn. 11 Co 716/2001.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 16. 11. 2000, sp. zn. 3 Cmo 243/99.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 230/04.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 8. 2001, sp. zn. 14 Co 245/2001.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. IV. ÚS 498/12.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1172/2013.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2002, sp. zn. 29 Odo 874/2001.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2012, sp. zn. 28 Cdo 1886/2012.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1172/2013.
Nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. III. ÚS 455/08.
Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2006, sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06.
Nález Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. II. ÚS 336/05.
Usnesení Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 14. 8. 2002, sp. zn. 27 Nc 66/2002.
Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17. 1. 2003, sp. zn. 36 Co 99/2002.
Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06.
Nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. I. ÚS 1056/07.
Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cpjn 201/2008.
Nález Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 351/05.
Nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. I. ÚS 1056/07.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2011, sp. zn. II. ÚS 53/11.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 10. 2009, sp. zn. I. ÚS 2552/09.
Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1914/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2012, sp. zn. II. ÚS 3011/11.
Nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 1126/07.
Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. II. ÚS 852/13.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2511/2012.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010.
Sdělení Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2013, č. Org. 23/13.
Nález Ústavního soudu ze dne 19. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 594/10.
Nález Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2010, sp. zn. II. ÚS 2755/08.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 31 Cdo 488/2009.
Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 7. 2009, sp. zn. 6 Ads 88/2006.
Nález Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2008, sp. zn. I. ÚS 520/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2005, sp. zn. IV. ÚS 167/05.
Nález Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 33/11.
Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. III. ÚS 3221/11.
Nález Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 3497/13.
Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 2205/09.
Nález Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 3/02.
Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 1398/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. IV. ÚS 3523/13.
Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 15/96.
Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.
Nález Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 353/04.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 7. 2009, sp. zn. II. ÚS 2257/08.
Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 195/11.
Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 2929/07.
Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1087/09.
Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 1011/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. I. ÚS 4229/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 2310/13.
Nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. II. ÚS 405/14.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2012, sp. zn. II. ÚS 1588/12.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2012, sp. zn. II. ÚS 2104/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. II. ÚS 1857/14.
Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96.
Nález Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II. ÚS 736/12.
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Albu proti Rumunsku ze dne 10. 5. 2012, č. 34796/09.
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Glaser proti České republice ze dne 14. 2. 2008, č. 55179/00.
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Anheuser-Busch Inc. proti Portugalsku ze dne 11. 1. 2007, č. 73049/01.

8.4. Jiné zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 123/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2007-06-18 [cit. 2014-02-11]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=254&CT1=0>>.

LANGÁŠEK, Tomáš. Ochrana legitimního očekávání v judikatuře Ústavního soudu. In: *Dny práva - 2008: 2. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 1853. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 337. ISBN 978-80-210-4733-4. Dostupné z WWW: <<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/SBORNIK.pdf>>.

Sněmovní tisk č. 107/0 [online]. 2014 [cit. 2014-11-02]. Praha : Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=91495>>.

Sněmovní tisk č. 107/1 [online]. 2014 [cit. 2014-11-02]. Praha : Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=92893>>.

Usnesení Poslanecké sněmovny ze 7. schůze dne 25. března 2014 [online]. Praha : Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. 2014 [cit. 2014-11-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=97545>>.

Usnesení ústavně právního výboru z 9. schůze dne 21. května 2014 [online]. Praha : Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. 2014 [cit. 2014-11-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=99705>>.

BULGARELLI, Aldo. Dopis předsedovi vlády ČR Bohuslavu Sobotkovi [online]. 2014-04-29 [cit. 2014-11-02]. Dostupný z WWW: <<http://cak.macron.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/dopis-ccbe-.pdf>>.

HAMÁČEK, Jan. Dopis prezidentu CCBE Aldu Bulgarellimu [online]. 2014-05-13 [cit. 2014-11-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12979>>.

Návrh vyhlášky, kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014 [cit. 2014-11-02]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR. Dostupný z WWW: <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/151_2014-lo-sp_2_priloha_4_i-navrh-vyhlasiky.pdf>.

Odůvodnění návrhu vyhlášky, kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014 [cit. 2014-11-02]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/151_2014-lo-sp_2_priloha_5_ii-oduvodneni.pdf>.

Vyjádření České advokátní komory k návrhu novely advokátního tarifu upravujícího výši přísudku v bagatelních sporech [online]. 2014 [cit. 2014-11-02]. Praha : Česká advokátní komora. Dostupné z WWW: <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12792>>.

Návrh vyhlášky, kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014 [cit. 2014-11-02]. Praha : Česká advokátní komora. Dostupný z WWW: <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/151_2014-lo-sp_2_priloha_4_i-navrh-vyhlasiky.pdf>.

Tiskový odbor Ministerstva spravedlnosti ČR. Ministryně spravedlnosti navrhuje výrazně snížit náklady vymáhání pohledávek a exekucí [online]. 2014-04-01 [cit. 2014-11-02]. Dostupné z WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=335129>>.

Návrh vyhlášky, kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014 [cit. 2014-11-02]. Praha :

Ministerstvo spravedlnosti ČR. Dostupný z WWW: < <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/navrh-msp-po-pripominkovem-rizeni.pdf>>.

VYCHOPENĚ, Martin. Dopis náměstkovi Ministerstva spravedlnosti ČR, JUDr. Robertu Pelikánovi, Ph.D. [online]. 2014-06-25 [cit. 2014-11-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/stanovisko-predsedy-cak.pdf>>.

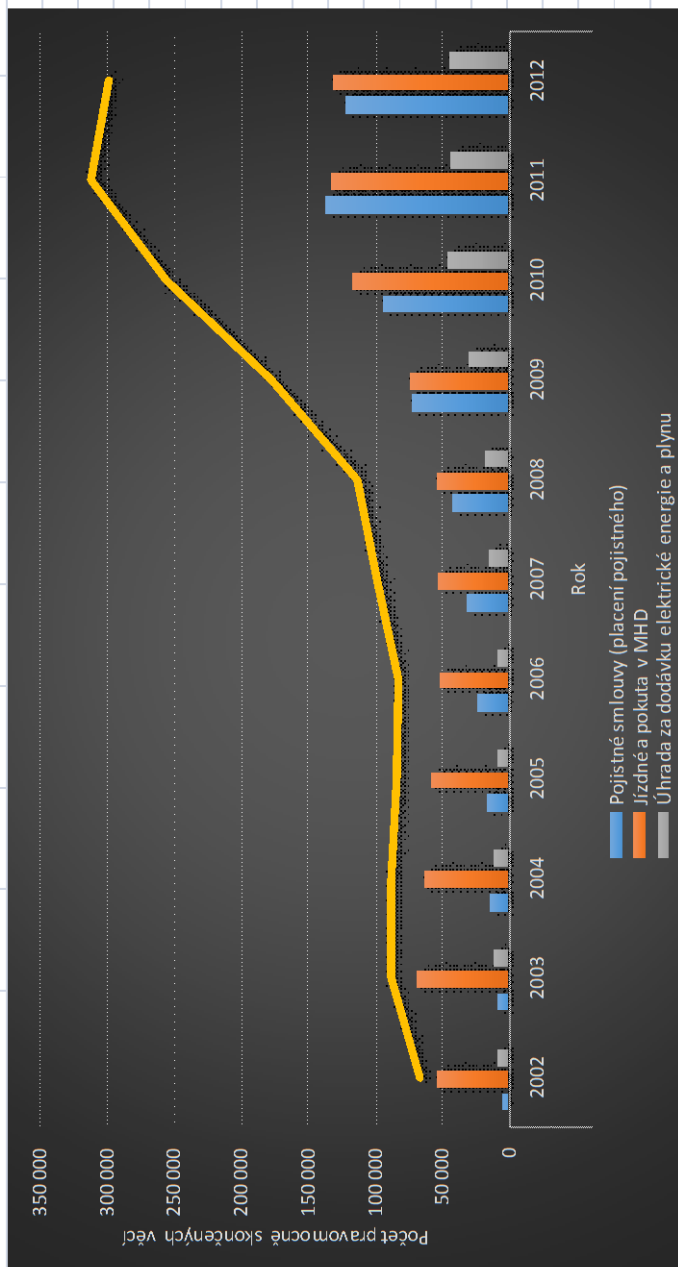
Připomínky České advokátní komory k návrhu vyhlášky, kterou se mění vyhláška č. 177/1996 Sb., advokátní tarif, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014 [cit. 2014-11-02]. Praha : Česká advokátní komora. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/14-06-26--pripominky-cak-_web_.pdf>.

Seznam příloh

- Příloha č. 1:** Celkový počet vybraných pravomocně skončených věcí v letech 2002-2012
- Příloha č. 2:** Srovnání výše odměny advokáta před novelizací vyhlášky č. 484/2000 Sb. vyhláškou č. 64/2012 Sb. a po ní
- Příloha č. 3:** Náhrada nákladů řízení v případě sporu o zaplacení částky 1 012,- Kč (nezaplacené jízdné a přírážka k jízdě)

Celkový počet vybraných pravomocně skončených věcí v letech 2002 - 2012

Věc	Rok										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pojistné smlouvy (placení pojistného)	4 582	8 636	13 672	17 037	22 774	30 805	42 392	72 895	94 363	135 985	121 720
Jízdné a pokuta v MHD	53 331	68 223	62 447	57 533	51 516	52 579	53 342	74 275	116 406	132 187	131 462
Úhrada za dodávku elektrické energie a plynu	8 856	11 411	11 192	8 660	8 303	14 433	17 212	30 313	45 279	43 413	44 566
Celkem	66 769	88 270	87 311	83 230	82 593	97 817	112 946	177 483	256 048	311 585	297 748

Zdroj: přehledy statistických listů, veřejně dostupné v aplikaci infoData na portálu Ministerstva spravedlnosti ČR www.justice.cz

Příloha č. 2

Srovnání výše odměny advokáta před novelizací vyhlášky č. 484/2000 Sb. vyhláškou č. 64/2012 Sb. a po ní			
Odměna advokáta dle ust. § 3 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění účinném do 29.2.2012		Odměna advokáta dle ust. § 3 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění účinném do 6.5.2013	
do 1 000 Kč	4 500 Kč	do 100 Kč	1 000 Kč
		přes 100 do 500 Kč	1 500 Kč
		přes 500 do 1 000 Kč	2 500 Kč
přes 1 000 do 5 000 Kč	6 000 Kč	přes 1 000 do 2 000 Kč	3 750 Kč
		přes 2 000 do 5 000 Kč	4 800 Kč
přes 5 000 do 10 000 Kč	9 000 Kč	přes 5 000 do 10 000 Kč	7 500 Kč
Procentuální změna odměny advokáta u jednotlivých částek			
Výše jistiny	Odměna advokáta do 29.2.2012	Odměna advokáta do 6.5.2013	Změna v %
100 Kč	4 500 Kč	1 000 Kč	-77,78
500 Kč	4 500 Kč	1 500 Kč	-66,67
1 000 Kč	4 500 Kč	2 500 Kč	-44,44
2 000 Kč	6 000 Kč	3 750 Kč	-37,5
5 000 Kč	6 000 Kč	4 800 Kč	-20
10 000 Kč	9 000 Kč	7 500 Kč	-16
Poměr výše odměny advokáta k výši vymáhané jistiny			
Výše jistiny	Poměr odměny k výši jistiny do 29.2.2012	Poměr odměny k výši jistiny do 6.5.2013	
100 Kč	4500,0%	1000,0%	
500 Kč	900,0%	300,0%	
1 000 Kč	450,0%	250,0%	
2 000 Kč	300,0%	187,5%	
5 000 Kč	120%	96%	
10 000 Kč	90%	75%	

Příloha č. 3

Náhrada nákladů řízení v případě sporu o zaplacení částky 1 012,- Kč (nezaplacené jízdné a přírážka k jízdnému)		
	Vyhláška č. 484/2000 Sb. ve znění do 29.2.2012	Vyhláška č. 484/2000 Sb. ve znění do 6.5.2013
Soudní poplatek (návrh na vydání elektronického platebního rozkazu)	400,- Kč (položka 2 přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích)	400,- Kč (položka 2 přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích)
Odměna advokáta	6 000,- Kč (ust. § 3 odst. 1 bod 4. vyhl. č. 484/2000 Sb.)	3 750,- Kč (ust. § 3 odst. 1 bod 4. vyhl. č. 484/2000 Sb.)
Náhrada hotových výdajů (2 úkony právní služby)	600,- Kč (2 x 300,- Kč dle ust. § 13 odst. 3 vyhl. č. 177/1996 Sb.)	600,- Kč (2 x 300,- Kč dle ust. § 13 odst. 3 vyhl. č. 177/1996 Sb.)
Náhrada za DPH (21 %)	1 386 Kč (21 % z 6 000,- Kč + 21 % z 600,- Kč)	913,50 Kč (21 % z 3 750,- Kč + 21 % z 600,- Kč)
Celkem	8 386,- Kč	5 663,50 Kč
	Vyhláška č. 177/1996 Sb. ve znění do 30.6.2014	Vyhláška č. 177/1996 Sb. ve znění od 1.7.2014
Soudní poplatek (návrh na vydání elektronického platebního rozkazu)	400,- Kč (položka 2 přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích)	400,- Kč (položka 2 přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích)
Odměna advokáta	2 000,- Kč (2 x 1 000,- Kč dle ust. § 7 bodu 3. vyhl. č. 177/1996 Sb.)	400,- Kč (2 x 200,- Kč dle ust. § 14b odst. 1 bodu 1. vyhl. č. 177/1996 Sb.)
Náhrada hotových výdajů (2 úkony právní služby)	600,- Kč (2 x 300,- Kč dle ust. § 13 odst. 3 vyhl. č. 177/1996 Sb.)	200,- Kč (2 x 100,- Kč dle ust. § 14b odst. 5 písm. a) vyhl. č. 177/1996 Sb.)
Náhrada za DPH (21 %)	546,- Kč (21 % z 2 000,- Kč + 21 % z 600,- Kč)	126,- Kč (21 % z 400,- Kč + 21 % z 200,- Kč)
Celkem	3 546,- Kč	1 126,- Kč
	Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 3923/11	Neúčelnost zastoupení advokátem
Soudní poplatek (návrh na vydání elektronického platebního rozkazu)	400,- Kč (položka 2 přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích)	400,- Kč (položka 2 přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích)
Odměna advokáta	1 012,- Kč (jednonásobek vymáhané jistiny)	---
Náhrada hotových výdajů (2 úkony právní služby)	600,- Kč (2 x 300,- Kč dle ust. § 13 odst. 3 vyhl. č. 177/1996 Sb.)	---
Náhrada za DPH (21 %)	338,52 Kč (21 % z 1 012,- Kč + 21 % z 600,- Kč)	---
Celkem	2 350,52 Kč	400,- Kč
Pozn. autora: Z důvodu zjednodušení není v kalkulaci uvažována náhrada za předžalobní výzvu ve smyslu ust. § 142a občanského soudního řádu a sazba DPH je dle stavu ke dni vzniku této práce jednotně ve výši 21 %.		

Reimbursement of costs of proceedings in petty cases

Resumé

Cílem této práce je poukázat na nárůst počtu bagatelních sporů, analyzovat jeho příčiny, zachytit vývoj relevantní legislativy a judikatury a vypořádat se s některými hlavními právními argumenty vztahujícími se k problematice náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech. Důvodem, proč jsem si zvolil dané téma, je především jeho aktuálnost a překotný vývoj v posledních několika letech. Prudký rozmach fenoménu hromadného vymáhání bagatelních pohledávek prostřednictvím tzv. „inkasních společností“ byl příčinou legislativních změn a vedl k převratné judikatuře Ústavního soudu, která vyústila až ve zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb.

Práce je členěna na úvod, čtyři hlavní kapitoly a závěr. V úvodu práce zejména uvádím důvody výběru tohoto tématu a definuji druh bagatelních sporů, na které je tato práce orientována.

Ve druhé kapitole pojednávám o institutu náhrady nákladů řízení z obecného pohledu, rozebírám jednotlivé druhy nákladů řízení, základní zásady rozhodování o náhradě nákladů řízení, opravné prostředky a náhradě nákladů vykonávacího řízení.

Ve třetí kapitole popisuji nárůst počtu bagatelních sporů, analyzuji jeho příčiny a chronologicky zachycuji vývoj judikatury a novelizace vyhlášky č. 484/2000 Sb. a vyhlášky č. 177/1996 Sb. V poslední podkapitole pak rozvádím recentní legislativní vývoj.

Ve čtvrté kapitole se věnuji dané problematice z pohledu ústavního práva, reaguji na jednotlivé argumenty, které zazněly zejména v judikatuře Ústavního soudu, a rozebírám ty, kterým se dle mého názoru dostalo málo pozornosti, zejména týkající se legitimního očekávání a principu proporcionality.

V páté kapitole se zabývám účelností zastoupení advokátem a nedostatky při způsobu určování náhrady nákladů řízení v bagatelních sporech.

V závěru práce pak na základě předložených argumentů vyslovuji potřebu legislativních změn a zamyšlení se nad celkovou systémovou koncepcí hromadného vymáhání bagatelních pohledávek.

Klíčová slova: náhrada nákladů řízení, bagatelní spory, odměna advokáta

Abstract

The purpose of my thesis is to point out the increase of the amount of the petty cases, to analyze its reasons, to describe the development of the relevant legislation and case law and to deal with some main legal arguments related to the issue of the reimbursement of the costs of proceedings in petty cases. The reason for my research is mainly its topicality and rapid evolution in a few past years. The boom of the mass claim recovery realized by the specialized „debt companies“ was the reason of the legislative amendments and led to the ground-breaking decisions of the Constitutional Court, which resulted in the repeal of the regulation No. 484/2000 Coll.

The thesis is composed of the introduction, four chapters and conclusion. The introduction is focused on the reasons of my choice of the topic and on the definition of the specific kind of petty cases my thesis is related to.

Chapter Two provides the general overview of the institute of reimbursement of costs of proceedings, examines the varieties of the costs of proceedings, explicates the general principles the reimbursement of costs of proceedings is based on, explores the remedies and deals with the reimbursement of costs of enforcement proceedings.

Chapter Three describes the growing amount of the petty cases, analyzes its reasons and reviews the case law development, regulation No. 484/2000 Coll. and regulation No. 177/1996 Coll. The last subchapter outlines the recent legislative development.

Chapter Four gives the constitutional law overview, discusses the arguments that appeared especially in Constitutional Court case law and surveys the arguments that were omitted, such as legitimate expectation and the proportionality principle.

Chapter Five deals with the topic of the effectiveness of the legal representation and shows the imperfection of the method the reimbursement of costs of proceedings in petty cases is being determined.

Conclusions are drawn in the last chapter. Based on the introduced facts I suggest that the law amendments are needed and that it is necessary to think about the concept and philosophy of the mass claim recovery.

Keywords: reimbursement of costs of proceedings, petty cases, advocate fee